

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

Georganiseerde criminaliteit - Te veel rechtsstaat of te veel Fouché? (eerste deel), rede uitgesproken op de plechtige openingszitting van het Hof van Beroep te Antwerpen op 2 september 1996 door procureur-generaal R. Van Camp 665

Rechtspraak

1. Arbitragehof – Beroep tot vernietiging – Ontvankelijkheid – **2. Onderwijs** – Art. 24, § 5, Gw. – Rechten voor inschrijving bij een examencommissie
Arbitragehof, 2 juli 1996 676

Openbaar ministerie – 1. Strafvervolging – 2. Verval van strafvordering
Cass., 4 juni 1995 (*met noot van A. Vandeplas*) 676

Gewijsde (rechterlijk) – Uitgeoefende rechtsmacht – Onderscheid – Nieuwe aanspraak
Cass., 25 april 1996 677

Beslag en executie – Kantonement – Minnelijk kantonement – Interpretatie – Interests –
Hof Gent, 30 mei 1995 (*met noot*) 678

Beslag en executie – Kantonement – Minnelijk kantonement – Interpretatie
Hof Antwerpen, 2 april 1996 (*met noot*) 679

Beslag en executie – Kantonement – Minnelijk kantonement – Tegenwerpbaarheid
Hof Gent, 26 april 1996 (*met noot van Eric Dirix*, «Nogmaals over het 'minnelijk' kantonement») 680

Wegverkeer – Verbodsborden – Art. 68.2 Wegverkeersreglement – Bord C43 – Snelheidsbeperking
Corr. Turnhout, 30 mei 1996 (*met noot*) 682

Burgerlijke rechtspleging – Bepaling van termijn om conclusie te nemen – Kennisgeving beschikking – Verweerder niet meer gevestigd op aangeduide woonplaats – Nieuwe kennisgeving
Kh. Hasselt, 16 november 1995 683

Rechtspraak in kort bestek

1. Geneeskundige verzorging en uitkeringen – Installatie van zware medische apparatuur zonder verlof – Straffen – Geen stilzwijgende opheffing – **2. Wetten, decreten en besluiten** – Verordenend besluit – Advies van Raad van State – Definitieve tekst – Overeenstemming – Bewijs
Cass., 24 januari 1996 (*met noot*) 683

1. Eigendom – Eigendomsverandering – Zakelijke rechtsverandering – Begrip, grondslag en voorwerp – **2. Overeenkomst** – Aansprakelijkheid – Gemeenschappelijke fout – **3. Onrechtmatige daad** – Aansprakelijkheid – Gemeenschappelijke fout – **4. Vonnissen en arresten** – Dubbelzinnige redenen
Cass., 3 mei 1996 684

Faillissement – Faillietverklaring ambtshalve – Geen fout van faillietverklarde koopman – Intrekking – Gerechtskosten – Kosten van tenuitvoerlegging – Kosten en salaris van de curator – Ten laste van de Staat

Cass., 24 mei 1996 685

Inkomstenbelastingen – Tenuitvoerlegging – Onrechtstreekse vervolgingen – Art. 215, § 5, K.B. 4 maart 1965 – Wettig

Cass., 24 mei 1996 685

Wetgeving in kort bestek

Pan-Europese aandelenmarkt – EASDAQ 685

Beurswetgeving – Informatieplicht van emittenten 686

Milieurecht – VLAREM 686

Wapenwetgeving 686

Vlaamse Gemeenschap – Vlag 687

Bedrijfsvoorheffing – Pensioenen en renten 687

Parlementaire onderzoekscommissie 687

Flexibele pensioenleeftijd – Interpretatieve wet 688

Cumulatieregeling pensioenen 688

Registratie van aannemers 688

Wijziging Ger. W. – Personeel van griffies en parketten – Onverenigbaarheden 688

Nationale Bank – Zekerheden 689

Onderwijsrecht I – Vlaamse hogescholen 689

Ruimtelijke planning 689

Prijsaanduiding van producten en diensten 690

Vrijzinnige morele dienstverlening – Vrijstelling K.I. 690

Z.I.V.-reglementering – Coördinatie K.B. 4 november 1963 690

Kaderwetten 690

Afschaffing doodstraf 691

Stedebouwwet – Vergunningsplichtige werken 691

Milieuvergunningsdecreet – Melding van overtredingen 691

Natuurbehoud 691

Wijziging Ger. W. – Toegang tot de gerechtelijke stage 691

Z.I.V.-reglementering – Normatieve verdeelsleutel 692

Vlaams parlement – Aanvang zittijd 692

Onderwijsrecht II – Eindtermen en ontwikkelingsdoelen 692

Werkloosheidsreglementering 692

Wijziging wettelijke rentevoet 692

Raad van State – Wijzigingen van de bevoegdheid en de procedure 692

Enquête structuur ondernemingen 693

Wijziging artikel 52*sexies* Vennootschappenwet 693

Bevolkingsregister – Vermelding van huwelijks- of vermogensrechtelijke contracten 693

O.C.M.W. – Goedkeuringstoezicht 693

Sociale balans 694

Leertijd 694

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

Opgericht in 1931. Hoofdredacteuren: René Victor (1931-1984), Edgar Boonen (1984-1993)

VERSCHIJNT IEDERE WEEK VAN SEPTEMBER TOT JUNI

Redactie: C. Caenepeel, J.R. Rauws,
A. Vandeplas, A. Van Oevelen, E. Dirix

Redactiesecretaris: Mevr. C. Meeusen

Redactieadres: V.Z.W. Rechtskundig Weekblad
Mechelsesteenweg 210 bus 6
2018 Antwerpen
Tel. 03/248.49.84
Fax 03/248.08.70

Vaste medewerkers:

A. Alen
P. Arnou
R. Boes
Gh. Dhaeyer
J. Erauw
J. Gerlo
P. Humblet
J. Laenens
W. Lambrechts
P. Lemmens
H. Nys
I. Opdebeek
W. Pintens
W. Rauws
D. Simoens
G. Suetens-Bourgeois
L.P. Suetens (†)
M. van Damme
J. Wouters

Abonnementen, advertenties: INTERSENTIA UITGEVERS N.V., Churchillaan 108, 2900 Schoten
Tel.: 03/658.01.69 - Fax: 03/658.71.21 Abonnementsprijs: 4.550 f., voor studenten 2.950 f..

Boeken

T.J. Mellema-Kranenburg, De actio pauliana (door Koen Van Raemdonck) 694
H. Nys, Van ethiek naar recht? Het Raadgevend Comité voor Bio-ethiek en de Medisch-Ethische Commissies in Ziekenhuizen (door F. Van Neste) 695
G.L. Coolen, Militair straf- en strafprocesrecht (door G. Van Gerven) 695

Aangekondigd 696

Mededelingen

Voordracht: De hervorming van het gerecht na de zomer 1996: De gevolgen voor het bedrijfsleven 696
Voordracht: Grote zwakheden en kleine deugden van de indikatieve lijst der forfaitaire schadevergoedingen 696

International law firm
(including Belgian «Avocats-Advocaten»)
based in Brussels looks for
associate
with a commercial law (m/f)

Requirements:

- Native language: Dutch or French, fluent in French or Dutch and English. Additional languages are a plus.
- Belgian law degree, supplemented by U.S. or UK law degree.
- Fully qualified Member of a Belgian Bar.
- Three years experience in commercial law.

A competitive salary with career prospects are offered.

Please send your application and resume to:
Ms. Caroline Docclo
Avenue Louise 65, Boîte 7
1050 Bruxelles

GEORGANISEERDE CRIMINALITEIT

TE VEEL RECHTSSTAAT OF TE VEEL FOUCHE? ¹ (eerste deel)

*Rede uitgesproken op de plechtige openingszitting van het Hof van Beroep te Antwerpen op 2 september 1996
door procureur-generaal R. Van Camp*

I. GEORGANISEERDE CRIMINALITEIT

«Les évidences des uns sont rarement les évidences des autres» ²

A. Spraakverwarring

«L'Europe des parrains, la mafia à l'assaut de l'Europe»; ³ «Pax Mafiosa, les multinationales du crime vont-elles s'emparer du pouvoir au niveau mondial?»; ⁴ «Antwerpen onder de mafia – Russische roulette»; «Er is maar één mafia» ⁵, vier titels uit tal van gelijksoortige publicaties.

Het onderwerp «mafia» is aan de dagorde in beleidskringen, persartikelen, boeken, televisieprogramma's en films en het lijkt er soms wel op dat «elke georganiseerde criminaliteit» meteen en trouwens ten onrechte vereenzelvigd wordt met wat onder de specifieke term «mafia» ressorteert.

Immers, niet iedere georganiseerde criminaliteit is aan de mafia of mafia's zoals de Cosa Nostra (Sicilië), Camorra (Napels), 'Ndrangheta (Calabrië), Sacra Corona (Apulia), de Chinese Triades, de Japanse Yakusa en dies meer ⁶ toe te schrijven. Deze geheime, goed gestructureerde misdadige organisaties ontsproten en gedijen nog steeds in een bepaalde historische en socio-economische context, waarbij familie, erecode, dodencultus en een aan staat en gezag parallelle structuur centraal staan. ⁷

«Des sociétés de secours mutuel, qui ne déploient leurs activités – aux frais de la société – que pour le profit de leurs seuls membres», zoals Thierry Cretin, adjunct-procureur van de Republiek bij het Tribunal de grande instance de Lyon, dit laatste kenmerk preciseert in zijn «Essai de définition des mafias». ⁸

Uiteraard is hiertoe georganiseerde misdaad het middel, maar niet elke vorm van georganiseerde criminaliteit is aan dergelijke mafia's toe te schrijven.

Evenmin is elke vereniging met het oogmerk om een aanslag te plegen op personen of op eigendommen, bestaande door het enkel feit van het inrichten der bende, als door ons Strafwetboek ⁹ omschreven, – zoals hierna zal blijken (II-B) – niet zo maar te assimileren met wat thans onder «georganiseerde criminaliteit» wordt beoogd.

Tenslotte staat men met betrekking tot deze georganiseerde en meestal grensoverschrijdende criminaliteit ook nog ver van eensluitende criminologische, politieke en wetelijke omschrijvingen.

Toch zal het in dit betoog – hopelijk zonder verdere spraakverwarring – over «deze» georganiseerde criminaliteit gaan.

B. Vrij recent alhier voor het forum van wetgever en uitvoerende macht gebracht

Reeds sedert de jaren zestig werd in de Verenigde Staten de georganiseerde criminaliteit en meer bepaald de strijd tegen de verdovende middelen (the war against the narcotrafic) als zo problematisch ervaren dat het een politieke toprioriteit werd en het trouwens nog steeds is, dat bijzondere maatregelen nodig geacht werden.

Zulks leidde in 1973 tot de oprichting van de federale drug enforcement administration (DEA) waarvan de agenten snel over de hele wereld zullen uitzwermen met het oog op het uitschakelen van drughandelaren en onderschepping van partijen drugs bestemd voor de Amerikaanse Markt.

Deze dienst is niet alleen vertrouwd met een grondige kennis en analyse van het fenomeen «georganiseerde criminaliteit» maar is bovendien gewapend met een arsenaal van

¹ C. FASSEUR, «Een legislatief Utopia», *Trema*, 1996, nr. 4 (special), 90; Fouché, hertog van Otrante, minister van Politie onder het Directoire, het Consulaat, het Keizerrijk en de Honderd Dagen.

² R. MEHL, citaat in H. DE RIDDER, *De Keien van de Wetstraat*, Davidsfonds, Leuven, 1983, voorpagina.

³ F. CALVI, *L'Europe des Parrains, la mafia à l'assaut de l'Europe*, Grasset, 1993.

⁴ Cl. STERLING, *Pax Mafiosa, les multinationales du crime vont-elles s'emparer du pouvoir au niveau mondial?*, Laffont.

⁵ «Antwerpen onder de mafia – Russische roulette», *Humo*, 11 mei 1995, nr. 2853; «Er is maar één mafia», *De Morgen*, 10 april 1996.

⁶ «Problèmes et dangers causés par la criminalité transnationale organisée dans les diverses régions du monde», Conférence Ministérielle mondiale sur la criminalité organisée transnationale, Naples 21-23 novembre 1994, N.U., Cons. Econ. et Soc., Doc E/Conf. 88/2, 14-20; «Preventing and Controlling Money laundering and the use of proceeds of crime: a global approach», I.S.P.A.C., Fondazione Commayeur, Centro Internazionale su Diritto, Società e Economia, International Conference 18-20 June 1994, 13-22.

⁷ Th. CRETIN, «Qu'est-ce qu'une mafia? Essai sur une définition des mafias», *Rev. Sc. Crim. et Dr. Pén. Comp.*, 1995, 281-299.

⁸ Th. CRETIN, «Qu'est-ce qu'une mafia?», *Essai sur une définition des mafias*, *Rev. Sc. Crim. et Dr. Pén. Comp.*, 1995, 285.

⁹ Sw., artt. 322-326; M. RIGAUX & TROUSSE, *Les crimes et délits du Code pénal*, V, Bruylant, 1968, 9-21; J.R. VERVOLET, «Crimes et délits contre la sécurité publique», *Novelles*, 341-346; *R.P.D.B.*, «Association de malfaiteurs», *Compl. I*, 302-304; Union Belge et Luxembourgeoise de Droit pénal, «Chronique», *R.D.P.*, 1934-35, 531-541; Cass., 4 december 1984, *R.D.P.*, 1985, 580-582; Cass., 30 januari 1991, *R.D.P.*, 1991, 647-651.

nieuwe politionele opsporingsmethoden, zoals observatie, infiltratie, pseudo-koop, gecontroleerde aflevering, verlenen van diensten aan criminelen, zoals helen van gestolen goederen en witwassen van misdaadgeld, het runnen van informanten ...

Geleidelijk aan zouden in andere landen, waaronder België, al dan niet onder dekking van wetgeving of regulering sommige van deze technieken door de politiediensten worden toegepast.¹⁰

Alhier trouwens was minister van Justitie A. Vranckx niet ongevoelig voor het almaar meer zichtbaar worden van het fenomeen «georganiseerde criminaliteit» en besloot hij, tot bestrijding ervan, over te gaan met de oprichting van het Bestuur van de Criminele Informatie.¹¹

Bij gebrek aan een uitgebouwde structuur, controle en interne spanningen, zal deze dienst evenwel in de jaren 1988-1989 ontbonden worden.¹²

Maar ondertussen had de Belgische Justitie af te rekenen met de zaak «Rijkswachtkapitein François», die tot heel wat overdenkingen en wetenschappelijke analyse met betrekking tot deze bijzondere opsporingstechnieken aanleiding gaf.¹³

Ook werden naar aanleiding van hun toepassing parlementaire vragen gesteld,¹⁴ en kwamen zij aan bod tijdens de parlementaire onderzoeken naar de wijze waarop het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt¹⁵ en het onderzoek naar een structureel beleid met het oog op de bestraffing en de uitroeiing van de mensenhandel.¹⁶

Tenslotte zullen bijzondere opsporingstechnieken om de zware of georganiseerde criminaliteit te bestrijden (vanaf 1990) het voorwerp uitmaken van «vertrouwelijke» ministeriële richtlijnen.¹⁷

¹⁰ J.A.W. LENSING, «De Amerikanisering van misdaadbestrijding over de import van opsporingstechnieken», *Just. Verk.*, nr. 9, 1995, 84-94.

¹¹ K.B. 2 juni 1971, *B.S.*, 15 juni 1971, 7494-7500.

¹² *Parl. St., Kamer*, 1989-90, nr. 59/8-1988 – Parlementair onderzoek naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt, verslag namens de onderzoekscommissie, 293-295.

¹³ C. FIJNAUT, *De zaak François. Beschouwingen naar aanleiding van het vonnis*, Kluwer Antwerpen, 1983; J. GLORIE, Commentaar en beschouwingen over voormeld boek van C. FIJNAUT, *R.D.P.*, 1985, 662-674.

¹⁴ O.a. *Vr. en Antw., Kamer*, 1988-89, vraag VOGELS, nr. 152 van 10 februari 1989, Rijkswachtinfiltratie en provocatie, 18 april 1989, 4288-4289; *Vr. en Antw., Kamer*, 1988-89, vraag VOGELS, nr. 259 van 28 april 1989, informanten, 13 juni 1989, 5163-5164; *Vr. en Antw., Kamer*, 1989-90, COVELIERS, nr. 350 van 10 januari 1990, politieke infiltraties – richtlijnen, 6 maart 1990, 7877-7878; *Vr. en Antw., Kamer*, 1990-91, vraag MOTTARD nr. 579 van 8 november 1990 – uitlokking van misdrijven door de politie – B.O.B. – rondzendbrief – 5 februari 1991, 12169-12170; *Parl. Hand., Kamer*, 11 oktober 1990 – nr. 2, vraag COVELIERS over het aanwerven van pseudo-kopers door de rijkswacht, 32-33; *Vr. en Antw., Senaat*, vraag BOUTMANS nr. 38 van 8 september 1995, 12 maart 1996, 594-595.

¹⁵ *Parl. St., Kamer*, 1989-90, nr. 59/8-1988, 231-238, 369-371.

¹⁶ *Parl. St., Kamer*, 1993-94, nr. 673/7-91/92 (B.Z.), Parlementair onderzoek naar een structureel beleid met het oog op de bestraffing en de uitroeiing van de mensenhandel, verslag, 95.

¹⁷ Circ. Min. Just. van 24 april 1990 (7/SDP/690/MN-NIX/RB6/6) en 5 maart 1992.

Het is evenwel pas na het zgn. Pinksterplan van 5 juni 1990 waarin de Regering wijst op de dreiging die uitgaat van de georganiseerde misdaad en de middelen waarover zij beschikt,¹⁸ dat in de regeringsverklaring van 1995, de ermee verband houdende parlementaire stukken en het actieplan van de Regering van 28 juni 1996 tegen de georganiseerde criminaliteit uiteindelijk een gestructureerde aanpak van de georganiseerde misdaad onder al haar aspecten wordt geregeld.¹⁹ Het is bovendien verheugend te kunnen vaststellen dat ook in de beleidsnota betreffende de intergouvernementele conferentie van 1996 de aanpak van de georganiseerde criminaliteit van prioritair belang wordt geacht.²⁰

Het heeft dus heel wat voeten in de aarde gehad alvorens, zoals andere landen w.o. de Verenigde Staten, Italië, Duitsland, Nederland,²¹ deze weg is opgegaan. Comme quoi «les évidences des uns sont rarement les évidences des autres».

II. PEILEN NAAR DE ERNST VAN DE GEORGANISEERDE CRIMINALITEIT

A. Het mangelt (helaas) nog steeds aan voldoende beleidsrelevant onderzoek

In de Europese Unie staat de georganiseerde grensoverschrijdende criminaliteit inderdaad aan de dagorde, meer bepaald sedert de Ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken zich hierover bekommerden tijdens een op 18 september 1992 te Brussel gehouden bijeenkomst, die leidde tot de oprichting van een werkgroep ad hoc met het oog op een meer doelmatige aanpak en bestrijding van dit fenomeen.²²

Het Verdrag van de Europese Unie, beter bekend als het Verdrag van Maastricht voorziet trouwens in hoofdstuk VI K I-9 in de politionele samenwerking voor deze materie.

Bovendien, aangezien de grensoverschrijdende georganiseerde criminaliteit, volgens de Verenigde Naties, een bedreiging op wereldschaal uitmaakt, werd van 21 tot 23 november 1994 te Napels een wereld Ministeriële Conferentie georganiseerd met het oog op het sensibiliseren van de lidstaten voor deze problematiek en het verkrijgen van hun me-

¹⁸ *Parl. Hand., Senaat*, 5 juni 1990, 2054.

¹⁹ Regeringsverklaring uitgesproken voor het parlement op 28 juni 1995 door eerste minister J.L. DEHAENE en Regeerakkoord, Federale Voorlichtingsdienst – *Belgisch Staatsblad*, 72, b-c; *Parl. St., Kamer*, 1995-96, nr. 131/4-95/96, beleidsnota van het Ministerie van Justitie voor het begrotingsjaar 1996, 13; *Parl. St. Senaat*, 1995-96, nr. 1167/1, beleidsnota van het Ministerie van Justitie voor het begrotingsjaar 1996 – verslag namens de commissie voor de Justitie, 8, Ministerraad 28 juni 1996, «Aktieplan van de Regering tegen de georganiseerde criminaliteit», 28 juni 1996, 1-19.

²⁰ *Parl. St., Kamer*, 1995-96, nr. 146/2-95/96, 24; *Parl. St., Senaat*, 1995-96, 1-31-1-32, *Beknopt Verslag*, plenaire vergadering 20 maart 1996, 421-422.

²¹ C. FIJNAUT, «Georganiseerde misdaad en bestrijding ervan: de situatie in de lage landen vanuit Europees perspectief», in J. ROTH en M. FREY, *Het Verenigd Europa van de maffia*, Amsterdam, Van Gennep – Leuven Kritak, 345-349-359; C. FIJNAUT, «Organised Crime in Western Europe» Colloquium Europäische Rechtsacademie Trier, 1-2 december 1994 onder de titel *Organisierte Kriminalität in einem Europa mit offener Grenzen*.

²² H. BERCKMOES, R. BOLLAERTS en B. FRANS, «Criminele organisaties in België: no science, no fiction», *Politeia*, 1995, nr. 4, 24-26.

dewerking aan het opstellen van een Internationale Conventie ter bestrijding van de grensoverschrijdende georganiseerde criminaliteit.²³

Enkele maanden nadien, naar aanleiding van het van 19 april tot 8 mei 1995 te Kaïro gehouden 9e congres van de Verenigde Naties met betrekking tot het voorkomen van de misdadigheid en de behandeling van delinquenten, werd in een resolutie uitdrukkelijk gesteld dat deze criminaliteit niet alleen een rem was voor de politieke, economische, sociale en culturele ontwikkeling, maar tevens een bedreiging kan uitmaken voor de binnenlandse veiligheid en de stabiliteit van soevereine staten, hetgeen in 1996 in een rapport van de Secretaris-generaal van de Verenigde Naties bevestigd zal worden.²⁴

Voorzeker worden dergelijke nationale, Europese en internationale beleidsopties en vaststellingen gestaafd door tal van wetenschappelijke studies en statistieken met betrekking tot de handel in verdovende middelen, wapenhandel, mensenhandel, het verhandelen van nucleaire splijtstoffen, handel in organen, hormonen, afvalstoffen, witwasoperaties en dies meer.²⁵

Nochtans is het eveneens een vaststaand gegeven dat het tot op heden helaas nog steeds mangelt aan een afdoend en diepgaand beschrijvend beeld van de georganiseerde en meestal grensoverschrijdende criminaliteit, zulks bij gebrek aan geïntegreerde en vergelijkbare nationale, laat staan supranationale statistieken.²⁶

²³ Nations Unies, Conférence ministérielle mondiale sur la criminalité transnationale organisée, Naples, 21-23 novembre 1994: «Possibilité d'élaborer des instruments internationaux, notamment des Conventions, contre la criminalité transnationale organisée», Distr. Lim. E/Conf 88/L2, 1 novembre 1994; Distr. GEN. E/Conf 88/6, 29 septembre 1994.

²⁴ Rapport du neuvième congrès des Nations Unies pour la prévention du crime et le traitement des délinquants, le Caire, 19 avril – 8 mai 1995, Nations Unies, Distr. GEN. A/Conf/169/16, 12 mai 1995, 4-5, A. LALLEMAND, «Le Crime organisé intéresse l'ONU», *Le Soir*, 18-19 mai 1996, 24.

²⁵ o.a. Nations Unies, Conférence ministérielle mondiale sur la criminalité transnationale organisée, Naples 21-23 novembre 1994, «Problèmes et dangers causés par la criminalité transnationale organisée dans les diverses régions du monde», Distr. gen. E/Conf. 88/2, 18 août 1994, 21-27; Union Europea, El Consejo, «Proyecto de informe sobre la situación de la delincuencia organizada en la Union Europea en el año 1994», 10506/95, lim., ENFOPOL 108, 11 octobre 1995; «Preventing and Controlling money laundering and the use of proceeds of crime», I.S.P.A.C., o.c., 11-39; Union Européenne, Le Conseil, «Dialogue transatlantique – groupe d'experts Criminalité organisée», Restreint 11998/4 – ENFOPOL 160, 16 décembre 1994; C. FIJNAUT, «Het beeld van de georganiseerde misdaad – een vergelijking tussen de Verenigde Staten en West-Europa», *Panopticon*, 1989, 52 tot 70.

²⁶ Zachttert «Organisierte Kriminalität in einem Europa offener Grenzen», Seminar «Organisierte Kriminalität im Europäischen Binnenmarkt» an der Universität Würzburg, 27 mei 1993, 3; Nations Unies, Conférence ministérielle mondiale sur la criminalité transnationale organisée, Naples, 21-23 novembre 1994, «Formes les plus efficaces de coopération internationale pour la prévention et la répression de la criminalité transnationale organisée au niveau des enquêtes, des poursuites et des procédures judiciaires», Distr. GEN., E Conf 88/4, 1 septembre 1994, 12-14; J. STORBECK, «Developments of international organized crime and future expectations within Europe», European Round Table Conference on In-

Aldus staat in het jaarlijks rapport van januari 1996 van de Europese Unie over de georganiseerde criminaliteit te lezen: «La principale lacune réside une fois de plus, dans l'absence, dans certains Etats, d'une structure centralisée pour la collecte, l'analyse et le traitement de toutes les informations, relatives à la criminalité organisée dans leur pays ... l'absence de données statistiques concernant tous les pays ne permet pas encore de proposer des évaluations comparatives quant à l'incidence ou la gravité des phénomènes de criminalité organisée dans les différents pays».²⁷

Het is dan ook terecht dat in de regeringsverklaring van de huidige zittingsperiode en het erop volgende actieplan van de Regering onder de rubriek «De strijd tegen de georganiseerde criminaliteit» gesteld wordt dat er de behoefte is aan het uitwerken van meer wetenschappelijk onderzoek om inzicht te krijgen in het fenomeen zelf.²⁸

Deze prioriteit werd trouwens eveneens onderstreept door senator H. Vandenberghe tijdens de bespreking in de Senaat op 20 maart 1996 van het ontwerp van memorandum over de intergouvernementele conferentie van 1996 en in het voorstel van 6 mei 1996 tot instelling van een parlementaire commissie voor onderzoek naar de georganiseerde criminaliteit in België.²⁹

Het is ontegenzeggelijk het middel bij uitstek om de ernst en de omvang van de georganiseerde criminaliteit in onze onderscheiden landen te meten en juist in te schatten.³⁰

Aldus bleek uit een dergelijk recent onderzoek in Nederland dat er aldaar nog geen sprake was van een landelijke «octopus-achtige» georganiseerde criminaliteit met structurele verweving van de «onderwereld» met de «bovenwereld», in die zin dat bv. legale economische sectoren, laat staan bestuursorganen zouden zijn overgenomen door de georganiseerde criminaliteit.

Kortom, er heersten in Nederland geen Italiaanse toestanden³¹ ook al drukt de Italiaanse maffia er haar sporen.

Wel werden er – zonder dat er dus sprake was van een dergelijk «octopus-syndroom» – heel wat ernstige en veront-

stitutional Threats to Parliamentary Democracy, The Hague 20 april 1994, Europe 2000, 1; H. BERCKMOES, R. BOLLAERTS en B. FRANS, «Criminele organisaties in België: no science, no fiction», o.c., 24; C. FIJNAUT, «Georganiseerde misdaad en bestrijding ervan, de situatie in de lage landen vanuit Europees perspectief», o.c., 345-349-359; H. BERCKMOES, «De georganiseerde misdaad», *Rev. Rijkswacht*, maart 1994, nr. 128, 4.

²⁷ Union Européenne, Le Conseil, «Rapport sur la criminalité organisée dans l'Union Européenne», lim 4047/96, 4 janvier 1996, 5-7.

²⁸ Regeringsverklaring uitgesproken op 28 juni 1995 door eerste minister J.L. DEHAENE, o.c., 72-c, Ministerraad 28 juni 1996, «Actieplan van de Regering tegen de georganiseerde criminaliteit», 28 juni 1996, 2-5, 3.1-3.6.

²⁹ *Parl. St., Senaat*, 1995-96, nr. 31-1, 31-2, beknopt verslag plenaire vergadering 20 maart 1996, 421; *Parl. St., Senaat*, 1995-96, nr. 326/1.

³⁰ P. GEORGE, «Misdrijfanalyse, op zoek naar de logica achter de criminaliteit», *Politeia*, januari 1996, nr. 1, 18-24.

³¹ G. DE GENNARO, «The influence of mafia type organisations on government business and industry», European Round Table Conference on Institutional Threats to parliamentary democracy, The Hague, 20 april 1994, Europe 2000.

rustende ontwikkelingen van de georganiseerde criminaliteit vastgesteld in de horeca- en transportsector.³²

Het hoeft tenslotte geen betoog dat het juist inschatten op landelijk en internationaal niveau ook richtinggevend moet zijn voor een adequate omschrijving van de georganiseerde criminaliteit en de ter bestrijding hiervan aan te wenden procedures.

B. Geen eensluidend begrip

Heersen er alhier weliswaar geen (Zuid-)Italiaanse, (Noord-)Amerikaanse, laat staan (Zuid-)Amerikaanse toestanden, dan dienen wij ons toch naar verhouding, maar uitdrukkelijk, in te spannen om tegen te gaan dat het in eigen varianten meer in die richting zou gaan.

De democratie en bijgevolg de rechtsstaat, mag en moet zich wapenen tegen hen die zich willens en wetens tegen haar keren.³³

Wel dienen bij het handhaven van de strafrechtelijke rechtsorde «ook» voor deze problematiek criteria van legaliteit, legitimiteit, subsidiariteit en proportionaliteit in acht genomen te worden.

Legaliteit en legitimiteit niet alleen in overeenstemming met de interne wetgeving maar ook – des te meer gezien het grensoverschrijdende karakter van de georganiseerde criminaliteit – met de algemene rechtsbeginselen vervat in internationale verdragen en overeenkomsten, zoals het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden van 4 november 1950 en de interpretatie ervan door de Commissie en het Europees Hof van Justitie.³⁴

Het wordt in die context een kritisch nadenken over de evenredigheid in de verhouding tussen het doel en de middelen.³⁵

Het komt er dus in de eerste plaats op aan dit doel, namelijk het begrip «georganiseerde en meestal grensoverschrijdende criminaliteit» op een verantwoorde «maar en tevens»

hanteerbare wijze te omschrijven teneinde vervolgens in verband ermee de aangepaste middelen ter bestrijding ervan te definiëren.³⁶

Hiertoe zijn het merendeel van de thans van kracht zijnde wetboeken van strafrecht en strafvordering als leidraad weinig relevant daar zij destijds «in hoofdzaak» werden geconcipeerd in verband met een «individuele» verdachte, beklaagde of dader.³⁷

Zelfs het erin verwerkte 19e-eeuws en grensoverschrijdend, moeilijk te hanteren concept van vereniging van misdadigers³⁸ brengt met betrekking tot deze hedendaagse criminaliteit weinig aarde aan de dijk.

En ook het Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, waarvan een aantal bepalingen van wezenlijk belang zullen zijn met betrekking tot het aanwenden in de strijd tegen de georganiseerde criminaliteit van nieuwe opsporingsmethoden is – behoudens zijn uitzonderlijk art. 15 – nog volledig geconcipeerd in verband met de individuele verdachte of dader, zulks wegens de aan de basis ervan liggende filosofie, namelijk de bescherming van het individu tegen de willekeur van het gezag.

Het gaat hier evenwel niet om schuldig verzuim; in 1950 waren mensenhandel, anticomunautaire fraude, handel in verdovende middelen, hormonenzwendel, handel in afvalstoffen en nucleaire splijtstoffen nog niet expliciet aan de internationale dagorde gesteld.

Nu zulks sedert tientallen jaren helaas wel het geval is, dient aan de hand van de meest recente documenten, o.a. van de Verenigde Naties en van de Europese Unie, vastgesteld te worden dat men nog steeds niet aan een eensluidende omschrijving van de georganiseerde criminaliteit toe is.³⁹

³² C. FIJNAUT, «De ernst van de georganiseerde criminaliteit en de regulering van de bijzondere opsporingsmethoden», *Trema*, 1996, nr. 4 (speciaal), 82; «Persbericht Enquêtecommissie VAN TRAA», *Trema*, 1996, nr. 4 (speciaal), 74; J. NAEYE en T.M. SCHALKEN, «Commissie VAN TRAA en de crisis in de opsporing», *N.J.B.*, 1998, C. FIJNAUT, «Middelen georganiseerde misdaad amateuristisch», *Opportuun*, 10 april 1996, 3-4; J.J.M. VAN DYK, «De gelegenheid maakt de mafiosi (ook in Nederland)», *N.J.B.*, 1993, 1337-1342, *Inzake opsporing-enquêtecommissie opsporingsmethodes*, SDU Uitgevers, 's Gravenhage, 1996, 422-423».

³³ C. FIJNAUT, «Justitie gekentend en ontketend: een commentaar op de beleidsplannen voor de jaren '90», *Delikt en Delinkwent*, 1990, 923.

³⁴ M. VAN DE KERCKHOVE, «La preuve en matière pénale dans la jurisprudence de la Cour et de la Commission Européenne des droits de l'homme», *Rev. Sc. Cr. et Dr. Pén. Comp.*, 1992, 1-14; C. FIJNAUT, «Het justitiële politietoetreden in het licht van het E.V.R.M.», *Delikt en Delinkwent*, 1989, 524-553; *idem*, «De normering van het informatieve onderzoek in constitutioneel perspectief», preadvies uitgebracht door de Nederlandse Vereniging voor Rechtsvergelijking, Kluwer, Deventer, 1994, 3; L. VERHEYEN, en F. VERSCHUEREN, *Rechten van de mens en de politie*, Gent, 1991, Liga van de rechten van de mens.

³⁵ J. NAEYE en T.M. SCHALKEN, «Commissie VAN TRAA en de crisis in de opsporing», *N.J.B.*, 1995, 205.

³⁶ F. HUTSEBAUT, «Quis custodit ipsos custodes - Wie bewaakt de bewakers? De wetgeving inzake de controle op het politieambt: gewogen en niet afdoende bevonden», *Politeia*, D/1995/6268/13, blz. 20;

³⁷ T.M. SCHALKEN, «Tien uitgangspunten voor een nieuwe wetgeving in het post VAN TRAA-tijdperk», *Delikt en Delinkwent*, 1996, 206-207.

³⁸ J.S.G. NYPELS, «Législation criminelle de la Belgique», Bruylant, Brussel, 1872, II, 761, 827; J.S.G. NYPELS, «Le Code pénal interprété», Bruylant, 1897, II, 347-353; «Problèmes internationaux posés par l'incrimination d'associations de malfaiteurs»; *Chronique de jurisprudence*; *Rev. Sc. Crim. et Dr. Pén. Comp.*, 1982, 609-612.

³⁹ «Problèmes et dangers causés par la criminalité transnationale organisée dans les diverses régions du monde», Conférence ministérielle mondiale sur la criminalité transnationale organisée, Naples, 21-23 novembre 1994, Distr. gen., E/Conf. 88/2, 18 août 1994, 4-6; Union Européenne, Le Conseil, «Rapport annuel sur la criminalité organisée dans l'Union Européenne – document de réflexion», 4047/96 lim, ENFOPOL 5, 4 janvier 1996, 8; Union Européenne, Le Conseil, «Elaboration d'un mécanisme commun de collecte et d'analyse systématique des informations relatives à la criminalité organisée internationale»; 12247/1/94-REV 1, Lim., ENFOPOL 161, 28 février 1995, F 1; Th. CRETIN, «Qu'est-ce qu'une mafia – Essai de définition des mafias», o.c., 281; Report Italy, World Ministerial Conference on organized transnational crime, Naples, 21-23 novembre 1994, Ministero di Grazia e Giustizia, 1-4; H. BERCKMOES, «De georganiseerde misdaad», o.c., 4; «Looking at the present to prepare the future; Preventive strategies against organized crime», Ministry of Foreign Affairs Italy, Interministerial Consul-

Het definiëren van het begrip «georganiseerde criminaliteit» komt – zoals voor andere complexe antisociale gedragingen zoals terrorisme⁴⁰ en corruptie⁴¹ – neer op het opsommen van een aantal kenmerken, die evenwel een gedifferentieerd beeld vertonen naar gelang de perceptie die de dreiging van de georganiseerde criminaliteit voor de rechtsstaat en de samenleving uitmaakt.⁴²

Ter illustratie hiervan en niet limitatief kan verwezen worden naar:

– *de in januari 1996 door de werkgroep van de Europese Unie, «verdovende middelen en georganiseerde criminaliteit», geformuleerde elf kenmerken waarvan er minstens zes in een functionele omschrijving van de georganiseerde criminaliteit opgenomen dienden te worden, nl.:*

- samen handelen van twee of meer personen
- voor ieder welomschreven taken
- gedurende een vrij lange of onbepaalde tijd
- een vorm van discipline en controle
- verdenking van zware criminaliteit
- optreden in internationaal verband
- toevlucht tot geweld of andere intimidatiemiddelen
- geheel van commerciële of bedrijfsstructuren
- toepassing van witwaspraktijken
- uitoefenen van invloed op het politieke leven, de media, de openbare besturen, de Justitie of het bedrijfsleven
- handelen met winstbejag of met het oog op machtsuitoefening;⁴³

– *de omschrijving door het Bundeskriminalamt van de Bondsrepubliek Duitsland, die vooralsnog in België door de politiediensten wordt gehanteerd, en door wetenschappers als zeer bruikbaar wordt aangemerkt:*

- het planmatig plegen van misdrijven die elk op zich of in hun totaliteit van aanzienlijke betekenis zijn
- vanuit een streven naar winst of macht
- waarbij meer dan twee betrokken personen samen handelen
- gedurende een vrij lange of onbepaalde tijd

tative group to combat illicit drugs and organized crime, U.N.; World. Min. conf. on organized transnational crime, Naples, 21-23 november 1994, 14-16.

⁴⁰ S. OSCHINSKY, «Espace judiciaire européen et terrorisme», *J.T.*, 1980, 290; M.R. MOK, «Het Europees Verdrag tot bestrijding van het terrorisme», *N.J.B.*, 1977, 665; W.H. NAGEL, «Het Europees verdrag over de bestrijding van terrorisme van 27 januari 1977», *N.J.B.*, 1977, 819; G. DANER, *Anti-terror strategie*, Verlag Huber 1978, 20.

⁴¹ J. GARDINER, «Defining corruption» en R. GOLDSTOCK, «Organized crime and corruption», 5th international anti-corruption conference, coping with corruption in a Borderless World, Cancun Mexico 20-25 november 1993; H. NILSSON, «Substantive criminal law, corruption and money laundering», Colloquium, «La corruption, l'envers des droits de l'homme», «Centre interdisciplinaire d'éthique et de droits de l'homme», Université Fribourg, 3-5 février 1994, 115.

⁴² «Conclusions et recommandations – note verbale datée du 31 octobre 1994 à l'office des Nations Unies à Vienne par le représentant permanent de l'Italie», «Conférence ministérielle mondiale sur la criminalité transnationale organisée», Naples, 21-23 novembre 1994, Nations Unies, Distr. lim., E Conf 88/L1, 31 octobre 1994, 7.

⁴³ Union Européenne, Le Conseil, «Rapport annuel sur la criminalité organisée dans l'Union Européenne» document de réflexion, 4047/96, lim, ENFOPOL 5, 4 janvier 1996, 8-9.

– met verdeling van taken waarbij gebruik gemaakt wordt van commerciële structuren waarbij de toevlucht wordt genomen tot geweld of andere intimidatiemiddelen en waarbij invloed wordt uitgeoefend op het politieke leven, de media, het openbaar bestuur, de Justitie of het bedrijfsleven,⁴⁴

– *de door de Nederlandse parlementaire enquête opsporingsmethoden, beter bekend als de Commissie VAN TRAA gehanteerde definitie: «Er is sprake van georganiseerde criminaliteit indien groepen die primair gericht zijn op illegaal gewin systematisch misdaden plegen met ernstige gevolgen voor de samenleving, en in staat zijn deze misdaden op betrekkelijk effectieve wijze af te schermen, in het bijzonder door de bereidheid te tonen fysiek geweld te gebruiken of personen door middel van corruptie uit te schakelen»;*⁴⁵

– *de vrij recente en specifiek op maffia-organisaties afgestemde Italiaanse wetgeving*⁴⁶ door professor F. Palazzo als volgt samengevat: «D'une façon générale, on peut dire que sur le plan législatif, les délits terroristes et subversifs et les délits de mafia sont considérés comme des manifestations de la criminalité organisée, indépendamment de leur nomen iuris particulier mais à la seule condition qu'ils soient commis respectivement:

a) dans un but de terrorisme ou de subversion de l'ordre constitutionnel;

b) en utilisant «la force d'intimidation du lieu associatif (mafieux) et de la condition d'assujettissement et de l'omerta (la loi du silence) qui en dérive 'ou afin de faciliter les activités des associations mafieuses;'»⁴⁷

Of van tal van «vangarmen» gesproken!

– *de door de Belgische Regering voorgestelde wettelijke omschrijving van het begrip «criminele organisatie» waarvoor reeds een voorontwerp van wet door het Ministerie van Justitie is voorbereid, namelijk:*

«Een criminele organisatie is de vereniging van twee of meer personen:

1) met als oogmerk het in onderling overleg plegen van wanbedrijven en misdaden, strafbaar gesteld met een gevangenisstraf van één jaar of een zwaardere straf, die elk op zichzelf of in hun totaliteit van aanzienlijke betekenis zijn;

2) om vermogensvoordelen te verkrijgen of de werking van de publieke overheden of de openbare of private ondernemingen te beïnvloeden;

⁴⁴ ELEC, strategic plan, 1ste draft, August 1994, Europe 2000, 3; H. BERCKMOES, «De georganiseerde misdaad», *o.c.*, 4, en jaarboek van het Interuniversitair Centrum, Antwerpen, Maklu, 1993, 24; A. VAN DOREN, «De bestrijding van de georganiseerde misdaad; een uitdaging voor het einde van deze eeuw», *Revue van de Rijks-wacht*, december 1995, 30-34; Ministerraad 28 juni 1996, «Actieplan van de Regering tegen de georganiseerde criminaliteit», 28 juni 1996, 2.2.1-2.3.

⁴⁵ C. FIJNAUT, «De ernst van de georganiseerde criminaliteit en de regulering van de bijzondere opsporingsmethoden», *o.c.*, 81; *Inzake opsporing – Enquêtecommissie opsporingsmethoden*, SDU Uitgevers, 's-Gravenhage 1996, 25.

⁴⁶ «Major Italian criminal provisions concerning organized crime, money laundering and seizure and confiscation of proceeds of crime», Ministero di Grazia e Giustizia, Italy.

⁴⁷ F. PALAZZO, «La législation italienne contre la criminalité organisée», *Rev. Sc. Crim. et Dr. Pén. Comp.*, 1995, 711; Th. CRETIN; «Qu'est-ce qu'une maffia? – Essai de définition des mafias», *o.c.*, 282.

3) en waarbij gebruik wordt gemaakt van intimidatie, bedreiging, geweld of listige kunstgrepen of corruptie, of waarbij commerciële of andere structuren worden aangewend, om het plegen van de misdrijven te verbergen of te vergemakkelijken.»

Uitgaande van deze definitie zal in de mogelijkheid kunnen worden voorzien om personen die met kennis van zaken deel uitmaken van zo'n criminele organisatie strafrechtelijk te vervolgen, zelfs indien ze niet effectief deelnamen aan de voorbereiding of de uitvoering van een misdrijf. Daarenboven zal elke persoon die met kennis van zaken deelnam aan de voorbereiding of de uitvoering van elke, zelfs geoorloofde activiteit van een dergelijke criminele organisatie vervolgd kunnen worden.⁴⁸

III. INGRIJPENDE OPSPORINGSTECHNIKEN VERSUS GRONDRECHTEN EN RECHTSBESCHERMING

A. Proactieve recherche of vroegsporing en nieuwe opsporingstechnieken

In ons strafprocesrecht, een geheel van rechtsregels betreffende de opsporing, de vervolging en berechting van personen die ervan verdacht worden een misdrijf te hebben gepleegd,⁴⁹ geldt nog als scharnierpunt dat er een verdenking moet zijn van een strafbaar feit.⁵⁰

Dit strafbaar feit vormt dan aanleiding tot een vooralsnog niet wettelijk geregeld maar uit de praktijk gegroeid opsporingsonderzoek, principieel gekenmerkt door de afwezigheid van dwangmiddelen, dan wel van het wettelijk geregeld gerechtelijk onderzoek,⁵¹ waarbij met de aan te wenden bevoegdheden een verdachte wordt opgespoord.

Nochtans kampen wij met het probleem dat we nog steeds vastzitten aan de traditionele gedachte dat de politiediensten «slechts» een geconstateerd strafbaar feit of poging ertoe opsporen. Deze gedachte is evenwel achterhaald.⁵² Immers, naast het «preventief» en het «repressief» politieoptreden moet tegenwoordig nog een derde vorm onderscheiden worden, die nergens in de wet geregeld is, maar die gegroeid is uit de behoeften van de praktijk, meer bepaald m.b.t. de bestrijding van de zware en meestal georganiseerde criminaliteit.⁵³

Politiewerk – vooral op het terrein van de recherche – bestaat voor een belangrijk deel uit het vergaren van informa-

tie die voordien vrijwel altijd «reactief» werd ingewonnen. Er werd bv. het lijk van een in verdachte omstandigheden overleden persoon aangetroffen en vanuit dat gegeven werd naar een dader gezocht; er werd een klacht ingediend of er werden sporen van een misdrijf aangetroffen en dit was dan de start van een onderzoek.

De informatie werd, zoals een Nederlands politieman het typeert, opgeslagen in het hoofd of bij kleinhoofdigen in een zakboekje en zij werd alleen gebruikt voor het door hem te onderzoeken feit.

In de loop van de jaren '70 veranderde dat beeld onder invloed van nieuwe vormen van groepsriminaliteit die niet direct gerelateerd konden worden aan slachtoffers, benaelden of achtergelaten sporen.

Deze ontwikkeling leidde tot een nieuwe benadering die thans wordt aangeduid als «proactieve» werkwijze, waarbij de nadruk komt te liggen op het in kaart brengen van de criminele organisatie als geheel.⁵⁴

Zulks vereist het verwerven – meestal over een langere termijn – van informatie over individuen, groepen, organisaties, communicatiestructuren, financiële handel en wandel en dies meer, «voordat» er sprake is van een strafrechtelijke verdenking en daarmee valt deze werkwijze buiten het klassieke processueel kader.⁵⁵

Kenschetsend ook voor deze proactieve recherche of vroegsporing is dat in afwachting van het juiste moment om toe te slaan, het strafrechtelijk optreden wordt uitgesteld of dat er opgetreden wordt op een manier die de verdachte pas later merkt.

Daaraan gaat vooraf het loeren en spieden, het opbouwen van een informatiepositie die nodig is om de zaak strategisch en tactisch te sturen.⁵⁶ In deze fase en trouwens eventueel bij het «reactief» optreden zullen nieuwe opsporingsmiddelen en dito politieke technologieën aan bod komen ter bestrijding van de georganiseerde en meestal grensoverschrijdende criminaliteit.

Zij betreffen (o.m.):⁵⁷

⁵⁴ P.D. IJZERMAN, «Verschillende methoden, proactief en reactief: de reguliere politie», *Delikt en Delinkwent*, 1995, 557, 559.

⁵⁵ B. HOOGENBOOM, «Over de betrekkelijkheid van het debat over opsporingsmethoden», *Delikt en Delinkwent*, 1995, 571; J.W.A. LENSING, «De evolutie van de politiebevoegdheden in het raam van de bestrijding van de ernstige, georganiseerde misdaad», *Delikt en Delinkwent*, 1994, 1007-1008.

⁵⁶ J. NAEYE en T.M. SCHALKEN, «Commissie VAN TRAA en de crisis in de opsporing», *N.J.B.*, 1996, 201.

⁵⁷ *Parl. St., Kamer*, 1989-90, nr. 59/8 – 1988, parlementair onderzoek naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt – verslag, 231-238, 369-371; *Parl. St., Kamer*, 1993-94, nr. 673/7-9 – 91/92 (B.Z.), parlementair onderzoek naar een structureel beleid met het oog op de bestraffing en de uitroeiing van de mensenhandel, verslag, 95; Tweede Kamer der Staten Generaal Nederland, 1994-95, 23945-2, rapport van de werkgroep voor onderzoek opsporingsmethoden – opsporing gezocht – 17-39; advies Ned. O.M. aan de minister van Justitie over het rapport van de Parlementaire Enquêtecommissie «inzake opsporing», voorlichtingsdienst O.M. Den Haag, 1996, 15-20; Min. Circ. 24 april 1990 (7/SDP/690/MN-NIX/RB6/6; Min. Circ. 5 maart 1992; B. HOOGENBOOM, «Over de betrekkelijkheid van het debat over opsporingsmethoden» *Delikt en Delinkwent*, 1995, 581-592; *Inzake opspo-*

⁴⁸ Ministerraad 28 juni 1996, «Actieplan van de Regering tegen de georganiseerde criminaliteit», 28 juni 1996, 6.4.1.1.

⁴⁹ CH. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht*, Maklu, tweede uitgave, 1994, deel II, 406, nr. 1.

⁵⁰ Sv. art. 8, 22; wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, art. 15; G.L. BOURDOUX, E. DE RAEDT en J. SEURYNCK, «De wet op het politieambt – Handleiding voor leidinggevende politieambtenaren», *Politeia*, 1992, 78-79.

⁵¹ R.A.F. VERSTRAETEN, «Opsporingsmethoden: regulering en controle in België en Frankrijk», *Delikt en Delinkwent*, 1995, 605-606.

⁵² A. PATIJN, «De controle op de criminele inlichtingendienst», *N.J.B.*, 1995, 700; W. DERIDDER, «De relatie openbaar ministerie-rijkswacht», in *Een eigentijds Openbaar Ministerie*, Colloquium. Paleis van justitie Brussel 7-8 oktober 1994, uitgave B.S., 250-252.

⁵³ CH. VAN DEN WYNGAERT, o.c., 437, 619.

1° Observatie

- *observeren en volgen*: het onopgemerkt, al dan niet met technische middelen, kortstondig of langdurig gadeslaan van personen, objecten of situaties ten einde informatie of bewijselementen te verzamelen. Dergelijke observatie kan hetzij statisch (het incidenteel gadeslaan vanuit een bepaalde positie van een situatie of een persoon) hetzij dynamisch (het stelselmatig volgen van een bepaalde persoon of groepering) zijn. Er bestaat derhalve geen direct contact tussen de opsporingsorganen en de verdachte of een criminele organisatie;

- het opsporen van nummers van telefoontoestellen en het af luisteren, kennisnemen en opnemen van privé-communicatie en telecommunicatie;⁵⁸

- fotograferen en het maken van video-opnames;⁵⁹

- direct af luisteren, nl. het opnemen van gesprekken met een technisch hulpmiddel, bv. een richtmicrofoon;

- postvang, onderscheppen zonder opening en onmiddellijke teruggave van brieven en andere post om zich een beeld te kunnen vormen van de activiteiten van een persoon;

- plaatsen van plaatsbepalingsapparatuur, nl. het bevestigen van een zendertje aan een voertuig of een vaartuig ten einde door een technisch middel de beweging van het object onopgemerkt te kunnen observeren;

- plaatsen van af luisterapparatuur;

- inkijkoperaties, nl. het zonder kennis en toestemming van de rechthebbenden betreden van opslagplaatsen (schuren, loodsen, garageboxen) (geen woning of aanhorigheid) teneinde binnengekomen informatie te verifiëren.⁶⁰

2° Het gebruik van informanten en infiltratie

a) Informanten

«Algemeen» omschreven wordt hiermee bedoeld het omgaan met personen waarvan kan of dient te worden aangenomen dat zij zelf deelnemen aan activiteiten van criminele kringen of organisaties of die hierover inlichtingen en gegevens kunnen verstrekken, nuttig voor het opsporen en ver-

ring – *Enquêtecommissie opsporingsmethoden*, S.D.U. uitgevers, 's-Gravenhage, 1996, 169-274.

⁵⁸ Sw., art. 88bis (W. 11 februari 1991 – B.S., 16 maart 1991 – aangevuld bij art. 4 W. 30 juni 1994 – B.S. 24 januari 1995), Sv., artt. 90ter tot 90decies (W. 30 juni 1994 – B.S. 24 januari 1995); L. HUYBRECHTS, «Het gerechtelijk af luisteren in het Belgisch recht na de nieuwe af luisterwet», *Panopticon*, 1995, 41-57; Th. HENRION, «Les écoutes téléphoniques», *J.T.*, 1995, 205-213; F. VERSPELT, «De wet op het af luisteren van communicatie, een kennismaking», *Politeia*, 1995, 17-20.

⁵⁹ P. DE HERT, «Het verzamelen en gebruiken van visuele informatie: foto's, videosurveillance en verkeersradars», *Politeia*, 1994, 8-18; P. DE HERT, «De Wet van 30 juni 1994 en het af luisteren – een sociaalrechtelijke toets», *Oriëntatie* 1995, 106-111.

⁶⁰ G.J.M. CORSTENS, «Inbreken in de rechtsstaat», *N.J.B.*, 1994, 497-504; J.J. Th. M. PIETERS en C.J.P.M. REVIS, «Het wettelijk kader voor kijkoperaties», *N.J.B.*, 401-407; T. BLOM en P.A.M. MEVIS, «Zien-de blind? Een beschouwing over inkijkoperaties», *Delikt en Delinkwent*, 1995, 5-27; Hoge Raad, 19 december 1995, nr. 101269, *N.J.B.*, bijlage 2 februari 1996, afl. 5, 70.

zamelen van bewijzen van gepleegde of beraamde ernstige strafbare feiten.⁶¹

Deze omgang kan gepaard gaan met het uitbetalen van tiggelden en zelfs «deals» met criminelen, waaronder de zgn. «kroongetuige» en «pentiti», met vrijwaring van gehele of gedeeltelijke strafvervolg; anonieme getuigenis en getuigenbescherming.⁶²

b) Infiltranten en infiltratietechnieken

In ruime zin gaat het om al dan niet onder de dekmantel van een fictieve identiteit, als burger (al dan niet herkomstig uit het crimineel milieu) of als politiemans in contact komen en binnendringen in een crimineel milieu of een criminele organisatie teneinde zicht te krijgen op activiteiten en werkwijzen, ten aanzien waarvan concrete aanwijzingen bestaan van gepleegde of nog te plegen misdrijven, ressorterend onder de georganiseerde criminaliteit teneinde deze te voorkomen of hieraan een einde te maken.⁶³

Naar aanleiding van en tijdens deze infiltratie worden meestal – al dan niet projectmatig bijzondere technieken aangewend, zoals:

⁶¹ P.D. IJZERMAN, «Verschillende methoden, proactief en reactief: de reguliere politie», *Delikt en Delinkwent*, 1995, 560-563; B. HOOGENDOORN, «Over de betrekkelijkheid van het debat over opsporingsmethoden», *Delikt en Delinkwent*, 1995, 581-582; C. FIJNAUT en G. MARX, *Undercover – police surveillance in comparative perspective*, Kluwer, Den Haag, 1995.

⁶² J.A.W. LENSING, «De evolutie van de politiebevoegdheden in het raam van de bestrijding van de ernstige, georganiseerde misdaad», *Delikt en Delinkwent*, 1994, 1013, 1014, 1018; L. DE WILDE, «Anonimiteit in het strafproces», in A. DE NAUW, J. D'HAENENS, M. STORME, *Actuele problemen van strafrecht*, Kluwer, Antwerpen, 1988, 59-87; A. DE NAUW, «De anonieme getuige», *R.W.*, 1985-86, 1873-1892; A. BEIER, «Bescherming van kroongetuigen – Het Witness protection program in de Verenigde Staten», *Delikt en Delinkwent*, 1995, 122-134; St. BENEĆ, «Legal aspects of the protection of witness», Europe 2000, International Conference – National and International aspects in Countering Organized Crime and Terrorism, Bratislava 29-31 March 1995; Circ. parket-generaal Antwerpen van 28 juni 1991, nr. 26/91; F. PALAZZO, «La législation italienne contre la criminalité organisée», *Rev. Sc. Crim. et Dr. Pén. Comp.*, 1995, 715-717.

⁶³ R.A.F. VERSTRAETEN, «Opsporingsmethoden: regulering en controle in België en Frankrijk», *Delikt en Delinkwent*, 1995, 621-630; P.M. FREELINK, *Infiltratie in het strafrecht. Een onderzoek naar de materieel strafrechtelijke aspecten van het opsporen van strafbare feiten door middel van infiltratie*, Arnhem, Gouda-quint, 1990; A. DE NAUW, «De toelaatbaarheid van de politie-infiltratie in België», *Libera Amicorum J. Remmelink – In Eer en Geweten*, 1987, 443-454; W. GROPP, «Undercover policing in Europe from a comparative perspective», SYMPOSIUM «Undercover policing and accountability from an international perspective» European Institute of Public Administration, Maastricht 11-12 april 1996; P.J.P. TAK, G.A. van EIKEMA HOMMES; E.R. MANUNZA, C.F. MULDER, «A bird's eye view of special investigation methods, Ned. Ministry of Justice», Directorate for policy, Sector research analysis, 1995, 15-36; CHR. DE VALKENNEER, «Overzicht van de Belgische en Europese rechtspraak inzake undercoverpraktijken», in C. FIJNAUT en F. HUTSEBAUT, *De nieuwe politiewetgeving in België*, Kluwer-Antwerpen, 1993, 124-146; E. NADELMANN, *Cops accross borders*, The Pennsylvania State University press, Pennsylvania, 1993; P. BAL, «Grensverleggende infiltratie naar Amerikaans model», *Delikt en Delinkwent*, 1995, 312; *Inzake opsporing – enquêtecommissie opsporingsmethode*, SDU uitgevers 's-Gravenhage, 1996, 232-274.

– *de begeleide zending of uitgestelde inbeslagneming*: nl. het onder permanente politiecontrole laten doorgaan van een bekend illegaal transport van goederen (bv. wapens, verdoevende middelen ...) met het oog op een politieke interventie bij de eindbestemming of bij een controlepunt;

– *de pseudo-koop*: waarbij een persoon, principieel een politieambtenaar, zich voorstelt of wordt voorgesteld aan een persoon als een potentiële koper van een goed dat voortkomt of het voorwerp is van een misdrijf en waarvan deze persoon de eigendom wenst over te dragen voor eigen rekening of voor rekening van een ander;

– *de zgn. «front-store»-techniek*: nl. het aanbieden van diensten waarvan het criminele milieu gebruik kan maken, zoals het oprichten door politieke diensten van nepfirma's, wisselkantoren, transportondernemingen.

Uit deze poging tot omschrijving van wat onder de proactieve recherche of vroegsporing ressorteert en de korte toelichting over het aanwenden van nieuwe opsporingstechnieken volgt meteen de vaststelling dat, zo het crimineel milieu steeds met meer onwaarschijnlijke middelen zijn doel tracht te bereiken, de misdaadbesteders in hetzelfde spoor volgen⁶⁴ daar de aanpak van de georganiseerde misdaadfenomenen de klassieke misdaadbesteding overschrijdt,⁶⁵ maar al te vaak nog wordt het, bij gebrek aan voldoende normering, regulering en controle, een optreden in een schemergebied waarbij grondrechten en rechtsbescherming in het gedrang kunnen komen.

Het staat in een democratische rechtsstaat nochtans niet aan de politie zelf te bepalen wanneer zij wel en wanneer zij niet mag optreden, welke bevoegdheden en technieken zij ter gelegenheid van dit optreden kan en mag mobiliseren en welke gevolgen aan haar optreden verbonden zullen worden.⁶⁶

Terwijl het mogelijk moet zijn in de strijd tegen de georganiseerde en meestal grensoverschrijdende georganiseerde criminaliteit vroegsporing of proactieve recherche en bijzondere opsporingstechnieken te hanteren – buitengewone criminaliteit vergt nu eenmaal een buitengewone aanpak – moet zulks in ieder geval en in de eerste plaats gebeuren met het oog op het bewerkstelligen van het nodige evenwicht in het spanningsveld tussen misdaadbesteding en het eerbiedigen van de fundamentele mensenrechten, zoals bepaald in het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden (Rome, 1950) en het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (Verenigde Naties – New York 1966).⁶⁷

⁶⁴ M. HUSKEN, «De verontrustende inventaris van VAN TRAA», *Vrij Nederland*, 29 oktober 1994, 16.

⁶⁵ B. DE RUYVER, «Voorwoord», *Politeia*, 1996, nr. 3/96, 2.

⁶⁶ F. HUTSEBAUT, «Quis custodit ipsos custodes? – Wie bewaakt de bewakers? – De wetgeving inzake de controle op het politieambt: gewogen en niet afdoende bevonden», *Politeia*, D/1995/6268/13, 20.

⁶⁷ B. OVERSTEYNS, «Het recht op eerbiediging van het privé-leven», *R.W.*, 1988-89, 488; F. DE PAUW, «Mensenrechten en misdaadbesteding» in het *Jaarboek van het Interuniversitair Centrum Mensenrechten*, Antwerpen, Maklu, 1993, 17-22; S. GUTWIRTH, «Basisstructuurwet verwerking persoonsgegevens», Studiemiddag 23 maart 1994, R.U. Gent.

B. Het Verdrag, de Commissie en het Europees Hof van Justitie tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden – een signaalfunctie

Het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden (E.V.R.M.) bevat geen regels aangaande de wijze waarop misdrijven moeten worden opgespoord en vastgesteld.

Toch zijn er een reeks bepalingen die hiervoor van rechtstreeks belang zijn, met name:

– het verbod van folteringen en onmenselijke en vernederende behandelingen (art. 3);

– het recht op persoonlijke vrijheid en veiligheid (art. 5);

– het recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn door een onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke instantie, welke bij de wet is ingesteld (art. 6);

– het recht op eerbiediging van het privé-leven, zijn gezinsleven, zijn huis en briefwisseling (art. 8).⁶⁸

Zulks zal tot gevolg hebben dat, afgezien van het toepassingsgebied van het verdrag (al dan niet rechtstreekse werking, al dan niet voorrang op de grondwet), twee supranationale instanties, nl. de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens (E.C.R.M.) en het Europees Hof van Justitie voor de Rechten van de Mens (E.H.R.M.), zij het door concrete bij hen aanhangig gemaakte zaken, met groot gezag hun stempel zullen drukken op de nationale wettelijke vormgeving met betrekking tot deze fundamentele vrijheden.

Aldus worden bepalingen met betrekking tot de bescherming van het privé-leven en het recht op een eerlijk proces uitgangspunten voor het justitiële politieoptreden en de controle op de opsporing:⁶⁹

1° Het recht op eerbiediging van het privé-leven (art. 8, E.V.R.M.)

In de context van de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens dient allereerst te worden benadrukt, dat, hoewel het E.V.R.M. principieel geen uitzonderingen kent voor het recht op een eerlijk proces, zulks wel het geval is voor het recht op de bescherming van de private levenssfeer. De beperking van dit recht dient evenwel «simultaan» aan drie voorwaarden te voldoen:

– het bij de wet bepaald zijn (legaliteit);

– het beantwoorden aan het belang van 's lands veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen (legitimiteit);

⁶⁸ CH. VAN DEN WYNGAERT, *o.c.*, 597.

⁶⁹ C. FIJNAUT, «Het justitiële politieoptreden in het licht van het E.V.R.M.», *Delikt en Delinkwent*, 1989, 524 e.v.; G.J.M. CORSTENS, «Normatieve grenzen van opsporingsmethoden», *Delikt en Delinkwent*, 1995, 542 e.v.; T.M. SCHALKEN en S.W. MUL «Het E.V.R.M. en de controle op de opsporing», in *De inhoud van het gezag*, Colofon, O.M. Voorlichtingsdienst, Den Haag, maart 1996, 13; J. VERLINDEN, «De toepassing van artikel 6, van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens in Strafzaken buiten het Stadium van het vonnisrecht», *Panopticon*, 6 tot 19 en 103 tot 119.

– nodig zijn in een democratische samenleving (proportionaliteit).⁷⁰

Zo heeft het E.H.R.M. reeds in 1978 in de zaak *Klass and others*⁷¹ een aantal belangrijke overwegingen gewijd aan de controle op de inzet van middelen van geheime (auditieve) observatie (secret surveillance of communication)⁷² zodat dit arrest beschouwd kan worden als de eerste belangrijke aanzet tot normering van het informatieve onderzoek vanuit het E.V.R.M.

In concreto diende het Hof de vraag te beantwoorden of de speciale Duitse wetgeving op grond waarvan o.m. telefoongesprekken onderschept kunnen worden met het oog op de bescherming van de democratische rechtsorde of het bestaan of de veiligheid van de Republiek of een deelstaat tegen dreigende gevaren, zonder dat de autoriteiten steeds verplicht zijn de betrokken personen achteraf op de hoogte te brengen van een maatregel en dezen dus niet altijd in de gelegenheid zijn hiertegen bij een rechter beroep aan te tekenen, in strijd was met artikel 8 of niet.

Het Hof was van oordeel dat democratische samenlevingen zodanig bedreigd worden door hoog technologische spionagetechnieken en door terrorisme, dat de Staat in de mogelijkheid gesteld moest worden dergelijke bedreigingen te bekampen door het in het geheim observeren van subversieve elementen die binnen zijn rechtsgebied optreden.

Bovendien bestond er geen absolute verplichting om personen achteraf te informeren over de tegen hen getroffen maatregelen, niet alleen omdat zulks het uiteindelijke doel van zulke acties in gevaar kon brengen, maar ook kon leiden tot de onthulling van de methoden van de betrokken diensten en van de identiteit van de medewerkers.

Wel haastte het E.H.R.M. zich hieraan toe te voegen dat zijn onderzoek slechts betrekking had op de Duitse wetgeving in kwestie, zodat zijn conclusie dan ook niet zo maar veralgemeend kan worden tot (auditieve) observatiemaatregelen in het kader van een op opsporing verricht informatief onderzoek en de mogelijkheid tot controle.⁷³

In het verlengde van dit arrest zijn met betrekking tot het af luisteren van telefoongesprekken de uitspraken van het E.H.R.M. te vermelden in de zaak *Malone* (1984), de zaak *Kruslin en Huvig* (1990) en de zaak *A versus France* (1993).⁷⁴

Tot nog toe heeft het E.H.R.M. zich evenwel – voor zover dit kon worden nagegaan – nog niet hoeven uit te spreken over het onderscheppen van rechtstreeks mondeling gevoer-

de gesprekken door middel van verfijnde ontvangst- en zendapparatuur door de overheid (de politie en/of haar informanten en infiltranten).

Wel was het gebruik van opnameapparatuur om van dichtbij of van verderaf in het geniep gesprekken tussen mensen in open en besloten ruimten af te luisteren in de jaren 1968-1970 eens bij de E.C.R.M. aan de orde gesteld. Het betrof de zaak *P. Scheichelbauer*, een oplichtingszaak waarin politiemensen betrokken waren wat betreft het heimelijk opnemen van een (belastend) gesprek in een appartement tussen twee verdachten. De Commissie oordeelde toen, om evenwel niet duidelijke redenen, dat in dit geval geen sprake was van strijdigheid met artikel 8, E.V.R.M.⁷⁵ Daarentegen zal het Hof – zij het andermaal in een specifiek geval, *Lüdi versus Zwitserland* – bij arrest van 15 juni 1992⁷⁶ zich ondubbelzinnig uitspreken over:

- het af luisteren van telefoon, ook met preventief oogmerk (art. 8 E.V.R.M.);
- het inzetten van een politie-undercover, nl. infiltratie in de vorm van pseudo-koop (art. 8 E.V.R.M.);
- de verklaring van een infiltrant en het bewijs, nl. het recht op tegenspraak (art. 6 E.V.R.M. – cf. infra B – 2° het recht op een eerlijk proces).

De feiten

De Duitse politie had haar Zwitserse collega's erover ingelicht dat Lüdi tijdens zijn detentie in Duitsland aan een medegedetineerde had gevraagd om een flink bedrag voor te financieren voor de aankoop van 5 kg heroïne in Zwitserland. Op grond van deze informatie gaf een Zwitserse onderzoeksrechter machtiging tot het af luisteren van Lüdi's telefoon. Bovendien werd met medeweten van de onderzoeksrechter een lid van de kantonale politie als pseudo-koper ingezet. Voor de rechtbank te Laufen en het Hof te Bern diende o.m. het proces-verbaal van de infiltrant tot bewijs. Het Hof te Bern bevestigde het vonnis van de rechtbank te Laufen waarbij Lüdi tot een gevangenisstraf van drie jaren was veroordeeld. Het federale Hof verwierp zijn cassatieberoep en Lüdi wendde zich tot het Hof te Straatsbrug.

Het arrest

Het af luisteren van telefoon, ook met preventief oogmerk (art. 8 E.V.R.M.).

Voor het Federale Hof had Lüdi opgeworpen dat de inbreuk op zijn privé-leven door het af luisteren van zijn telefoongesprekken geen steun vond in het Zwitserse recht en in elk geval niet gerechtvaardigd was, omdat er afgeluisterd

⁷⁰ CH. VAN DEN WYNGAERT, o.c., 571-574; Ph. TRAEST, «Bewijsvoering en verdediging van mensenrechten», Studiedag V.U.B., betreffende mensenrechten, 10 december 1993, 52.

⁷¹ E.H.R.M., 6 september 1978, Serie A, vol. 28.

⁷² T.M. SCHALKEN en S.W. MUL, «Het E.V.R.M. en de controle op de opsporing», in *De inhoud van het gezag*, Colofon, O.M. Voorlichtingsdienst, Den Haag, maart 1996, 19.

⁷³ C. FIJNAUT, «De normering van het informatieve onderzoek», in *Constitutioneel perspectief*, Preadvies uitgebracht voor de Nederlandse Vereniging voor Rechtsvergelijking, Kluwer, Deventer, 1994, 33-35.

⁷⁴ *Malone case*, Publ. E.C.H.R., Serie A, vol. 82; *Kruslin en Huvig case*, Publ. E.C.H.R., Serie A, vol. 176.A en 176.B; *Case A. v. France*, Publ. E.C.H.R., Serie A, vol. 277.B; C. FIJNAUT, «De normering van het informatieve onderzoek in constitutioneel perspectief», Preadvies uitgebracht voor de Nederlandse Vereniging voor Rechtsvergelijking, 1994, 36-40.

⁷⁵ C. FIJNAUT, «Het Justitiële politietoedreden in het licht van het E.V.R.M.», *Delikt en Delinkwent*, 1989, 537.

⁷⁶ *Case of Lüdi vs Switzerland*, Publ. E.C.H.R., Serie A, vol. 238 – 239; L.C.M. MEIJERS, «Over Lüdi tegen Zwitserland, E.H.R.M., 15 juni 1992», *Delikt en Delinkwent*, 1994, 272-275; C. FIJNAUT, «De normering van het informatieve onderzoek in constitutioneel perspectief», Preadvies uitgebracht voor de Nederlandse Vereniging van Rechtsvergelijking, Kluwer, Deventer, 1994, 46-50; T.M. SCHALKEN en S.W. MUL, «Het E.V.R.M. en de controle op de opsporing», in *De inhoud van het gezag*, Colofon, O.M. Voorlichtingsdienst, Den Haag, maart 1996, 19-20.

werd ten behoeve van de opsporing van misdrijven die nog niet waren gepleegd; hetgeen door de Zwitserse wetgeving niet was voorzien. Het Federale Hof had deze argumentatie verworpen daar het af luisteren dikwijls aan het begin van een onderzoek een geschikt onderzoeksmiddel is en het preventief optreden trouwens niet ter zake dienend was omdat het doen van stappen ter voorbereiding van het kopen van verdovende middelen al een strafbaar feit oplevert en het af luisteren ertoe diende ook een strafbaar feit op te sporen.

Het toepasselijke strafprocesrecht geeft bovendien een wettelijke basis ook voor preventieve maatregelen, mits de ernst van het misdrijf waarop geanticipeerd wordt zulke maatregelen nog nodig maakt.

Het E.H.R.M. bevestigde allereerst zijn vaste rechtspraak dat de uitleg van de nationale wet in het licht van het verdrag een zaak van de nationale rechter was en oordeelde vervolgens – eensluidend met de E.C.R.M. – dat het zich kon aansluiten bij de overwegingen van het Federale Hof van Lausanne, en dat derhalve de inbreuk, in het licht van art. 8 E.V.R.M., de preventie van een misdrijf (the prevention of crime) op het oog mag hebben.

Het inzetten van een politie-undercover, nl. infiltratie in de vorm van pseudo-koop (art. 8 E.V.R.M.).

In tegenstelling met de E.C.R.M. was het Hof in deze zaak unaniem van oordeel dat noch op zichzelf, noch in combinatie met het af luisteren van telefoons, de toegepaste infiltratie een schending van art. 8 E.V.R.M. uitmaakte.

Het ging namelijk, aldus het Hof, om het optreden van een beëdigd politieambtenaar die optrad in het kader van een drugdeal met als doel de dealers aan te houden op het moment dat de drugs werden overhandigd. In die context heeft de politieambtenaar contact opgenomen met de klager, die zich niet als een naïeve verdachte kon opstellen, daar waar hij bereid was gevonden de drugs te verkopen en derhalve «must therefore have been aware from then on that he was engaged in a criminal act... and that consequently he was running the risk of encountering an undercover police officer whose task would in fact be to expose him», zoals het Hof het stelt.

Met betrekking tot voormelde rechtspraak in verband met het recht op eerbiediging op het privé-leven is op te merken dat met uitzondering van af luisteren van telefoon en infiltratie er nog heel wat opsporingsmiddelen zijn, zoals de visuele observatie, videocamera's, peilapparatuur en luchtfotografie, die nog niet door het E.H.R.M. onderzocht zijn.

Trouwens, in de sfeer van de onderschepping van (telefoon)gesprekken en de toepassing van infiltratie zijn er ook nog heel wat witte vlekken, zoals het af luisteren van rechtstreeks gevoerde gesprekken (bugging), de inzet van burgerinfiltranten en het opzetten van frontstore-organisaties.⁷⁷

2° Het recht op een eerlijk proces (art. 6 E.V.R.M.)

Onafscheidelijk aan dit recht verbonden is – afgezien van strafrechtelijke of disciplinaire sancties waaraan opsporings-

ambtenaren zich blootstellen wanneer zij bij het vergaren van bewijsmateriaal zelf misdrijven of andere onregelmatigheden zouden plegen – het uitsluiten, als strijdig met de rechten van de verdediging, van het onrechtmatig verkregen bewijs.

Probleem is evenwel dat de juiste afbakening van wat als onrechtmatig verkregen bewijs moet worden beschouwd noch in de wet, noch in internationale overeenkomsten of verdragen is omschreven, hetgeen in de praktijk een grote onzekerheid kan doen ontstaan met betrekking tot de toelaatbaarheid van nieuwe opsporingstechnieken, vnl. wanneer zij niet wettelijk zijn omschreven en uiteindelijk de rechter ten gronde zich erover zal dienen uit te spreken,⁷⁸ rekening houdende met de vrijwaring van de mensenrechten.⁷⁹

Wel wordt in de rechtspraak van het E.H.R.M. aan de hand van niet steeds precieze rechtsnormen, soms omschreven als «la logique du flou»,⁸⁰ gewezen op de kwaliteiten waaraan een strafvervolgung met betrekking tot de bewijsvoering moet beantwoorden en zulks rekening houdende met het feit dat, zoals reeds benadrukt, het recht op een eerlijk proces nogal absoluut gesteld is.⁸¹

Aldus had het Hof, naast het nader omschrijven van de in het verdrag niet nader bepaalde notie van «eerlijk proces», zich o.m. ook uit te spreken over de toelaatbaarheid en de bewijsvoering met betrekking tot nieuwe opsporingstechnieken.

Hoewel het Hof naar aanleiding van de interpretatie van artikel 6 E.V.R.M. andermaal in beginsel de autonomie van de lidstaten bij het uitwerken van de bewijslast onderstreept, preciseert het tevens:

a) dat aan het gehele proces niet automatisch zijn eerlijk karakter wordt ontnomen, zo de bewezenverklaring niet *uitsluitend* op een litigieus bewijselement steunde maar ook op andere elementen van het dossier, die onafhankelijk waren van het betwiste bewijsstuk; aldus:

– De zaak Schenk, arrest 12 juli 1988:⁸² «La Cour attache aussi du poids à la circonstance que l'enregistrement téléphonique n'a pas constitué le seul moyen de preuve retenu pour motiver la condamnation ... Il (de nationale rechter) prit soin de préciser, en divers endroits de son jugement, qu'il s'appuyait sur des éléments distincts de l'enregistrement mais corroborant les raisons, tirées de celui-ci, de constater la culpabilité de M. Schenk».

– De zaak Artner: arrest 28 augustus 1992.⁸³ In deze zaak werd aanvaard dat de omstandigheid dat de klager niet in de gelegenheid was gesteld de burgerlijke partij te onder-

⁷⁸ CH. VAN DEN WYNGAERT, *o.c.*, 595-599.

⁷⁹ Ph. TRAEST, «Bewijsvoering en verdediging van mensenrechten», Studiedag V.U.B., betreffende de mensenrechten, 10 december 1993, 40-41.

⁸⁰ M. DELMAS-MARTY, «La jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme et la logique du flou», *R.D.P.*, 1992, 1031-1046.

⁸¹ *R.P.D.B.*, Compl. VII (1990), «Convention européenne des droits de l'homme», nr. 393.

⁸² Zaak Schenk, E.H.R.M., 12 juli 1988, Publ. Cour, Serie A, vol. 140, 29, nr. 48; T.M. SCHALKEN en S.W. MUL, «Het E.V.R.M. en de controle op de opsporing», in *Inhoud van het gezag*, Colofon, O.M. Voorlichtingsdienst, Den Haag, maart 1996, 27.

⁸³ Zaak Artner, arrest 28 augustus 1992, Publ. Cour., Serie A. 242 A, 10-11, nrs. 23-24.

⁷⁷ C. FIJNAUT, «De normering van het informatieve onderzoek in constitutioneel perspectief», Preadvies uitgebracht voor de Nederlandse Vereniging voor Rechtsvergelijking, Kluwer, Deventer, 1994, 55.

vragen, geneutraliseerd werd door het feit dat de bewezen-verklaring ook op andere elementen steunde, waaronder in beslag genomen stukken en brieven.

– De zaak Asch: arrest 26 april 1991.⁸⁴ In dit geval werd de onmogelijkheid om een getuige te ondervragen gecompenseerd door de vaststelling dat de rechter ook had gesteund op andere elementen, w.o. medische attesten, vaststellingen door een officier van politie en het vooronderzoek door de rijkswacht.

Uit voormelde rechtspraak kan besloten worden dat het Hof zich minder streng opstelt, zo de bewijsverklaring steunt op meerdere bewijselementen die los staan van de procedurerehandeling die voor het Hof wordt aangevochten.⁸⁵

b) de wijze waarop de bewijselementen aan de rechter dienen te worden voorgelegd.

Het Hof is van oordeel – en het betreft alhier een uitzondering op de regel van de autonomie van de lidstaten met betrekking tot het bewijsrecht – dat de bewijselementen *in beginsel* in aanwezigheid van de beklaagde dienen te worden voorgebracht in een openbare zitting, een principe waarvan evenwel kan worden afgeweken op voorwaarde dat de rechten van de verdediging zijn geëerbiedigd.

In enkele arresten dienden deze beginselen getoetst te worden in zaken die betrekking hadden op de bestrijding van de zware en/of georganiseerde criminaliteit.

Zulks was het geval voor de arresten *Kostovski* van 20 novembr 1989⁸⁶ en *Windisch* van 27 septembr 1990⁸⁷ met betrekking tot het aanwenden van anonieme getuigenverhooren, terwijl het in het arrest *Lüdi* van 15 juni 1992 (cf. supra B-1°) ging om het belang dat met het behoud van de anonimiteit van de politie-infiltrant was gemoeid.

Telkens stelde het Hof voorop dat het bewijs als regel in aanwezigheid van de verdachte naar voren gebracht moet worden en het voorwerp van debat met hem moet zijn en dat uitzonderingen op deze regel niet ten koste van de rechten van de verdediging mogen gaan.

Toch houdt zulks niet in dat de getuige steeds op de zitting moet verschijnen: een getuigenverhoor tijdens het gerechtelijk onderzoek met gelegenheid voor de verdachte om die getuige vragen te stellen of bij monde van zijn raadsman vragen te laten stellen blijkt voldoende recht te doen aan de eis van tegenspraak. Bovendien dient noch tijdens het onderzoek, noch op de zitting de identiteit van de getuige aan de verdachte bekend te worden gemaakt.

In het arrest *Lüdi* wordt namelijk gezegd: «qu'il eût été possible de le faire (bedoeld wordt een ondervraging van de infiltrant door de verdachte) de manière à prendre en compte l'intérêt légitime des autorités de police, dans une affaire de stupéfiants, à préserver l'anonymat de leur agent pour pouvoir non seulement le protéger mais aussi l'utiliser encore à l'avenir».

⁸⁴ Zaak Asch, arrest 26 april 1991, Publ. Cour, Serie A, vol. 203, 11, n° 3031.

⁸⁵ Ph. TRAEST, «Bewijsvoering en verdediging van mensenrechten», Studiedag V.U.B. betreffende de mensenrechten, 10 december 1993, 58-59.

⁸⁶ Zaak Kostovski, arrest 20 november 1989, Publ. E.C.H.R., Serie A, vol. 166.

⁸⁷ Zaak Windisch, arrest 27 september 1990, Publ. E.C.H.R., Serie A, vol. 186.

In verband met de rechtspraak met betrekking tot artikel 6 E.V.R.M. is bovendien ook nog te vermelden dat het gebruik van onrechtstreekse bewijzen – nl. bewijzen die niet in openbare zitting in aanwezigheid van de beklaagden worden voorgebracht, niet verboden is en dat zij in het licht van de vereisten van het eerlijk proces aanvaard kunnen worden, voor zover zij niet de enige elementen zijn waarop de schuldigverklaring steunt.⁸⁸

Tenslotte blijkt de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens op 15 januari 1996 haar reeds voordien ingenomen standpunt te herhalen dat het werken met een «kroongetuige» geen schending van het E.V.R.M. oplevert op voorwaarde dat:

– van meet af aan in het dossier met open kaart was gespeeld over de deal met de kroongetuige;

– de verdediging voldoende in de gelegenheid was gesteld de verdedigingsrechten uit te oefenen en de betrouwbaarheid van de verklaring van de kroongetuige aan te vechten;

– er voldoende ander bewijsmateriaal voorhanden was dat de verklaringen van de kroongetuigen ondersteunde.⁸⁹

Uit deze, zij het nog in aantal beperkte standpunten van de Europese Commissie van de Rechten van de Mens en rechtspraak van het Europees Hof van de Rechten van de Mens, gaat derhalve voor de lidstaten een duidelijke signaalfunctie uit met betrekking tot de wettelijke vormgeving van het justitiële politieoptreden en de controle op de opsporing.

Het plaatst samen met de bepalingen van het verdrag de Belgische wetgever voor de opgave om ook het proactieve optreden van de politiediensten en de nieuwe opsporings technieken in hun geheel wettelijk te regelen.⁹⁰

(Slot in volgend nummer)

⁸⁸ Zaak Unterpertinger, arrest 24 november 1986, Publ. Cour, vol. 110, 14-15, n° 31-33; Ph. TRAEST, «Bewijsvoering en verdediging van mensenrechten», Studiedag V.U.B. betreffende de mensenrechten, 10 december 1993; L.C.M. MEIJERS, «Over Lüdi tegen Zwitserland, E.H.R.M. 15 juni 1992», *Delikt en Delinkwent*, 1994, 275-277; T.M. SCHALKEN, «Anonieme getuige en strafvorderlijke logistiek», *N.J.B.*, 8-13; E.P. VON BRUCKECK, «Anonieme getuige exit?», *N.J.B.*, 1990, 301-309; J.F. NYBOER, «Kostovski en de inquisitoire stijl van procederen», *N.J.B.*, 1990, 593-595; G.J.M. CORSTENS, «Normatieve grenzen van opsporingsmethoden», *Delikt en Delinkwent*, 1995, 554-555; T.M. SCHALKEN en S.W. MUL, «Het E.V.R.M. en de controle op de opsporing» in *Inhoud van het gezag*, Colofon, O.M. Voorlichtingsdienst, Den Haag, maart 1996, 19; Ch. VAN DEN WYNGAERT, o.c., 642-643; G. MOLS en T. SPRONKEN, «Anonieme getuigenverklaringen in strafzaken aan banden gelegd. Het rapport van de Europese Commissie voor de rechten van de Mens in de zaak Kostovski vs Nederland», *N.J.B.*, 1988, 1331-1336.

⁸⁹ «Kroongetuigen niet strijdig met E.V.R.M.», *Opportun*, april 1996, nr. 10, 12.

⁹⁰ C. FIJNAUT, «Het justitiële politieoptreden in het licht van het E.V.R.M.», *Delikt en Delinkwent*, 1989, 534.

RECHTSPRAAK

ARBITRAGEHOF

2 JULI 1996

Voorzitter: de h. Melchior

Rapporteurs: de hh. Martens en De Baets

Advocaten: mr. Witneur

1. Arbitragehof – Beroep tot vernietiging – Ontvankelijkheid – 2. Onderwijs – Art. 24, § 5, Gw. – Rechten voor inschrijving bij een examencommissie

1. Wanneer, in een nieuwe wetgeving, de wetgever een vroegere bepaling overneemt, verhindert die omstandigheid in beginsel niet dat tegen de overgenomen bepaling een beroep kan worden ingesteld binnen zes maanden na de bekendmaking ervan, aangezien de wetgever aldus zijn wil te kennen geeft om ter zake wetgevend op te treden.

2. De algemene voorwaarden waaraan een inschrijving bij een examencommissie is onderworpen, behoren tot de inrichting van het onderwijs bedoeld in art. 24, § 5, Gw.

Te dezen heeft de decreetgever aan de regering de taak toevertrouwd de rechten voor inschrijving bij de examencommissies vast te stellen, zonder enig vaststellingscriterium aan te geven en zonder zelf het minimum en het maximum van die inschrijvingsrechten te preciseren.

De bekritiseerde delegatie is dus niet verenigbaar met art. 24, § 5, Gw.

Arrest nr. 43/96

Ten aanzien van de ontvankelijkheid

...

B.2. De Franse Gemeenschapsregering betwist de ontvankelijkheid van het beroep om reden dat de bestreden bepaling reeds in het decreet van 27 oktober 1994 houdende de algemene organisatie van het hoger onderwijs in hogescholen, alsook in de wet van 7 juli 1970 betreffende de algemene structuur van het hoger onderwijs voorkwam.

Wanneer, in een nieuwe wetgeving, de wetgever een vroegere bepaling overneemt, verhindert die omstandigheid in beginsel niet dat tegen de overgenomen bepaling een beroep kan worden ingesteld binnen zes maanden na de bekendmaking ervan, aangezien de wetgever aldus zijn wil te kennen geeft om ter zake wetgevend op te treden.

Te dezen ontnemt de omstandigheid dat de bestreden bepaling een identieke bepaling van de vroegere wetgeving overneemt, de verzoeker niet diens belang bij het beroep.

Ten gronde

B.3. Het bestreden artikel 43 van het decreet van 5 augustus 1995 bepaalt:

«De Regering kan examencommissies voor het hoger onderwijs in de Franse Gemeenschap oprichten, ter uitreiking van de in de artikelen 15 en 18 bedoelde graden en van de bekwaamheidsbewijzen die krachtens de vigerende wetge-

ving vereist zijn en noch door universitaire instellingen, noch door hoger onderwijsinstellingen, noch door hogescholen uitgereikt worden.

Ze regelt hun werking en bepaalt de inschrijvingsrechten, alsook de vergoedingen van de examinatoren.»

B.4. Artikel 24, § 5, van de Grondwet bepaalt:

«De inrichting, erkenning of subsidiëring van het onderwijs door de gemeenschap wordt geregeld door de wet of het decreet.»

Naar luid van het verslag uitgebracht namens de Commissie voor de herziening van de Grondwet en de hervorming der instellingen, heeft de grondwetgever gewild dat «alleen democratisch verkozenen (...) door middel van algemeen geldende regelen de inrichting, de erkenning en de subsidiëring van het onderwijs (kunnen) regelen» (*Gedr. St., Senaat, B.Z. 1988, nr. 100-1/2°, p. 4*).

B.5. De algemene voorwaarden waaraan een inschrijving bij een examencommissie is onderworpen, behoren tot de inrichting van het onderwijs bedoeld in artikel 24, § 5, van de Grondwet.

B.6. De grondwetgever heeft niet beoogd iedere delegatie te verbieden die door de wetgever aan de regering zou worden verleend. Een dergelijke delegatie kan evenwel niet zo ver gaan dat zij het aan de regering zou overlaten regels vast te stellen die voor de inrichting van het onderwijs essentieel zijn.

B.7. Te dezen heeft de decreetgever aan de regering de taak toevertrouwd de rechten voor inschrijving bij de examencommissies vast te stellen, zonder enig vaststellingscriterium aan te geven en zonder zelf het minimum en het maximum van die inschrijvingsrechten te preciseren.

De bekritiseerde delegatie is dus niet verenigbaar met artikel 24, § 5, van de Grondwet.

B.8. Het middel is gegrond.

B.9. Wegens de vernietiging van de bestreden bepaling van artikel 43, heeft de verzoeker er geen belang bij de bepaling betreffende de inwerkingtreding van het decreet te bekritisseren. Er bestaat geen aanleiding tot vernietiging van artikel 107 van dat decreet.

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER – 4 JUNI 1995

Voorzitter-rapporteur: de h. Holsters

Openbaar ministerie: de h. Bresseleers

Advocaten: mrs. Van Hecke en de Gryse

Openbaar ministerie – 1. Strafvervolgning – 2. Verval van strafvordering

1. Wegens de onafhankelijkheid van het openbaar ministerie is het de strafrechter niet geoorloofd de beslissing van de procureur des Konings om wel of niet vervolgingen in te stellen te beoordelen of hem daarover bevel te geven.

2. De omstandigheid dat de procureur des Konings het in de artt. 10 en 11 Gw neergelegde gelijkheidsbeginsel niet in acht zou hebben genomen door een bepaalde persoon te vervolgen en niet een andere van wie wordt beweerd dat hij zich in dezelfde toestand bevindt - wat de strafrechter, afgezien van de onafhankelijkheid van het openbaar ministerie, bij ontstentenis van gegevens betreffende het vervolgingsbeleid van het openbaar ministerie niet eens zou kunnen beoordelen - neemt de strafbaarheid van het door de beklaagde gepleegde misdrijf niet weg en heeft het verval van de strafvordering niet tot gevolg.

B. e.a. t/Gemeente Schilde e.a.

Gelet op het bestreden arrest, op 30 juni 1995 door het Hof van Beroep te Antwerpen gewezen;

...

Over het middel:

Overwegende dat - behoudens in uitzonderlijke te dezen niet toepasselijke gevallen - het aan de procureur des Konings staat te oordelen of er grond is tot het instellen van strafvervolg; dat het wegens de onafhankelijkheid van het openbaar ministerie de strafrechter niet geoorloofd is de beslissing van de procureur des Konings om wel of niet vervolgen in te stellen te beoordelen of hem daarover bevel te geven;

Overwegende dat de omstandigheid dat de procureur des Konings het in de artikelen 10 en 11 van de Grondwet neergelegde gelijkheidsbeginsel zou hebben miskend door een bepaald persoon te vervolgen en niet een ander waarvan wordt beweerd dat hij zich in dezelfde toestand zou bevinden - wat de strafrechter, afgezien van de onafhankelijkheid van het openbaar ministerie, bij ontstentenis van gegevens betreffende het vervolgingsbeleid van het openbaar ministerie niet eens zou kunnen beoordelen - de strafbaarheid van het door de beklaagde gepleegde misdrijf niet wegneemt, noch het verval van de strafvordering tot gevolg heeft;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;

...

NOOT - *Over het vervolgingsbeleid*

Volgens een uit Nederland overgewaaid paralogie, kan het vervolgingsbeleid niet langer vrij worden bepaald door het openbaar ministerie, maar moet de discretionaire uitoefening van het beleid worden getoetst aan het gelijkheidsbeginsel (P.G. Wiewel, «De beslissing tot vervolging is bestuur», *Delikt en Delinkwent*, 1991, 7).

Afwijking van dit beginsel is slechts aanvaardbaar voor zover de beslissing objectief, legitiem en proportioneel wordt bevonden (Chr. Van den Wyngaert, «Het gelijkheidsbeginsel in het straf(proces)-recht: de schone slaapster in het bos?», *R.W.*, 1991-92, 1188).

Met enkele krachtvolle zinnen wordt deze leerstelling betreffende de rechterlijke controle over het vervolgingsbeleid van het openbaar ministerie de grond ingeboord. Niet alles wat boven de Moerdijk tiert, siert onze gerechtelijke tuin.

A. Vandeplas

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER - 25 APRIL 1996

Voorzitter: de h. D'Haenens

Raadsheer-rapporteur: de h. Huybrechts

Openbaar ministerie: de h. Dubrulle

Advocaat: mr. Houtekier

Gewijsde (rechterlijk) - Uitgeoefende rechtsmacht - Onderscheid - Nieuwe aanspraak

Wanneer een rechter in dezelfde rechtspleging een eindbeslissing over de strafvordering of over een civielrechtelijk geschil heeft gewezen, belet niet het gezag van het strafrechtelijk of van het civielrechtelijk gewijsde, maar de reeds volledig uitgeoefende rechtsmacht hem hierover opnieuw uitspraak te doen.

De volledige uitoefening door de strafrechter van zijn rechtsmacht over een civielrechtelijke vordering vloeit voort uit hetgeen hij werkelijk heeft beslist over een geschilpunt dat hem door de partijen expliciet of impliciet ter beslissing was onderworpen.

Om na een tussenvonnis te beslissen dat een nieuwe aanspraak kan worden ingewilligd of een nieuw verweer kan worden aangenomen, moet worden onderzocht of dit kan zonder het voordeel van de vorige beslissing ongedaan te maken.

N.V. A. t/ J.

Gelet op het bestreden arrest, op 25 november 1994 door het Hof van Beroep te Antwerpen gewezen;

Overwegende dat het arrest enkel beslist op civielrechtelijk gebied;

...

Overwegende dat het middel betrekking heeft op de vraag wat het voorwerp is van het gewijsde, zowel op strafrechtelijk als op civielrechtelijk gebied, van het vonnis van de Correctionele Rechtbank te Antwerpen van 27 april 1992;

Overwegende dat, wanneer een rechter in dezelfde rechtspleging een eindbeslissing over de strafvordering of over een civielrechtelijk geschil heeft gewezen, niet het gezag van het strafrechtelijk of van het civielrechtelijk gewijsde, maar de reeds volledig uitgeoefende rechtsmacht hem belet hierover opnieuw uitspraak te doen;

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat het vonnis van de Correctionele Rechtbank te Antwerpen van 27 april 1992 een eindbeslissing is over de strafvordering waartegen geen rechtsmiddel is aangewend;

Dat het onderdeel dat berust op de aanvoering dat de appelrechters in deze omstandigheid toch nog rechtsmacht hebben om opnieuw over de strafvordering uitspraak te doen, faalt naar recht;

Wat het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat het vonnis van de Correctionele Rechtbank te Antwerpen van 27 april 1992 een tussenvonnis is over de civielrechtelijke vordering van verweerster;

Overwegende dat, enerzijds, de volledige uitoefening door de strafrechter van zijn rechtsmacht over een civielrechtelijke vordering voortvloeit uit hetgeen hij werkelijk heeft beslist over een geschilpunt dat hem door partijen expliciet of impliciet ter beslissing was onderworpen;

Dat, anderzijds, om na een tussenvonnis te beslissen dat een nieuwe aanspraak kan worden ingewilligd of een nieuw verweer kan worden aangenomen, moet worden onderzocht of dit kan zonder het voordeel van de vorige beslissing ongedaan te maken;

Overwegende dat uit de stukken waarop het Hof vermacht te slaan blijkt dat verweerster vóór het tussenvonnis van de Correctionele Rechtbank te Antwerpen van 27 april 1992 bij de eerste rechter in haar conclusie had aangevoerd dat eiseres en de beklaagde Christiaan B. haar volledig schade-loos dienden te stellen voor de opgelopen schade en vorderde eiseres en de beklaagde Christiaan B. samen te veroordelen om haar een voorschot van 80.000 frank met interest te betalen en een geneesheer-deskundige met de gebruikelijke opdracht te belasten; dat de beklaagde Christiaan B. daarover geen bijzonder verweer voerde en dat eiseres bij conclusie enkel vroeg haar akte te verlenen van haar vrijwillige tussenkomst;

Dat de correctionele rechtbank in haar tussenvonnis eiseres en de beklaagde Christiaan B. op civielrechtelijk gebied, «rekening houdend met de zekere schade die reeds werd geleden», in solidum veroordeelde om aan verweerster voor morele en materiële schade een voorschot van 50.000 frank met interest te betalen en opdracht gaf aan een geneesheer-deskundige tot een onderzoek van de door verweerster opgelopen verwondingen en de gevolgen daarvan;

Overwegende dat derhalve de eerste rechter in zijn tussenvonnis had beslist dat eiseres en de beklaagde Christiaan B. gehouden waren de gehele door verweerster opgelopen schade te vergoeden;

Dat na dit tussenvonnis de eerste rechter geen rechtsmacht meer had om uitspraak te doen over het nieuwe verweer van eiseres dat zij niet tot de volledige vergoeding van de door verweerster opgelopen schade gehouden is;

Wat het derde onderdeel betreft:

Overwegende dat tegen het tussenvonnis van de Correctionele Rechtbank te Antwerpen van 27 april 1992 geen rechtsmiddel werd aangewend, zodat de saisine van de appelrechters zich niet uitstrekt tot de in het antwoord op het tweede onderdeel van het middel vermelde geschilpunten op civielrechtelijk gebied waarover het tussenvonnis van de Correctionele Rechtbank te Antwerpen een definitieve beslissing heeft gewezen;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;

...

HOF VAN BEROEP TE GENT

14e KAMER – 30 MEI 1995

Voorzitter: de h. Top

Advocaten: mrs. Mortier en Vander Stuyft

Beslag en executie – Kantonnement – Minnelijk kantonnement – Interpretatie – Interesten

Wanneer de partijen bij een minnelijk kantonnement niet een voorwaardelijke betaling hebben beoogd, maar alleen het verstrekken van een waarborg, blijft de schuldenaar verder gehouden tot de daarna vervallen contractuele interesten.

V. t/ B.V.B.A. S.

De consignatie gebeurde in de volgende omstandigheden:

- de raadsman van appellant, die voor zijn cliënt een uitvoerbaar vonnis verkreeg, dat geïntimeerde het recht op kantonnement ontzegt, liet in een niet-vertrouwelijk schrijven van 14 oktober 1988 aan de raadsman van geïntimeerde weten dat het vonnis zal worden uitgevoerd «tenzij uw cliënt bereid is te *kantonneren* of te *consigneren*»;

- in deze brief werd tevens de volledige afrekening meegedeeld, namelijk 588.439 frank, interesten tot 20 oktober 1988 inbegrepen;

- nadat geïntimeerde door zijn raadsman had laten verstaan bereid te zijn te *consigneren*, vroeg de raadsman van appellant in een niet-vertrouwelijk schrijven van 29 november 1988 de vlugge uitvoering daarvan, met bedreiging van uitvoering van het vonnis, dat reeds op 24 oktober 1988 was betekend. Meer bepaald werd om mededeling verzocht van het rekeningnummer en de wijze van deponering van het bedrag;

- achteraf bleek dat reeds op 10 november 1988, de datum waarop hoger beroep werd ingesteld tegen het uitvoerbaar vonnis, het gewenste bedrag gestort werd op een gemeenschappelijke rekening bij de Private Kas Bank. Dit gebeurde eenzijdig door toedoen van de raadsman van geïntimeerde. Er is geen wijze van deponering overeengekomen. De deponering blijkt alleen uit het rekeninguittreksel.

Appellant beweert deze consignatie enkel te hebben aanvaard als waarborg en geenszins als betaling, aangezien hij over de gelden niet kon beschikken. Hij ontkent ten stelligste de bedoeling te hebben gehad van de verdere contractuele interesten op de geconsigneerde hoofdsom (volgens het vonnis: 545.977 frank) af te zien.

Geïntimeerde stelt dat in 1988 reeds als een vast gebruik werd aanvaard een dergelijke consignatie als een minnelijk kantonnement te beschouwen, met dezelfde gevolgen als het wettelijk kantonnement, dat geldt als voorwaardelijke betaling met dien verstande dat de hoofdsom vanaf de consignatie geen interesten genereert en dat de schuldeiser zich tevreden moet stellen met de opbrengsten van de gekantonnerde gelden op de bedoelde rekening.

In 1988 bestond zeker geen eensgezindheid nopens de mogelijke gelijkstelling van een zogenaamd minnelijk kantonnement met het wettelijk kantonnement, zoals de gevolgen daarvan geregeld zijn in artikel 1404 Ger. W. De discussie tussen voor- en tegenstanders van deze gelijkstelling had tot gevolg dat tot voorzichtigheid werd aangemaand (*R. W.*, 1989-90, 982-984, nrs. 3-8: «Het (oneigenlijk kantonnement) leeft met het ingebouwde risico van een telkenmale casuïstische betwisting»).

Dat neemt niet weg dat bij het consigneren van een som geld overeengekomen kan worden dat een werkelijke betaling tot stand zal komen waardoor de geconsigneerde gelden aan de schuldeiser toekomen, wanneer is komen vast te staan dat de gelden verschuldigd zijn (*Cass.*, 9 november 1990, *R. W.*, 1991-92, 535, met noot E. Dirix, «Het minnelijk kantonnement», 536-538).

De vraag blijft echter of partijen in het onderhavige geval een betaling hebben beoogd dan wel alleen maar een consignatie tot zekerheid, waarbij de gelden niet onmiddellijk uit het vermogen van de schuldenaar verdwijnen, maar als

borgsom worden gestort tot nakoming van de in betwisting zijnde verbintenis. In dit geval blijft de som aan de schuldenaar toebehoren, maar ze krijgt een speciale bestemming: ze zal uitsluitend aan de schuldenaar toebehoren wanneer de voorwaarde in vervulling gaat en dit tot beloop van de erkende schuld. Daar er geen onmiddellijke betaling plaatsvindt, verliest de schuldeiser ook geen verdere contractuele intresten.

In casu heeft appellant niet aangedrongen op kantonnement, maar blijkt de voorkeur gegeven aan de hem aangeboden consignatie, waardoor hem een waarborg werd verstrekt die vergelijkbaar is met een bankgarantie. Dit lijkt in de gegeven omstandigheden het best met de bedoelingen van de partijen overeen te komen, nu geïntimeerde eigenaar blijft van de gestorte gelden en dus geen risico loopt bij eventueel faillissement van appellant, terwijl deze laatste een zelfde waarborg geniet zonder enig verlies van de belangrijke verder lopende contractuele interessen.

Uit het arrest blijkt immers dat appellant de volgende interessen beoogde, die hem ook werden toegekend:

- op 109.325 fr. een interest gelijk aan de discontovoet van de Nationale Bank verhoogd met 2% vanaf 30 september 1987 tot de dag der algehele betaling;
- op 396.751 fr. een interest van 15% 's jaars vanaf 30 september 1987 tot de dag der algehele betaling;
- op 171.525 fr. een interest van 15% 's jaars vanaf 11 februari 1988 tot de dag der algehele betaling.

Dat geïntimeerde zelf de consignatie nimmer als een op 10 augustus 1988 uitgevoerde betaling heeft gezien, blijkt ook uit de houding die zij in het bodemgeschil voor de appelrechter heeft aangenomen. Met betrekking tot de afrekening werd alleen de betaling van 300.000 fr. de dato 3 maart 1988 aangevoerd en ter sprake gebracht. Appellant heeft nochtans in zijn conclusie de dato 1 december 1988 uitdrukkelijk gesteld: «De enige betaling die conculant in de onderhavige zaak heeft ontvangen betreft de betaling ad 300.000 fr. de dato 3 augustus 1988». Geïntimeerde heeft nooit verwezen naar een betaling de dato 10 augustus 1988.

Er zijn dus voldoende aanwijzingen dat de consignatie van 588.439 fr. op 10 november 1988 door partijen niet werd bedoeld als betaling, in strijd met wat in de verzetsakte van geïntimeerde is aangevoerd. Hieruit volgt dat de gestorte geldsom aan geïntimeerde is blijven toebehoren met alle op die rekening verworven interessen en dat deze situatie blijft bestaan zolang de geldsom niet wordt vrijgegeven tot betaling van wat aan appellant krachtens het arrest van 7 februari 1992 verschuldigd is.

NOOT – Zie in dit nummer ook de arresten van Hof Gent, 26 april 1996, met noot van E. Dirix, en Hof Antwerpen 2 april 1996

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

3e KAMER – 2 APRIL 1996

Voorzitter: de h. Van Coppenolle

Raadsheren: mevr. Lenders en Bax

Advocaten: mrs. Mestdagh en Vander Stadt

Beslag en executie – Kantonnement – Minnelijk kantonnement – Interpretatie

Wanneer de partijen overeenkomen om de betwiste geldsom te consigneren «tot na de uitspraak in hoger beroep», dient dit bedrag te worden vrijgegeven wanneer de appelrechter zich onbevoegd heeft verklaard om kennis te nemen van de vordering.

S.A. S; t/ N.V. C. en N.V. P.

Overwegende dat het voorwerp van het geschil tussen partijen betrekking heeft op het verzoek van appellante tot deblokkering van de gelden welke in overleg met de raadslieden van partijen zijn gekantonneerd;

Overwegende dat appellante stelt dat nu het Hof van Beroep te Bergen bij arrest dd. 21 februari 1995 het vonnis van de Rechtbank van Koophandel te Doornik van 13 december 1988 waarbij zij veroordeeld werd tot betaling van bedragen aan eerste geïntimeerde uit hoofde van onbetaalde facturen, heeft vernietigd en de exceptie van onbevoegdheid van de Belgische rechtbanken heeft aanvaard er geen enkele juridische grond meer is om die gelden niet vrij te geven;

Overwegende dat eerste geïntimeerde weigert de minnelijk gekantonneerde gelden vrij te geven stellende dat geen arrest over de grond van de zaak is gewezen;

Overwegende dat blijkbaar partijen niet overgegaan zijn tot het wettelijk kantonnement maar gekozen hebben voor een meer informele vorm van kantonnement, namelijk het oneigenlijke of minnelijke kantonnement; dat de geldigheid ervan aanvaard is;

Overwegende dat moet worden nagegaan wat partijen bij de consignatie precies beoogd hebben;

Overwegende dat voormeld vonnis van de Rechtbank van Koophandel te Doornik uitvoerbaar bij voorraad was; dat eerste geïntimeerde stappen ondernam om hangende het hoger beroep dit vonnis, dat in Frankrijk exequatur had gekregen aldaar op de zetel van appellante te laten uitvoeren; dat toen de raadsman van appellante bij schrijven van 5 februari 1990 gericht aan de toenmalige raadsman van eerste geïntimeerde het voorstel deed om «te consigner tot na de uitspraak in hoger beroep»; dat bij brief van haar toenmalige raadsman van 8 februari 1990 eerste geïntimeerde akkoord ging met deze consignatie op voorwaarde dat die zou gebeuren op gezamenlijke rekening van de raadslieden van partijen en mits de interessen zouden blijven lopen tot bij de definitieve uitspraak; dat vervolgens appellante overging tot consignatie bij tweede geïntimeerde;

Overwegende dat in het geheel van de briefwisseling tussen de raadslieden van partijen en uit het bestaan van een vonnis uitvoerbaar bij voorraad blijkt dat het de bedoeling is geweest dat de geconsigneerde fondsen voorlopig onbeschikbaar gemaakt werden totdat de betwisting definitief werd beslecht door het Hof van Beroep te Bergen, wat inmiddels is gebeurd in het voordeel van appellante; dat ontegenzeggelijk vaststaat dat de consignatie is gebeurd onder dreiging van gedwongen uitvoering en derhalve betaling nagestreefd werd;

Overwegende dat de oorzaak van de consignatie thans niet bestaande is nu de procedure voor het Hof van Beroep te Bergen definitief beëindigd is en de rechtsmacht van dit hof

over het geschilpunt uitgeput is (eindarrest in de zin van artikel 19 Ger.W.);

Overwegende dat in het licht van hetgeen tussen partijen werd overeengekomen, dient te worden gezegd dat de overhandiging van de gelden door appellante enkel is geschied om, gelet op de uitvoerbaarheid bij voorraad van het vonnis van de Rechtbank van Koophandel te Doornik van 13 december 1988, als voorwaardelijke betaling en niet als bewaargeving te gelden; dat nu de titel waarop eerste geïntimeerde zich kon beroepen om betaling te verkrijgen teniet is gedaan, de consignatie, zoals tussen partijen overeengekomen, dient te worden opgeheven;

NOOT – Zie in dit nummer ook de arresten van Hof Gent, 26 april 1996, met noot van Eric Dirix, en Hof Gent, 30 mei 1995.

HOF VAN BEROEP TE GENT

16e KAMER – 26 APRIL 1996

Voorzitter: de h. Meyer

Advocaten: mrs. Buyse, Verhamme en Van Hulle

Beslag en executie – Kantonnement – Minnelijk kantonnement – Tegenwerpbaarheid

De storting van een geldsom op de gemeenschappelijke rekening van de raadslieden der partijen ter voorkoming van het uitvoerend beslag geldt als voorwaardelijke betaling en kan te gengeworpen worden aan de schuldeisers van de debiteur.

D. t/ Faillissement N.V. D.

Appellant verkreeg bij vonnis van 21 juni 1988 van de Arbeidsrechtbank te Kortrijk de veroordeling van zijn werkgever, de N.V. D. tot betaling van een verbrekingsvergoeding van 811.968 frank + rente vanaf 27 februari 1987 en de gedingskosten. Het vonnis was uitvoerbaar bij voorraad. Het vonnis werd betekend op 19 augustus 1988. De raadsman van de N.V. D. deelde bij brief van 25 augustus 1988 mee dat hij opdracht had hoger beroep in te stellen. Hij vroeg zijn confrater de uitvoering te stoppen en geen verdere kosten te maken. Deze kon daarmee niet instemmen en eiste dat de N.V. D. minstens 400.000 frank consigneerde. Hij deelde daarna mee dat het geld «vastgezet mocht worden op een gemeenschappelijke rekening op ons beider naam». Dit gebeurde bij de Private Kas.

De vraag is of deze storting plaatshad met bijzondere bestemming van de som tot afdoening van de schuldvordering van de beslaglegger en geldt als betaling voor zover de beslagene erkent schuldenaar te zijn of als zodanig wordt erkend of nog of de fondsen het vermogen van de partij die de storting doet, hebben verlaten.

Volgens appellant betreft het een minnelijk kantonnement. De omstandigheid dat slechts 400.000 frank werd geblokkeerd en niet de hele hoofdsom, interest en kosten, acht hij niet bepalend daar een minnelijk kantonnement niet noodzakelijk het geheel van de schuldvordering dient te omvatten en partijen vrij zijn daarvan af te wijken. Hij verwijst naar

rechtspraak van dit Hof waartegen cassatieberoep werd verworpen.

...

Appellant mag staande houden dat alhier tot de consignatie werd overgegaan onder druk van een dreiging van gedwongen uitvoering. Hij kan echter niet betwisten dat hijzelf slechts de consignatie van 400.000 frank vroeg, dus niet van de volledige schuld. De consignatie (waarom werd de term kantonnement niet gebruikt?) geschiedde op een gerubriceerde rekening op naam van beide raadslieden, maar niets laat, behoudens de rubricering, aannemen dat uitdrukkelijk een bijzondere bestemming werd opgegeven bij de storting. Aangezien het geld op een gemeenschappelijke rekening werd gestort, houdt zulks wel in dat weliswaar de deposant alleen erover niet langer kon beschikken, maar zulks geldt evenzeer voor de andere partij. Het bedrag van 400.000 frank heeft echter wel degelijk het vermogen van de gefailleerde verlaten.

Zo een kantonnement al vereist dat een bedrag in bewaring wordt gegeven dat toereikend is om tot waarborg te strekken voor de schuld in hoofdsom, interest en kosten (vergelijk met het aanbod van gerede betaling en consignatie), is het vereiste niet bepalend voor de beoordeling van de betwisting, daar een kantonnement *stricto sensu* niet aan de orde is.

De consignatie van een som geld om te gelden als werkelijke betaling van een deel van de schuld, indien zal komen vast te staan dat de gelden verschuldigd zijn, is op zich niet verboden.

De schuldenaar kan de schuldeiser niet verplichten betaling te ontvangen van een gedeelte van een schuld, maar niets belet de schuldeiser daarmee in te stemmen. Appellant beoogde ongetwijfeld dit gevolg van de consignatie. De gefailleerde kan bezwaarlijk beweren dat zij dit niet wist. Zij consigneerde het gevraagd bedrag daar anders de uitvoering van het vonnis zou worden voortgezet. Hiervan uitgaande is de consignatie aan te merken als een werkelijke voorwaardelijke betaling.

De voorwaarde werd vervuld aangezien in hoger beroep het vonnis a quo werd bevestigd.

De vervulde voorwaarde werkt terug tot op de dag waarop de verbintenis is aangegaan. De betaling wordt dus geacht gedaan te zijn de dag van de consignatie.

Aangezien de betaling plaatsheeft circa 15 maanden vóór het faillissement kan zij worden tegengeworpen aan de gezamenlijke schuldeisers en druist zij niet in tegen het gelijkheidsbeginsel voor de behandeling van alle schuldeisers.

NOOT – *Nogmaals over het «minnelijk» kantonnement*

1. Drie in dit nummer opgenomen arresten bieden een goede gelegenheid enige aspecten van het zgn. «minnelijk» kantonnement onder de aandacht te brengen. Bij uitvoerend beslag geldt het kantonnement als een voorwaardelijke betaling. De vervulling van de voorwaarde, nl. de uiteindelijke erkenning van de beslagene als debiteur door de appelrechter, werkt retroactief: de gekantonnerde bedragen worden geacht de schuldeiser van de aanvang af toe te komen. Dit betekent dat hij op deze bedragen geen samenloop hoeft te vrezen met andere schuldeisers van zijn debiteur. Is de schuldenaar bijvoorbeeld inmiddels failliet verklaard, dan kan de schuldeiser, niettegenstaande deze sa-

menloop, de gekantonneerde bedragen exclusief voor zich opeisen.

Dit resultaat kan ook worden verkregen wanneer de partijen overeenkomen om buiten de voorschriften van het Ger.W. om, het bedrag waarover de betwisting bestaat te plaatsen op een gemeenschappelijke rekening van hun raadslieden. Ook een dergelijk «minnelijk» kantonnement kan de samenloop doorstaan. Volgens het Hof van Cassatie is dit het geval wanneer de partijen bedoeld hebben dat de geconsigneerde gelden aan de schuldeiser zullen toekomen wanneer zijn schuldvordering komt vast te staan. De schuldeisers van de partijen zullen de werking van een dergelijke voorwaardelijke betaling moeten ondergaan (Cass., 9 november 1990, *Arr. Cass.*, 1990-91, 288, *R.W.*, 1991-92, 535, met noot Dirix). Bestond er voordien onzekerheid over deze externe werking, dan wordt de tegenwerpbaarheid sindsdien nagenoeg algemeen aanvaard (zie o.m. *A.P.R.*, tw. *Beslag*, 204, nr. 371; Hof Antwerpen, 6 oktober 1986, *R.W.*, 1989-90, 992; Hof Gent, 29 april 1989, *R.W.*, 1989-90, 902; Hof Antwerpen, 26 maart 1991, *R.W.*, 1991-92, 1066; Hof Brussel, 18 december 1991, *J.L.M.B.*, 1992, 701, *T.B.H.*, 1990, 883; Hof Bergen, 5 april 1995, *P & B*, 1996, 100, *Act. Dr.*, 1996, 110).

Ook het Hof van Beroep te Gent erkent in het hierboven afgedrukte arrest de tegenwerpbaarheid aan derden van een dergelijk minnelijk kantonnement. Terecht wordt ook beslist dat het bedrag van de geconsigneerde sommen ter zake niet relevant is voor deze beoordeling. De schuldeiser kan immers genoeg nemen met een gedeeltelijke (voorwaardelijke) betaling voor het niet leggen (of handhaven) van een beslag.

De gelden worden gestort op een rekening geopend door de raadslieden of door een overeengekomen derde. De rekeninghouder geldt als fiduciër op wie de verplichting rust het rekeningtegoed ter beschikking te stellen van hetzij de ene, hetzij de andere partij wanneer de voorwaarden hiervoor zijn vervuld. Deze rekening geldt bovendien als een kwaliteitsrekening derwijze dat zij buiten het bereik blijft van de privé-schuldeisers van de rekeninghouder (cf. E. Dirix, «Kwaliteitsrekeningen», *T.P.R.*, 1996, 71 e.v.).

Zoals de solvens de terugbetaling van de door hem gestorte bedragen slechts kan verkrijgen wanneer de voorwaarde daartoe is vervuld, nl. de afwijzing van de vordering, evenzo dienen de schuldeisers van de solvens de werking van de voorwaarde te ondergaan. Schuldeisers dienen immers de gevolgen te aanvaarden van de contractuele moduleringen waaraan de vorderingsrechten van hun debiteur zijn onderworpen. In die optiek vertoont het minnelijk kantonnement gelijkenis met de externe werking van andere rechtsfiguren zoals de delegatieovereenkomst en de «escrow account» (E. Dirix en R. De Corte, *Zekerheidsrechten*, Antwerpen, 1996, 16, nr. 18; A.M. Stranart, e.a., «La saisie-bancaire», in *R.P.D.B.*, compl. VIII, nr. 75 e.v.; P. Van Ommeslaghe, «Les sûretés nouvelles issues de la pratique», in *Le droit des sûretés*, Brussel, 1992 (377), 394, nr. 14).

2. De werking van zo'n consignatie blijft echter gedetermineerd door de strekking van de overeenkomst niet alleen in de externe verhouding maar evenzeer in de onderlinge verhouding tussen de partijen.

Wat de interne verhouding betreft, levert het elders in dit nummer opgenomen Antwerpse arrest van 2 april 1996 hiervan een goede illustratie. In het gegeven geval was overeen-

gekomen dat zou worden geconsigneerd «tot na de uitspraak in hoger beroep». De appelrechter aanvaardt echter een door de debiteur opgeworpen exceptie van onbevoegdheid zodat het bestreden vonnis dat de aanspraken van de schuldeiser had erkend, wordt tenietgedaan. Het hof te Antwerpen beslist dat de overeenkomst zo moeten worden uitgelegd dat in die omstandigheden de geconsigneerde bedragen moeten worden vrijgegeven. Door de beslissing van de appelrechter is het veroordelend vonnis a quo immers ongedaan gemaakt.

De afspraken tussen partijen zijn ook bepalend voor de vraag of de schuldeiser ook nog aanspraak kan maken op contractuele *interessen*, dan wel of hij zich tevreden moet stellen met de interesten die door de geconsigneerde gelden zijn gegeneerd. Deze vraag komt aan de orde in een eveneens in dit nummer opgenomen arrest van 30 mei 1995 van het Hof van Beroep te Gent. Na een onderzoek van de afspraken tussen partijen en van de door hen nadien aangenomen houding, komt het hof tot het besluit dat in het gegeven geval de partijen met de consignatie geen voorwaardelijke betaling hebben beoogd. Daaruit wordt dan afgeleid dat de in het gelijk gestelde schuldeiser verder nog aanspraak kan maken op de contractuele interesten. Zonder afbreuk te willen doen aan de beoordeling van het concrete geval, kan het door het hof gemaakte onderscheid tussen een consignatie tot betaling en een die strekt tot zekerheid maar weinig geestdrift opwekken. Bij uitvoerend beslag strekt een kantonnement immers steeds tot zekerheid. In plaats van dit wel zeer subtiel onderscheid, moet als uitleggingsregel veeleer worden vooropgesteld dat de partijen in principe dezelfde gevolgen op het oog hebben als bij een wettelijk kantonnement. Zoals ook daar het geval is, heeft een minnelijk kantonnement dan in de regel tot gevolg dat de solvens is bevrijd van de na de storting vervallen interesten (zie ook Hof Antwerpen, 6 oktober 1986, *gecit.*).

3. Tot hiertoe kwam het minnelijk kantonnement enkel aan bod bij een uitvoerend beslag. Een dergelijk kantonnement is ook geoorloofd ter voorkoming of bevrijding van een bewarend beslag. Het kantonnement bij een *bewarend* beslag geldt, zoals bekend, niet als een voorwaardelijke betaling. De gekantonneerde gelden worden niet onttrokken aan de samenloop die met de overige schuldeisers van debiteur kan ontstaan. Om die reden verschaft het verstrekken van een bankgarantie grotere waarborgen (bv. *Beslagr.* Antwerpen, 12 november 1992, *R.W.*, 1992-93, 1169, met noot Van Haegenborgh). Hoe luidt het antwoord bij een minnelijk kantonnement?

Gelet op de hierboven ontwikkelde uitleggingsregel dat de partijen geacht moeten worden aansluiting te hebben gezocht bij het kantonnement zoals dit in het Ger.W. wordt geregeld, kan dit antwoord ook hier niet anders luiden. Bij een bewarend beslag beschikt de schuldeiser bovendien nog niet over een uitvoerbare titel; het is daarom te hoog gegrepen om de consignatie als een voorwaardelijke betaling uit te leggen. In die zin besliste het Hof te Luik ter zake van een minnelijk kantonnement naar aanleiding van een bewarend beslag, dat de geconsigneerde bedragen het vermogen van de beslagene niet hebben verlaten en derhalve niet aan de samenloop met zijn overige schuldeisers zijn onttrokken (Hof Luik, 22 december 1995, *J.L.M.B.*, 1996, 468). In een dergelijk geval zal de schuldenaar derhalve ook nog verder de interesten verschuldigd zijn die vervallen zijn sinds het kan-

tonnement (Gent, 4 januari 1994, *P & B*, 1994-3, 77, met noot S. Brijs).

De vraag of het minnelijk kantonnement externe werking verdient, zal echter steeds afhangen van hetgeen tussen de partijen is overeengekomen en kan dus niet worden uitgesloten (zie ook S. Brijs, *o.c.*, 83). Indien de afspraak tussen partijen bijvoorbeeld ondubbelzinnig luidt dat de geconsigneerde gelden aan de beslaglegger zullen toekomen wanneer zijn aanspraken door de bodemrechter worden erkend, dan kan het minnelijk kantonnement ook hier als een voorwaardelijke betaling worden geduid.

Eric Dirix

CORRECTIONELE RECHTBANK TE TURNHOUT

4e BIS KAMER – 30 MEI 1996

Voorzitter: de h. Gilles

Rechters: de hh. Raeymaekers en Lommelen

Openbaar ministerie: de h. Sterkens

Advocaat: mr. Bruurs

Wegverkeer – Verbodsborden – Art. 68.2 Wegverkeersreglement – Bord C43 – Snelheidsbeperking

Overeenkomstig art. 68.2 Wegverkeersreglement wordt het aan de appreciatie van de overheid overgelaten om, waar zij het opportuun acht, een verbodsbord te laten voorafgaan door een soortgelijk bord, aangevuld door een onderbord, waarbij dit aangevulde verkeersbord de functie heeft van een waarschuwing.

Die bepaling heeft voorrang op de ermee strijdige bepaling van art. 9.9, 3°, van het M.B. van 11 oktober 1976, dat de aan de overheid geboden «mogelijkheid» ombuigt tot een verplichting.

B.

Overwegende dat aan beklagde ten laste wordt gelegd: met overtreding van artikel 5 Algemeen Verkeersreglement, het verkeersteken C43 te hebben genegeerd, waarop een maximaal toegelaten snelheid was aangebracht van 50 km/uur, terwijl beklagde met een snelheid reed van 81 km/uur;

Overwegende dat de volgende feitelijke elementen vaststaan:

- de vaststelling in verband met de snelheid van beklagde gebeurt op de Bredabaan te Ravels, op het rijgedeelte voor verkeer in de richting Turnhout;

- enkele meters voorbij de grensovergang met Nederland, bevindt zich een eerste bord C43 met maximaal toegelaten snelheid van 50 km/uur, waarna een tweede gelijkaardig bord C43 volgt;

- de overtreding wordt vastgesteld, wanneer beklagde zich ongeveer 150 meters bevindt voorbij het tweede bord C43;

Overwegende dat beklagde argumenteert dat de genoemde verbodsborden niet reglementair geplaatst werden en derhalve niet bindend kunnen zijn;

Overwegende dat het K.B. de dato 1 december 1975, houdende het Algemeen Verkeersreglement in artikel 60.2 vermeld dat «de Minister van Verkeerswezen de minimumafmetingen en de bijzondere plaatsingsvoorwaarden bepaalt van de verkeerstekens die niet in dit reglement voorzien zijn, evenals de manier waarop de werken en verkeersbelemmeringen moeten gesignaleerd worden»;

dat hetzelfde K.B. de dato 1 december 1975 in artikel 87 de minister van Verkeerswezen belast met de uitvoering van het besluit;

dat beide artikelen geen tegenspraak inhouden, maar integendeel eenzelfde draagwijdte hebben, namelijk, de uitvoering van het reglement inzake verkeerstekens wordt toevertrouwd aan de minister van Verkeerswezen, waarbij, wat de minimumafmetingen en de bijzondere plaatsingsvoorwaarden betreft, de minister slechts zal optreden voor zover dit niet geschied is in het koninklijk besluit;

Overwegende dat het koninklijk besluit de dato 1 december 1975 in artikel 68.2 bepaalt:

Een verbodsbord mag aangekondigd worden door een gelijkaardig verkeersbord, aangevuld met een onderbord dat bij benadering de afstand aanduidt, waarop het verbod begint»;

dat het ministerieel besluit de dato 11 oktober 1976 in artikel 9.9, 3°, bepaalt:

«Wanneer een snelheidsbeperking wordt opgelegd buiten een bebouwde kom, moet het eerste verkeersbord C43 aangekondigd worden door een gelijkaardig verkeersbord aangevuld met een onderbord van het type 1a van bijlage 2 tot dit besluit»;

Overwegende dat het ministerieel besluit de dato 11 oktober 1976 uitdrukkelijk «de minimumafmetingen en de bijzondere plaatsingsvoorwaarden van de verkeerstekens bepaalt»;

dat dit ministerieel besluit noodzakelijk ter uitvoering is genomen van het koninklijk besluit dat de Minister daartoe opdracht had verleend;

Overwegende dat het woord «mag» in de tekst van het K.B. dient te worden gelezen als «het is toegelaten om» waarbij het aan de appreciatie van de overheid wordt overgelaten om de opportuniteit van de maatregel te beoordelen;

dat immers het begrip «kan» niet noodzakelijk de nuance in zich draagt om een mogelijkheid of een toelating uit te drukken, terwijl zulks wél verbonden is aan het begrip «mag»;

dat een dergelijke interpretatie aansluit bij de Franse tekst, waarin het woord «peut» gebruikt wordt;

dat alzo, overeenkomstig het K.B. van 1 december 1975, het aan de appreciatie van de overheid wordt overgelaten om, waar zij dit opportuun acht, een verbodsbord te laten voorafgaan door een gelijkaardig verkeersbord aangevuld door een onderbord, waarbij dit «aangevulde verkeersbord» de functie heeft van een waarschuwing;

Overwegende dat, zoals blijkt uit de lezing van artikel 9.3, 3°, van het ministerieel besluit de dato 11 oktober 1976, de minister deze «mogelijkheid» omhoog tot een verplichting;

dat hij hierdoor de hem toegekende uitvoeringsbevoegdheid overschreden heeft;

dat er derhalve strijdigheid bestaat tussen de inhoud van artikel 68.2 K.B. de dato 1 december 1975 en van artikel 9.9, 3°, van het ministerieel besluit de dato 11 oktober 1976;

dat bij strijdigheid de bepalingen van het K.B. de dato 1 december 1975 primeren boven de inhoud van het ministerieel besluit de dato 11 oktober 1976;

dat de plaatsing van de borden niet indruist tegen de bepalingen van het K.B. de dato 1 december 1975 zodat beklagde ten onrechte opwerpt dat de borden C43 aan de Bredabaan onreglementair en daardoor niet bindend zouden zijn;

Overwegende dat beklagde in casu bezwaarlijk kan volhouden het slachtoffer te zijn geweest van een onoverkomelijke rechtsdwaling;

dat de verbodstekens C43 klaar en duidelijk opgesteld waren en bezwaarlijk aanleiding konden geven tot verwarring;

dat, waar beklagde beweert bekend te zijn met de inhoud van artikel 9.9, 3°, van het ministerieel uitvoeringsbesluit, zij dit evenzeer diende te zijn met de inhoud van het Algemeen Verkeersreglement;

dat zij dan ook behoorde gevolg te geven aan de verkeersstekens die zij op haar weg ontmoette;

dat er van schulditsluiting geen sprake kan zijn.

...

NOOT – Er is geen cassatieberoep ingesteld.

Anders: Corr. Tongeren, 23 november 1994, *R.W.*, 1994-95, 1279.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE HASSELT

2e KAMER – 16 NOVEMBER 1995

Voorzitter: de h. Beerten

Advocaat: mr. Bielen

Burgerlijke rechtspleging – Bepaling van termijn van conclusie te nemen – Kennisgeving beschikking – Verweerder niet meer gevestigd op aangeduide woonplaats – Nieuwe kennisgeving

Wanneer de kennisgeving van de beschikking op grond van art. 747, § 2, Ger.W. de verweerder niet heeft bereikt omdat hij niet meer op de aangeduide plaats gevestigd is en de verweerder niet op de vastgestelde rechtsdag verschijnt, wordt een heropening van het debat bevolen om de eiser de mogelijkheid te bieden een nieuwe pleitdatum te laten vaststellen die effectief ter kennis wordt gebracht aan het adres waarop zulks wettelijk kan gebeuren.

B.V.B.A. S. t/ N.V. V.

Aanlegster vroeg om conform art. 747 Ger.W. de termijnen tot het nemen van conclusies alsmede de pleitdatum te bepalen.

Op 4 mei 1995 werd een beschikking gewezen die de termijnen tot het nemen van conclusies als volgt bepaalde:

– verweester zal haar conclusie dienen neer te leggen ter griffie uiterlijk op 8 juni 1995;

– aanlegster zal haar antwoordconclusie dienen neer te leggen ter griffie uiterlijk op 8 september 1995;

– verweester zal haar wederantwoordconclusie dienen neer te leggen ter griffie op 25 september 1995.

De zaak werd door pleidooien gesteld ter zitting van 26 oktober 1995.

Op die zitting verscheen verweester niet.

De brief waarbij de beschikking van 4 mei 1995 ter kennis werd gebracht aan verweester kwam terug met de vermelding: «Woont niet meer op aangeduid adres.»

Daaruit kan worden afgeleid dat de brief niet werd uitgereikt en dus de kennisgeving verweester niet heeft bereikt, ondanks het feit dat de brief werd verstuurd naar het adres waarop de maatschappelijke zetel, zulks conform de gegevens verstrekt door aanlegster, is gevestigd.

De niet-uitreiking van de brief houdende de beschikking van 4 mei 1995 heeft tot gevolg dat verweester geen kennis heeft kunnen nemen van bedoelde beschikking, zodat zij niet op de hoogte was van de termijnen waarbinnen conclusie diende te worden genomen, en van de datum waarop de zaak zou worden behandeld, en zij dus geen conclusie binnen de vooropgestelde termijn heeft kunnen nemen en haar verdediging ter zitting van 26 oktober 1995 niet heeft kunnen voordragen.

In die omstandigheden werd het recht van verdediging van verweester niet geëerbiedigd.

Een vonnis dat zou worden uitgesproken met schending van het recht van verdediging, zou met nietigheid zijn aangetast.

Een heropening van de debatten is dan ook vereist ten einde aanlegster de mogelijkheid te bieden een nieuwe pleitdatum te laten vaststellen die effectief ter kennis wordt gebracht aan het adres waarop zulks wettelijk kan gebeuren.

Dit impliceert dat de kennisgeving daadwerkelijk op bedoeld adres uitgereikt dient te worden, zelfs zo verweester in werkelijkheid haar maatschappelijke zetel elders heeft gevestigd.

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (2e Kamer), 24 januari 1996

1. Geneeskundige verzorging en uitkeringen – Installatie van zware medische apparatuur zonder verlof – Straffen – Geen stilzwijgende opheffing – 2. Wetten, decreten en besluiten – Verordenend besluit – Advies van Raad van State – Definitieve tekst – Overeenstemming – Bewijs

1. Eiser is door het bestreden arrest (Hof Brussel, 12 januari 1995) veroordeeld wegens het installeren zonder «toelating» van «zware medische apparatuur». In het vijfde middel voert hij aan dat, ingevolge de in de ZIV-Wet ingestelde mogelijkheid voor de Koning om de honoraria te verminderen voor de geneeskundige verstrekkingen verricht met zonder «toelating» geïnstalleerde zware medische apparatuur, de straffen die voor een dergelijke installatie bepaald zijn in de Ziekenhuiswet, stilzwijgend opgeheven zijn. Het middel wordt als volgt verworpen.

«Overwegende dat het middel betoogt dat artikel 120, § 1, van de wet van 22 december 1989, de bij artikel 116, 8° en 10°, van de op 7 augustus 1987 gecoördineerde wet op de ziekenhuizen, bepaalde straffen impliciet heeft opgeheven,

aangezien op grond ervan de honoraria kunnen worden beperkt voor medisch-technische verstrekkingen die verricht worden met zware medische toestellen of in zware medisch-technische diensten die zonder toestemming werden geïnstalleerd of opgericht, en de beperking van de honoraria, volgens eiser, impliceert dat ze rechtmatig kunnen worden geïnd en dat, derhalve, de bij de oude wet bepaalde straffen zijn opgeheven;

«Overwegende dat voornoemd artikel 120, ingeval van aanwending van zware medische apparatuur of zware medisch-technische diensten die zonder toestemming worden gebruikt, slechts een bijkomende straf oplegt, die bestaat in een beperking van de honoraria;

«Dat de nieuwe wet derhalve geenszins onverenigbaar is met de voornoemde wet op de ziekenhuizen en, bijgevolg, de bij de laatstgenoemde wet bepaalde straffen niet stilzwijgend heeft opgeheven;

...

«Dat het middel naar recht faalt.»

2. In het vierde middel voert eiser aan dat, wanneer een beklaagde vervolgd wordt op grond van een verordenend koninklijk besluit, en dit besluit melding maakt van «het advies van de Raad van State», het openbaar ministerie of de burgerlijke partij moet aantonen dat de definitieve tekst overeenstemt met het aan de Raad van State voorgelegde ontwerp. Ook dit middel wordt verworpen.

«Overwegende dat het middel aanvoert dat, wanneer een beklaagde wordt vervolgd wegens overtreding van een verordenend koninklijk besluit en dit besluit melding maakt van 'het advies van de Raad van State', het openbaar ministerie of de burgerlijke partij moet aantonen dat de definitieve tekst van het besluit overeenstemt met het aan de Raad van State voorgelegde ontwerp;

«Overwegende dat, krachtens artikel 106 van de Grondwet, elk koninklijk besluit door de Koning wordt ondertekend en mede wordt ondertekend door een minister die ervoor verantwoordelijk wordt;

«Dat de akte die is ondertekend door de Koning en door een minister, die, beiden, optreden in de uitoefening van hun ambt, een authentieke akte is die tot inschrijving van valsheid bewijs oplevert van de naleving van de erin vastgestelde rechtsvormen;

«Overwegende dat uit de stukken van de rechtspleging niet blijkt dat eiser voornoemd koninklijk besluit van valsheid heeft beticht;

«Dat, derhalve, de appelrechters, door te oordelen dat 'de regelmatigheid van het koninklijk besluit van 27 oktober 1987 blijkt uit de verwijzing naar het door de Raad van State gegeven advies en uit het advies zelf, zonder dat uit een van de gegevens van de zaak waarop het hof (van beroep) vermag acht te slaan, kan worden afgeleid of bewezen dat een ander ontwerp dan het definitieve en bekendgemaakte ontwerp aan de afdeling Wetgeving van de Raad van State is voorgelegd', hun beslissing naar recht hebben verantwoord.»

(Voorzitter: de h. Ghislain – Rapporteur: de h. Lahousse – Openbaar ministerie: mevr. Liekendael – Advocaten: mrs. Roggen, Calewaert, Cambier, De Wind en Kirkpatrick – In de zaak: W. en V.Z.W. I. t/ Belgische Staat)

NOOT – Art. 120, § 1, 1°, van de Programmawet van 22 december 1989 vulde het toenmalig art. 153 ZIV-wet aan met een § 7 die de Koning machtigde de honoraria te beperken die voor verstrekkingen die o.m. verricht zijn met zware medische toestellen die «onder toelating» waren geïnstalleerd.

Die bepaling is in de gecoördineerde G.U.V.-Wet art. 64, tweede lid, geworden.

Hof van Cassatie (1e Kamer), 3 mei 1996

1. Eigendom – Eigendomsvordering – Zakelijke rechtsvordering – Begrip, grondslag en voorwerp – 2. Overeenkomst – Aansprakelijkheid – Gemeenschappelijke fout – 3. Onrechtmatige daad – Aansprakelijkheid – Gemeenschappelijke fout – 4. Vonnissen en arresten – Dubbelzinnige redenen

Het bestreden arrest (Hof Luik, 28 juni 1994) wordt om de volgende redenen vernietigd.

«Overwegende dat de eigendomsvordering een zakelijke rechtsvordering is tot erkenning of bescherming van het eigendomsrecht dat rechtstreeks betrekking heeft op een roerend of een onroerend goed; dat zij bestaat tegen elke derde-bezitter om hem ertoe te dwingen de zaak af te staan; dat de eiser derhalve niet optreedt ingevolge een overeenkomst of een verplichting maar ingevolge het recht dat hij op de zaak heeft;

«Overwegende dat de gemeenschappelijke fout die aanleiding kan geven tot hoofdelijke aansprakelijkheid, de fout is welke gezamenlijk wordt begaan door verscheidene personen die wetens bijdragen tot het ontstaan van een schadelijk feit, zowel inzake contractuele aansprakelijkheid als inzake aansprakelijkheid buiten overeenkomst;

«Overwegende dat het hof van beroep, nu het oordeelt, met overname van de motieven van de eerste rechter, enerzijds, dat de rechtsvordering van de verweerders een eigendomsvordering is, maar, anderzijds, dat eiser en C. Bollen een «gemeenschappelijke fout» hebben begaan, in het ongewisse laat of het de betrokkenen hoofdelijk heeft veroordeeld op grond van een zakelijke vordering, in welk geval de beslissing niet naar recht is verantwoord, of op grond van contractuele aansprakelijkheid of aansprakelijkheid buiten overeenkomst; dat het arrest zijn beslissing derhalve niet regelmatig met redenen omkleedt.»

(Voorzitter: de h. Sace – Rapporteur: mevr. Charlier – Openbaar ministerie: de h. Janssens de Bisthoven – Advocaat: mr. Draps – In de zaak: C. t/ H. en H.)

Hof van Cassatie (1e Kamer), 24 mei 1996

Faillissement – Faillietverklaring ambtshalve – Geen fout van faillietverklarde koopman – Intrekking – Gerechtskosten – Kosten van tenuitvoerlegging – Kosten en salaris van de curator – Ten laste van de Staat

Eiseres voert tegen het bestreden arrest (Hof Bergen, 9 november 1994) twee middelen aan. Het eerste onderdeel van het eerste middel, wordt om de volgende redenen gegrond verklaard.

«Overwegende dat de rechter krachtens artikel 442 van het Wetboek van Koophandel een handelaar ambtshalve failliet kan verklaren; dat de rechtsvordering in dat geval ingesteld wordt op initiatief van de rechter, die een staatsorgaan is, zodat, met toepassing van artikel 1017, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek, de kosten ten laste van de Staat worden gelegd indien het faillissement later ingetrokken wordt, op voorwaarde dat de faillietverklaring geenszins aan een fout van de faillietverklarde handelaar te wijten is;

«Overwegende dat het arrest, dat niet vaststelt dat de faillietverklaring te wijten is aan een fout van de handelaar en dat de curator qualitate qua in de kosten veroordeelt, artikel 1017 van het Gerechtelijk Wetboek schendt.»

Het eerste onderdeel van het tweede middel wordt om de volgende redenen gegrond verklaard.

«Overwegende dat krachtens artikel 465 van het Wetboek van Koophandel ieder vonnis inzake faillissement uitvoerbaar bij voorraad is; dat uit artikel 1398, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek volgt dat de voorlopige tenuitvoerlegging van het vonnis alleen geschiedt op risico van de partij die daartoe last geeft;

«Dat de voorlopige tenuitvoerlegging van het vonnis, in geval van ambtshalve faillietverklaring, door de curator ver richt wordt krachtens het mandaat dat hem door de rechtbank van koophandel is gegeven, zodat de kosten van tenuitvoerlegging, met inbegrip van de kosten en het salaris van de curator, als de faillietverklaring later wordt ingetrokken, in de regel ten laste van de Staat komen, voor zover de faillietverklaring geenszins aan een fout van de faillietverklarde handelaar te wijten is;

«Dat het arrest, dat er anders over beslist, niet naar recht verantwoord is.»

(Voorzitter: de h. Rappe – Rapporteur: de h. Parmentier – Openbaar ministerie: de h. Janssens de Bisthoven – Advocaat: mr. Gérard – In de zaak: C.V. E. t/ C.)

Hof van Cassatie (1e Kamer), 24 mei 1996

Inkomstenbelastingen – Tenuitvoerlegging – Onrechtstreekse vervolgingen – Art. 215, § 5, K.B. 4 maart 1965 – Wettig

Het bestreden arrest (Hof Luik, 8 november 1994) heeft geoordeeld dat art. 215, § 5, K.B. 4 maart 1965 onwettig is doordat het in het kader van een procedure tot invordering van de belasting, bij ontstentenis van een verklaring van de derde-beslagene, enerzijds aan de Staat een subjectief vorderingsrecht toekent en aan een derde een correlatieve ver-

plichting oplegt, welk recht en welke verplichting overigens geen verband houden met de tussen de Staat en de belastingsschuldige bestaande fiscaalrechtelijke verhouding, en anderzijds een onweerlegbaar wettelijk vermoeden invoert dat de derde-beslagene jegens de belastingsschuldige geacht wordt schuldenaar te zijn tot beloop van een bedrag gelijk aan het door laatstgenoemde verschuldigde belastingbedrag. Op voorziening van de Staat wordt het arrest op de volgende gronden vernietigd.

«Overwegende dat artikel 208 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen (1964) de Koning opdracht geeft om onder meer de wijze te regelen waarop men dient te handelen voor de aangiften, de opmaking en de kennisgeving der kohieren, de betalingen, de kwijtschriften en de vervolgingen;

«Overwegende dat de Koning door die wetsbepaling is gemachtigd om, teneinde de invordering van de belasting te verzekeren, tegen de derden-houders van inkomsten, sommen en zaken die zij aan een belastingplichtige verschuldigd zijn of hem toebehoren, onrechtstreekse vervolgingen te voorzien waarvan de regels kunnen afwijken van het gemeene recht inzake gedwongen tenuitvoerlegging in zoverre het algemeen belang, zoals het door de belastingwet wordt beschermd, zulks vereist;

«Dat de Koning, door in artikel 215, § 5, van het koninklijk besluit van 4 maart 1965 te bepalen dat de derden-houders, ingeval zij niet voldoen aan de verplichtingen die uit de voorgaande paragrafen voortvloeien, vervolgd worden alsof zij rechtstreekse schuldenaars waren, de hem bij voormeld artikel 208 toegekende bevoegdheden niet heeft overschreden;

«Overwegende dat derhalve het arrest niet wettig beslist dat de in artikel 215, § 5, van voormeld koninklijk besluit vervatte regel niet binnen de door de wet aan de Koning toegekende bevoegdheid valt.»

(Voorzitter: de h. Sace – Rapporteur: de h. Parmentier – Openbaar ministerie: de h. Janssens de Bisthoven – Advocaat: mr. De Bruyn – In de zaak: Belgische Staat t/ B. en F.)

WETGEVING IN KORT BESTEK

Onder de zorg van de Faculteit van de Rechtsgeleerdheid van de V.U.B. (coördinatie: prof. dr. M. Van Damme)

Dit overzicht betreft de wetgeving bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van juli en augustus 1996 en kwam tot stand met medewerking van A.-M. Baeke, G. Debersaques, V. De Saedeleer, P. Dufaux, K. Neirynck, R. Pascariello en L. Vény

Pan-Europese aandelenmarkt – EASDAQ

1. In het Belgisch Staatsblad van 2 juli 1996 werd het K.B. van 10 juni 1996 bekendgemaakt houdende de oprichting en organisatie van EASDAQ (European Association of Securities Dealers Automated Quotation). Oogmerk hiervan is te komen tot een pan-Europese erkende en gereguleerde markt in financiële instrumenten die een voldoende liquide en efficiënte verhandeling waarborgt voor financiële instrumenten van snelgroeiende ondernemingen met inter-

nationale ambities. De gerichtheid van de markt is dan ook sterk internationaal, met een Europese inslag waarbij de op de markt verhandelde financiële instrumenten in overgrote mate financiële instrumenten zullen zijn van emittenten gevestigd in andere Europese lidstaten en waarbij de leden van en de investeerders op deze markt over heel de Europese Gemeenschap verspreid zijn. Daarnaast zal de markt een zekere openheid kennen naar niet-Europese instrumenten, professionele tussenpersonen en beleggers (verslag aan de Koning, *B.S.*, 2 juli 1996, 18.040).

EASDAQ wordt opgericht in het kader van en volgens de regels vervat in de artikelen 30 e.v. van de wet van 6 april 1995 inzake de secundaire markten, het statuut van en het toezicht op de beleggingsondernemingen, de bemiddelaars en beleggingsadviseurs.

EASDAQ zal functioneren als een op schermenhandel gebaseerde markt in financiële instrumenten. Hiertoe wordt een EASDAQ-specifiek computermatig verhandelingsplatform uitgewerkt dat het functioneren van een Europese markt mogelijk zal maken. Markttechnisch zal EASDAQ zich van de meeste andere Europese markten onderscheiden doordat de markt niet ordergedreven zal zijn, maar wel prijsgedreven zal functioneren. De werking van EASDAQ zal gebaseerd zijn op de «aanvaarding tot verhandeling» (admission tot trading) en er zal geen officiële notering van de financiële instrumenten worden aangeboden.

Het K.B. van 10 juni 1996 regelt o.m. het lidmaatschap en het bestuur van de EASDAQ N.V., bevat bepalingen betreffende de marktautoriteit en voorziet in een tweedelijns toezicht door de Commissie voor het Bank- en Financiewezen. Tevens wordt een internationale commissie van beroep opgericht.

2. In een afzonderlijk K.B. van 30 juni 1996 (*B.S.*, 6 juli 1996) wordt de EASDAQ N.V. erkend. In dat besluit wordt tevens de markttransparantie voor de verhandeling van financiële instrumenten op EASDAQ geregeld. Het K.B. van 30 juni 1996 is op dezelfde dag in werking getreden als het K.B. van 10 juni 1996, namelijk op 1 juli 1996.

M.V.D.

Beurswetgeving – Informatieplicht van emittenten

In het Belgisch Staatsblad van 6 juli 1996 werden twee koninklijke besluiten van 3 juli 1996 bekendgemaakt betreffende, eensdeels, de verplichtingen inzake *occasionële informatie* van emittenten waarvan de financiële instrumenten opgenomen zijn in de eerste markt van een effectenbeurs en, anderdeels, de verplichtingen inzake *periodieke informatie* van dezelfde emittenten. Deze twee besluiten komen in de plaats van het K.B. van 18 september 1990 over de verplichtingen bij opneming van effecten in de eerste markt van een Belgische effectenbeurs, dat wordt opgeheven.

De twee besluiten van 3 juli 1996 houden rekening met de nieuwe bevoegdheidsverdeling vermeld in de wet van 6 april 1995 inzake de secundaire markten, het statuut van en het toezicht op de beleggingsondernemingen, de bemiddelaars en beleggingsadviseurs, ze beogen tegemoet te komen aan de doeleinden van de wetgever, te weten het versterken van de financiële markten en het vrijwaren van de beleggersbescherming (verslag aan de Koning, *B.S.*, 6 juli 1997, 18.701). Het is immers zo dat artikel 19 van de wet van 6 april 1995

de directiecomités van de effectenbeursvennootschappen ermee belast om, met het oog op de gelijkheid van behandeling van de aandeelhouders en de correcte informatie van het publiek, te waken over de naleving van de verplichtingen van o.m. de emittenten van effecten inzake occasionele informatie. Wat de verplichtingen op het vlak van de periodieke informatie van emittenten betreft, is er het tweede besluit van 3 juli 1996, dat evenwel niet ter uitvoering van de wet van 6 april 1995 is genomen, maar wel ter uitvoering van het bepaalde in artikel 34, § 1, van de wet van 4 december 1990 inzake de financiële transacties en de financiële markten.

De twee koninklijke besluiten van 3 juli 1996 zijn op 1 augustus 1996 in werking getreden.

M.V.D.

Milieurecht – VLAREM

Het besluit van de Vlaamse regering van 26 juni 1996 tot wijziging van het besluit van de Vlaamse regering van 6 februari 1991 houdende vaststelling van het Vlaams reglement betreffende de milieuvergunning alsook van het besluit van de Vlaamse regering van 1 juni 1995 houdende algemene en sectorale bepalingen inzake milieuhygiëne (*B.S.*, 3 juli 1996, tweede uitgave, inwerkingtreding op 3 juli 1996 met een overgangsbepaling in artikel 15) houdt in essentie de volgende wijzigingen in:

- het bevat een aantal uitvoeringsmaatregelen van titel III van het decreet van 5 april 1995 houdende algemene bepalingen inzake milieubeleid (*B.S.*, 3 juni 1995), die betrekking heeft op de bedrijfsinterne milieuzorg (zie bv. de toevoeging aan VLAREM II van een afdeling 4.1.9 aan hoofdstuk 4.1. «algemene voorschriften» betreffende de milieucoördinator, de milieuaudit en de rol van het Comité VGV);
- het vervangt de VLAREM-indelingslijst (bijlage I bij VLAREM I, art. 1 van het besluit), waarbij o.m. aan die bijlage drie kolommen worden toegevoegd die betrekking hebben op de verplichtingen die worden opgelegd inzake het aanstellen van een milieucoördinator, het uitvoeren van een milieuaudit en het opstellen van een milieujaarverslag. Ook worden in een aantal rubrieken een aantal wijzigingen aangebracht (bv. rubriek 32.8.3 (windsurfen) en 9.3.2 (struisvogels en emoe's));

- het stelt specifieke milieuvoorwaarden vast voor monstortplaatsen voor baggerspecie (nieuwe afdeling 5.2.5 in hoofdstuk 5.2 van VLAREM II) en bijzondere voorwaarden betreffende de beheersing van de uitstoot van vluchtige organische stoffen (VOS) bij de opslag en verlading van benzine (nieuwe subafdeling 5.17.2.8) bij de afdeling 5.17.2 van VLAREM II); het wijzigt de afdelingen 5.17.4 (verdeelinstallaties) van hoofdstuk 5.17 (gevaarlijke stoffen) en 5.45.2 (slachthuizen en slachterijen) van hoofdstuk 5.45 (voedingsnijverheid en -handel) en bevat een toevoeging, c.q. wijziging van de overeenstemmende bijlagen bij VLAREM II.

G.D.

Wapenwetgeving

1. Luidens artikel 22, vierde lid, van de Wapenwet, is het gebruik, de verwerving en het verstrekken van antipersoonmijnen en valstrikmijnen of soortgelijke mechanismen

door de Staat of de overheidsbesturen, verboden voor een periode van vijf jaar. Dit verbod heeft evenwel geen betrekking op het gebruik, het verwerven of het verstrekken van deze wapens in het raam van de opleiding of bijscholing van ontminningsspecialisten (art. 22, zesde lid, Wapenwet; voor een bespreking van deze categorie van verboden wapens, zie Debersaques, G., v° «Verboden wapens» in Comm. Strafr., nrs. 24/1 – 24/4 en 71).

De wet van 24 juni 1996 tot wijziging van de wet van 3 januari 1933 op de vervaardiging van, de handel in en het dragen van wapens en op de handel in munitie om het opslaan van antipersoonsmijnen door de Belgische Staat of openbare besturen te verbieden (*B.S.*, 9 juli 1996), voegt aan het voornoemde verbod het opslaan en verkopen van dergelijke wapens toe. De Staat of de overheidsbesturen dienen zich te houden aan een periode van drie jaar om de bestaande voorraad van dergelijke wapens te ontmantelen. Deze periode vangt aan op 9 juli 1996 (art. 22, zevende lid (nieuw), Wapenwet).

2. Nog inzake de wapenwetgeving, moet worden gewezen op het koninklijk besluit van 4 augustus 1996 tot wijziging van het koninklijk besluit van 20 februari 1991 tot uitvoering van de wet van 3 januari 1933 op de vervaardiging van, de handel en het dragen van wapens en op de handel in munitie (*B.S.*, 23 augustus 1996), dat artikel 9bis, ingevoegd bij koninklijk besluit van 6 februari 1996 (*B.S.*, 15 februari 1996, besproken in de rubriek «Wetgeving in kort betek», *R.W.*, 1996-97, 24), vervangt door een nieuwe bepaling. Luidens de overwegingen in de aanhef van dit besluit noodzakten o.m. praktische problemen bij de toepassing van de hanteerings- en schietproef deze dringende wijziging.

G.D.

Vlaamse Gemeenschap – Vlag

Door het decreet van 13 juni 1996 (*B.S.*, 10 juli 1996) wordt een artikel 6bis ingevoegd in het decreet van 7 november 1990 houdende de vaststelling van het wapen, de vlag, het volkslied en de feestdag van de Vlaamse Gemeenschap. Het nieuwe artikel 6bis bepaalt dat de vlag van de Vlaamse Gemeenschap op 11 juli wordt gehesen op de openbare gebouwen in het Nederlandse taalgebied.

Ook in het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad wordt deze vlag op 11 juli gehesen op openbare gebouwen waar diensten van de Vlaamse regering of van het Vlaams Parlement gevestigd zijn of waar het gaat om instellingen die afhangen van de Vlaamse Gemeenschap of het Vlaams Gewest. Verder wordt de vlag op 11 juli in het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad gehesen op openbare gebouwen waar instellingen gevestigd zijn die wegens hun activiteiten of hun organisatie beschouwd moeten worden als uitsluitend te behoren tot de Vlaamse Gemeenschap.

De vlag van de Vlaamse Gemeenschap wordt in bovengenoemde gebieden op de voormelde openbare gebouwen eveneens gehesen op dezelfde data en onder dezelfde voorwaarden als de Belgische en de Europese vlag. De Vlaamse regering kan, op andere data, de bevestiging bevelen van de openbare gebouwen waarvan sprake.

Het decreet van 13 juni 1996 bevat geen specifieke bepaling van inwerkingtreding.

R.P.

Bedrijfsvoorheffing – Pensioenen en renten

Het K.B. van 30 juni 1996 (*B.S.*, 12 juli 1996) legt de nieuwe schaalverdeling en tarieven vast voor de berekening van de bedrijfsvoorheffing op de pensioenen en renten, die niet verleend zijn in het kader van het pensioensparen, noch ter uitvoering van een wettelijk of reglementair statuut. De nieuwe jaarbedragen van het pensioen of de rente die als basis gelden voor de berekening van de bedrijfsvoorheffing zijn terug te vinden in bijlage III van het KB/WIB 92 (nr. 25, A). Het K.B. van 30 juni 1996 is van toepassing op de vanaf 1 juli 1996 betaalde en toegekende inkomsten.

K.N.

Parlementaire onderzoekscommissie

De wet van 30 juni 1996 tot wijziging van de wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek, hierna Onderzoekswet te noemen, en van artikel 458 van het Strafwetboek (*B.S.*, 16 juli 1996) strekt ertoe een aantal lacunes in de bestaande wetgeving, opgedaan uit de ervaringen van verscheidene vroegere onderzoekscommissies, weg te werken. Het aan de wet ten grondslag liggende voorstel Vandenberghe (*Gedr. St., Senaat*, 1995-96, nr. 148/1), voorheen reeds op 9 juli 1991 onder nummer 446/1 (*B.Z.* 1991-92) in de Senaat ingediend, steunt op de overeenstemming die destijds in een gemengde werkgroep van de Senaat en de Kamer van Volksvertegenwoordigers werd bereikt (cf. *Gedr. St., Senaat*, *B.Z.*, 1991-92, nr. 429/1). De nieuwe regeling gaat er van uit dat het parlementair onderzoek aan de Kamers de nodige informatie moet bezorgen met het oog op hun wetgevende en controlerende opdrachten, alsook het Parlement in staat moet stellen politieke verantwoordelijkheden vast te stellen. Bovendien regelen de nieuwe bepalingen de – voorheen moeilijke – verhoudingen tussen de onderzoekscommissies en de organen van de rechterlijke macht.

Krachtens het nieuwe artikel 1 van de Onderzoekswet kunnen de door de Kamers ingestelde onderzoeken niet in de plaats komen van de onderzoeken van de rechterlijke macht, maar hiermee wel samenlopen, zonder het normale verloop ervan te mogen hinderen; het parlementair onderzoek is derhalve geen gerechtelijk onderzoek, maar een onderzoek met aan het Wetboek van Strafvordering ontleende middelen (cf. artikel 4, § 1). Met navolging van het bepaalde in artikel 4, § 2, kan de Kamer of de commissie aan de eerste voorzitter van een hof van beroep een vraag tot het uitvoeren van onderzoeksverrichtingen richten; die onderzoeksverrichtingen verlopen zoals verder in dit artikel wordt bepaald.

Wat de samenstelling en de werking van de onderzoekscommissie betreft, handelt elke commissie overeenkomstig de regels die de Kamer heeft vastgelegd; in beginsel zijn de vergaderingen openbaar (artikel 3). De gewijzigde artikelen 8, 10 en 13 van de Onderzoekswet bevatten nieuwe regels m.b.t. het horen van getuigen, het opstellen van processen-verbaal en de verslagen van de werkzaamheden van de onderzoekscommissies.

Een aantal problemen uit het verleden indachtig, heeft de wetgever ruime aandacht besteed aan het probleem van de geheimhouding en de bestraffing, zowel voor de leden van de Kamer (artikel 3, vierde en vijfde lid) als voor andere per-

sonen die niet-openbare commissievergaderingen bijwonen (artikel 8); daartoe is ook artikel 458 Sw. gewijzigd.

De wet bevat geen uitdrukkelijke regeling betreffende de inwerkingtreding van de nieuwe bepalingen.

L.V.

Flexibele pensioenleeftijd – Interpretatieve wet

De wet van 19 juni 1996 tot interpretatie van de wet van 20 juli 1990 tot instelling van een flexibele pensioenleeftijd voor werknemers en tot aanpassing van de werknemerspensioenen aan de evolutie van het algemeen welzijn (*B.S.*, 20 juli 1996), wil een einde maken aan de onenigheid die zowel in de rechtspraak als in de rechtsleer is ontstaan omtrent de draagwijdte van het begrip «pensioenleeftijd». De wet verduidelijkt dat een rustpensioen een uitkering is ten behoeve van wie te oud is om nog langer te werken.

A.M.D.

Cumulatieregeling pensioenen

Bepaalde anomalieën en onvolkomenheden, vastgesteld sinds de inwerkingtreding van de nieuwe regelgeving inzake de cumulatie van een pensioen van de openbare sector met een beroeps- of vervangingsinkomen, worden weggevoerd door de wet van 19 juni 1996 houdende bepaalde wijzigingen van de wetgeving houdende regeling van de cumulatie van pensioenen van de openbare sector met inkomsten voortvloeiend uit de uitoefening van een beroepsactiviteit of met een vervangingsinkomen (*B.S.*, 20 juli 1996.). De cumulatierегeling wordt vollediger en gedetailleerder.

Er wordt bij cumulatie enkel rekening gehouden met de beroeps- of vervangingsinkomsten van na de ingangsdatum van het pensioen, d.w.z. van na het ontstaan van de cumulatie. Het specifieke geval waarin beroeps- of vervangingsinkomsten worden gecumuleerd met meerdere pensioenen waarvan de ingangsdatum niet dezelfde is, wordt uitdrukkelijk geregeld. Een meer eenvormige toepassing van bepaalde begrippen heeft tot gevolg dat op de pensioenen van de openbare sector dezelfde regels van toepassing zijn als op het stelsel van de werknemerspensioenen.

A.M.B.

Registratie van aannemers

Het K.B. van 1 juli 1996 (*B.S.*, 20 juli 1996) strekt ertoe de registratie van aannemers te reorganiseren, rekening houdend met de nieuwe structuur van het land sinds 1 januari 1995 en met de toetreding van drie nieuwe lidstaten tot de Europese Unie. Een aannemer gevestigd in een van die nieuwe lidstaten, kan zich ook in België laten registreren. Maar sommige buitenlandse aannemers kunnen dit momenteel niet, aangezien ze zich niet in België kunnen inschrijven wat de BTW betreft, waardoor ze geen economische activiteit kunnen uitoefenen in België. Om dit te verhelpen (en dus in regel te zijn met de mededingingsregels) wordt in een systeem voorzien van voorlopige registratie op grond van het inschrijvingsnummer van de BTW, voorzien van de letters BE of de letters van een andere lidstaat.

De voornaamste bepalingen van het besluit betreffen de inrichting van de registratiecommissies (artikel 14) en de procedure van de registratieaanvraag (artikel 8, § 2). De aanvraag gebeurt bij de voorzitter van de commissie van het gebied waar zich de woonplaats, de maatschappelijke zetel of voornaamste inrichting bevindt of, indien men buiten België is gevestigd, bij de commissie van het gebied waar de Belgische voornaamste inrichting is gelegen (vaste inrichting of vertegenwoordiger). Als men geen dergelijk BTW-nummer bezit kan men een beroep doen op een attest van de fiscale administratie van de lidstaat van vestiging (waaruit de hoedanigheid van belastingplichtige van de BTW blijkt, alsook de inschrijving) of een «verklaring onder eed». De registratiecommissie kan de geregistreerde aannemer vragen nieuwe attesten voor te leggen (hoogstens om de drie maanden). De aannemer moet binnen vijftien dagen een wijziging in zijn toestand meedelen aan de commissie (bv. krijgen van een inschrijvingsnummer beginnende met de letters BE, hetgeen dan geldt als een nieuwe aanvraag tot registratie; wijziging in de benaming van de onderneming, enz.). De commissie is ook bevoegd voor schrappingen van de registratie.

Het K.B. van 1 juli 1996 is op 1 augustus 1996 in werking getreden.

K.N.

Wijziging Ger.W. – Personeel van griffies en parketten – Onverenigbaarheden

De wet van 26 maart 1996 tot invoeging van een artikel 353bis in het Gerechtelijk Wetboek en tot wijziging van artikel 354 van hetzelfde wetboek (*B.S.*, 23 juli 1996), beoogt enerzijds, conform de rechtspraak van de Raad van State, een einde te maken aan de strijdigheid van artikel 354 van het Gerechtelijk Wetboek met de Grondwet. In dit artikel wordt aan de Koning de bevoegdheid gegeven om de onverenigbaarheden van het administratief personeel van griffies en parketten vast te leggen. Anderzijds beoogt de wet een einde te maken aan de uiteenlopende interpretaties over de mogelijkheid om bepaalde functies bij de griffies en de parketten met een bij verkiezing verleend openbaar mandaat en met een mandaat als lid van de raad voor maatschappelijk welzijn van het OCMW te cumuleren.

Met de nieuwe wet wordt in de eerste plaats de in artikel 354 van het Gerechtelijk Wetboek aan de Koning toegekende bevoegdheid om de onverenigbaarheden te bepalen, opgeheven. Vervolgens voegt de wet in het Gerechtelijk Wetboek een artikel 353bis in, waardoor de onverenigbaarheden, waarin ten aanzien van de leden van de rechterlijke orde is voorzien, van toepassing worden verklaard op de leden van het personeel van de griffies en parketten, op de attachés bij de dienst documentatie en overeenstemming der teksten bij het Hof van Cassatie en op de personeelsleden die een bijzondere graad bekleden ingesteld door de Koning overeenkomstig artikel 185 van het Gerechtelijk Wetboek.

De wet bevat tevens een overgangsbepaling. De personeelsleden bedoeld in artikel 353bis van het Gerechtelijk Wetboek die reeds een openbaar mandaat uitoefenen, zijn gemachtigd dit mandaat te voltooien tot de volgende verkiezingen. Deze regeling geldt ook voor hun opvolgers.

De wet is op 23 juli 1996 in werking getreden.

V.D.S.

Nationale Bank – Zekerheden

De wet van 18 juni 1996 (*B.S.*, 25 juli 1996) brengt een aantal wijzigingen aan in de wet van 24 augustus 1939 op de Nationale Bank van België en in de wet van 2 januari 1991 betreffende de markt van de effecten van de overheidsschuld en het monetair beleidsinstrumentarium.

Krachtens artikel 11, 2°, van de wet van 24 augustus 1939 mag de Nationale Bank slechts voorschotten in rekening-courant en kortlopende leningen verstrekken tegen een onderpand van handelspapier, schuldbewijzen of goud. Artikel 2 van de wet van 18 juni 1996 beoogt de formulering van het voornoemde artikel 11, 2°, in overeenstemming te brengen met die van artikel 18.1, tweede streepje, van de statuten van het Europees stelsel van centrale banken (ESCB), waarbij het de nationale centrale banken wordt toegestaan krediettransacties met andere kredietinstellingen en met andere marktpartijen te verrichten «waarbij de verleende kredieten worden gedekt door toereikende zekerheid», wat een soepeler formule is.

Artikel 3 van de wet van 18 juni 1996 voegt een nieuw artikel 15 in de wet van 24 augustus 1939 in, waarbij een soepele procedure wordt geregeld teneinde de kredieten te waarborgen die in de loop of op het einde van de dag door de Bank aan de kredietinstellingen en aan de andere eventuele marktpartijen worden verleend. Hierbij wordt een wettelijk voorrecht ingevoerd dat te vergelijken valt met dat van de artikelen 29 en 68 van de wet van 4 december 1990 inzake de financiële transacties en de financiële markten, ten voordele van de financiële instellingen en de organismen die met de verrekking van de transacties op de markten voor roerende waarden belast zijn.

Artikel 4 van de wet van 18 juni 1996 vult artikel 7 van de wet van 2 januari 1991 aan met een bepaling waarin een vereenvoudigde procedure van tegeldemaking van de gedematerialiseerde effecten die het voorwerp vormen van een pand, wordt uitgewerkt. De bestaansreden van die procedure is dezelfde als van die waarin artikel 3 van de wet van 18 juni 1996 voorziet en waarbij het gaat om de vereenvoudigde tegeldemaking van de effecten, gedematerialiseerd of niet, waarop het voorrecht van de Nationale Bank van België slaat.

De wet van 18 juni 1996 bevat geen specifieke bepaling van inwerkingtreding.

M.V.D.

Onderwijsrecht I – Vlaamse hogescholen

Met het besluit van 9 mei 1996 (*B.S.*, 25 juli 1996) regelt de Vlaamse regering de inwerkingtreding van bepaalde artikelen van titel VIII, hoofdstuk 1, van het Hogescholendecreet van 13 juli 1994. Ter uitvoering van artikel 369, § 1, laatste lid, van het voormelde decreet somt artikel 1 van het besluit een reeks teksten op die met ingang van 1 september 1995 zijn opgeheven, terwijl artikel 2 de wetten, decreten en besluiten vermeldt die per 1 januari 1996 werden opgeheven.

Met betrekking tot de overgangsbepalingen voor het onderwijzend personeel heeft artikel 99 van het Hogescholendecreet, i.e. de regeling inzake de nuttige ervaring, uitwerking m.i.v. 1 september 1995 (artikel 3 B.Vl. reg.).

L.V.

Ruimtelijke planning

Het decreet van 24 juli 1996 houdende de ruimtelijke planning (*B.S.*, 27 juli 1996, inwerkingtreding op 6 augustus 1996 met overgangsbepalingen) heeft, luidens de memorie van toelichting (*Gedr. St.*, *VI. Parl.*, 1995-96, nr. 360/1,) tot doel «een decretale grondslag te verschaffen voor het ruimtelijke structuurplan Vlaanderen, de provinciale en gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen, d.w.z. de nieuwe planfiguren die niet voorkomen in de wet van 1962 houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening en van de stedenbouw». Volgens artikel 3 wordt onder ruimtelijk structuurplan verstaan een beleidsdocument dat het kader aangeeft voor de gewenste ruimtelijke structuur. Het geeft een langetermijnvisie op de ruimtelijke ontwikkeling van het betrokken gebied en het is erop gericht samenhang te brengen in de voorbereiding, de vaststelling en de uitvoering van beslissingen die de ruimtelijke ordening aanbelangen.

De artikelen 6 en 7 van het decreet regelen de indeling en de rechtskracht van de structuurplannen. Deze plannen zullen worden opgemaakt op het niveau van het Gewest, de provincie en de gemeente, elk wat zijn grondgebied betreft. Wat de bindende kracht van deze plannen betreft, maakt artikel 7 een onderscheid tussen een bindend, een richtinggevend en een informatief gedeelte. Het bindend gedeelte bindt alleen de in artikel 7, § 2, bedoelde overheden, maar niet de burger (zie de terecht kritiek evenwel daarover door de Raad van State, afdeling wetgeving, in zijn advies: *Gedr. St.*, *VI. Parl.*, 1995-96, nr. 360/1, 85-87). Het richtinggevend gedeelte is bindend voor de overheid, maar er kan van worden afgeweken wegens «onvoorziene ontwikkelingen van de ruimtelijke behoeften van de verschillende maatschappelijke activiteiten» of om «dringende sociale, economische of budgettaire redenen».

De navolgende bepalingen van het decreet regelen de procedure voor de opmaak, de vaststelling en de herziening van respectievelijk het gewestelijk, provinciaal en gemeentelijk structuurplan. Tevens is voorzien in een uitvoering van de structuurplannen door middel van «verordeningen». Ook wordt in principe (zie immers artikel 25) een provinciaal en een gemeentelijk ruimtelijk structuurplan pas vastgesteld nadat het eerste ruimtelijk structuurplan Vlaanderen is vastgesteld (art. 7, § 5).

Zoals uit het advies van de Raad van State, afdeling wetgeving (*Gedr. St.*, *VI. Parl.*, 1995-96, nr. 360/1, 76-95) blijkt, is het pasgeboren kind – dat luidens artikel 4 van het decreet gericht is op een duurzame ruimtelijke ontwikkeling waarbij de ruimte beheerd wordt ten behoeve van de huidige generatie zonder de behoeften van de toekomstige generaties in het gedrang te brengen – niet vrij van kritiek wat de juridische coherentie en de werkbaarheid van de nieuwe regeling betreft. Bij wege van voorbeeld kan worden gewezen op de in de rechtspraak niet onbelangrijke vraag naar de hiërarchische verhouding en samenloop met andere wetgevingen of planfiguren zoals milieubeleidsplannen, plannen van aanleg, monumenten en landschappen, landinrichting, bos-, duinen- en grinddecreet,... Met de Raad van State (*Gedr. St.*, *VI. Parl.*, 1995-96, nr. 360/1, 88) kan worden vastgesteld dat het decreet daarvoor geen, hoogstens een lapidaire regeling bevat (voor de redenen hiervoor, zie de verklaring van de bevoegde minister in de commissie: *Gedr. St. VI. Parl.*, 1995-96, nr. 360/3, 12-13). Zo bepaalt artikel 7, § 6

dat, na vaststelling van een ruimtelijk structuurplan, de overheid die het structuurplan heeft vastgesteld, de nodige maatregelen moet nemen om de betrokken plannen van aanleg ermee in overeenstemming te brengen. Quid indien dit niet gebeurt? Wat moet worden toegepast zolang dat bestaand plan van aanleg niet is herzien? (zie het advies van de Raad van State, *Gedr. St., VI. Parl.*, 1995-96, nr. 360/1, 87). De memorie van toelichting (pp. 9-10) antwoordt dat, zolang geen overeenstemming bestaat, een vergunning kan worden verleend, c.q. geweigerd op grond van de bestaande plannen van aanleg, zelfs als die strijden met het structuurplan. Artikel 7,

§ 7, van het decreet bepaalt in dit verband expliciet dat de ruimtelijke structuurplannen geen beoordelingsgrond vormen voor de in de artikelen 44 en 56 van de stedenbouwwet bedoelde vergunningsplichtige werken noch voor de stedenbouwkundige attesten en inlichtingen bedoeld in artikel 63 van diezelfde wet. Is iedere (onrechtstreekse) «doorwerking» naar bijvoorbeeld de bouwaanvrager, van het (voor de overheid) bindend gedeelte van structuurplannen hierdoor derhalve uitgesloten? Vragen die ongetwijfeld binnenkort een antwoord zullen vinden in de rechtspraak en de rechtsleer.

G.D.

Prijsaanduiding van producten en diensten

In het Belgisch Staatsblad van 30 juli 1996 werd het K.B. van 30 juni 1996 bekendgemaakt betreffende de prijsaanduiding van producten en diensten en de bestelbon. Het K.B. komt in de plaats van de regelen die tot op heden waren vervat in diverse, afzonderlijke besluiten (zie de opsomming van op te heffen teksten in artikel 20 van het K.B. van 30 juni 1996).

Wat de prijsaanduiding van producten aangaat, bevat het nieuwe besluit een aantal algemene bepalingen die voor alle producten gelden, benevens bepalingen die specifiek de los verkochte en in variabele hoeveelheden voorverpakte producten betreffen. Op het vlak van de prijsaanduiding van diensten wordt een onderscheid gemaakt tussen de «homogene» en de «niet-homogene diensten». Het besluit somt tevens de gegevens op die op de bestelbon moeten worden aangebracht.

Het K.B. van 30 juni 1996 is op 1 september 1996 in werking getreden.

M.V.D.

Vrijzinnige morele dienstverlening – Vrijstelling K.I.

De wet van 21 mei 1996 (*B.S.*, 31 juli 1996) heeft artikel 12, § 1, W.I.B./92 in die zin gewijzigd dat voortaan vrijgesteld is het kadastraal inkomen van de onroerende goederen of delen ervan die een belastingplichtige of een bewoner zonder winstoogmerk heeft bestemd voor o.m. «de vrijzinnige morele dienstverlening». Op die wijze wordt een gelijkstelling doorgevoerd met de plaatsen die bestemd zijn voor het openbaar uitoefenen van een eredienst.

De wet van 21 mei 1996 bevat geen specifieke bepaling van inwerkingtreding.

K.N.

Z.I.V.-reglementering – Coördinatie K.B. 4 november 1963

Met het koninklijk besluit van 3 juli 1996 tot uitvoering van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994 (*B.S.*, 31 juli 1996), wordt het uitvoeringsbesluit van 4 november 1963 (*B.S.*, 8 november 1963, *err. B.S.*, 16 november 1963), op het vlak van artikelnummering, gebruikte terminologie en opschriften van geciteerde wetten en besluiten, aangepast aan de op 14 juli 1994 gecoördineerde wet.

A.M.B.

Kaderwetten

In het Belgisch Staatsblad van 1 augustus 1996 werden drie wetten van 26 juli 1996 bekendgemaakt, waarin, op diverse domeinen, ruime bevoegdheden aan de Koning worden verleend. Sommige van de aan de Koning verleende delegaties sluiten de bevoegdheid in tot het wijzigen van wetsebepalingen en impliceren dat de betrokken koninklijke besluiten vóór een bepaalde datum moeten worden bekrachtigd door de wetgever willen ze hun uitwerking behouden.

Het is, in het kader van deze rubriek, ondoenbaar om een gedetailleerde bespreking te wijden aan elk van de drie wetten en om alle maatregelen te ontleiden die de Koning ter uitvoering ervan kan nemen. Wat dat betreft moet worden volstaan met een verwijzing naar de tekst van de betrokken wetten zoals die in het Belgisch Staatsblad is bekendgemaakt.

De eerste wet strekt tot de modernisering van de sociale zekerheid en tot vrijwaring van de leefbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels. Daartoe worden maatregelen genomen of mogelijk gemaakt op het vlak van de financiering van de sociale zekerheid, de beheersing van de uitgaven in de sector van de geneeskundige verzorging en de volksgezondheid, de verbetering van de toegang tot en de organisatie van de geneeskundige verzorging, de hervorming van de pensioenen en de gezinsbijslagen. Tevens worden ingrepen in het sociaal statuut van de zelfstandigen mogelijk gemaakt en voorziet de wet in maatregelen betreffende de jaarlijkse vakantie en de modernisering van de sociale zekerheid.

Een tweede wet strekt tot het bevorderen van de werkgelegenheid en tot de preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen. Die wet bevat o.m. maatregelen betreffende de collectieve loononderhandelingen en de ermee samenhangende bijsturingsmechanismen, het voltijds en het half-tijds bruggpensioen, het banenplan ter bevordering van de tewerkstelling van werkzoekenden, de tewerkstellingsakkoorden, de deeltijdse arbeid, de uitzendarbeid, de vermindering van de arbeidsduur en de social-profit sector.

Tot slot is er de wet strekkende tot realisatie van de budgettaire voorwaarden tot deelname van België aan de Europese Economische en Monetaire Unie. Die wet verleent aan de Koning o.m. de bevoegdheid om maatregelen te nemen teneinde het bedrag, de voorwaarden en de wijze van toekennen van subsidies, vergoedingen en uitkeringen ten laste van de Staat vast te stellen en belastingen, taksen, rechten, retributies, accijnzen, boeten en andere ontvangsten aan te passen. Tevens kan de Koning maatregelen nemen om het financieel evenwicht van de stelsels van sociale zekerheid te waarborgen en om alle vormen van oneigenlijk gebruik en

misbruik te bestrijden en een correcte inning van de ontvangsten en een efficiënte controle van de ontvangsten en de uitgaven te waarborgen.

P.N.D.

Afschaffing doodstraf

Met de wet van 10 juli 1996 (*B.S.*, 1 augustus 1996) wordt de doodstraf afgeschaft in het Belgisch strafrecht. Deze afschaffing is van toepassing op alle misdrijven onder welke omstandigheden ook begaan. De nieuwe wet vervangt de doodstraf hetzij door levenslange opsluiting voor gemeenschappelijke misdrijven, hetzij door levenslange hechtenis voor politieke misdrijven.

De wet vervangt tevens de huidige levenslange dwangarbeid en hechtenis door tijdelijke vrijheidsstraffen van 20 tot 30 jaar. Met de nieuwe wet wordt ook het dubbelzinnige begrip «dwangarbeid» vervangen door het meer neutrale begrip «opsluiting». Dit laatste begrip wordt voortaan de algemene term voor elke vrijheidsstraf uitgesproken in criminele zaken voor een gemeenschappelijk misdrijf. De wet schaft ook het onderscheid tussen gewone en buitengewone hechtenis af.

De wet bestaat uit twee hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk bevat de algemene beginselen (artikelen 2 en 3), het tweede hoofdstuk bestaat uit diverse wijzigings- en opheffingsbepalingen (artikelen 4 tot en met 24). Tevens wordt de Koning ermee belast de bestaande wetsbepalingen te coördineren met de bepalingen van de wet van 10 juli 1996. De wet tot afschaffing van de doodstraf en tot wijziging van de criminele straffen is op 11 augustus 1996 in werking getreden.

V.D.S.

Stedebouwwet – Vergunningsplichtige werken

Het besluit van de Vlaamse regering van 16 juli 1996 (*B.S.*, 1 augustus 1996, inwerkingtreding op 1 augustus 1996) vervangt de artikelen 2 en 3 van het koninklijk besluit van 16 december 1971 tot bepaling van de werken en handelingen die vrijgesteld zijn ofwel van de bemoeiing van de architect, ofwel van de bouwvergunning, ofwel van het eensluidend advies van de gemachtigde ambtenaar (*B.S.*, 19 januari 1972).

Het nieuwe artikel 2 bepaalt de handelingen en werken waarvoor geen bouwvergunning is vereist. Zo is bijvoorbeeld voortaan voor de plaatsing van een brievenbus met een maximumhoogte van 1,6 m en een maximumbreedte en -diepte van 0,5 m geen bouwvergunning (meer?) vereist (art. 2, 7°). Hetzelfde geldt voor de plaatsing van een barbecue of een schommel in de tuin (art. 2, 11°).

Het nieuwe artikel 3 bepaalt de gevallen waarin niet langer een eensluidend advies van de gemachtigde ambtenaar vereist is. Typisch voorbeeld wat het Vlaamse land betreft, zijn de tuinhuisjes, de veranda's, enz. *indien* ze aan de in het besluit gestelde voorwaarden inzake afmetingen e.d.m. beantwoorden.

G.D.

Milieuvergunningsdecreet – Melding van overtredingen

Het decreet van 8 juli 1996 houdende wijziging van het decreet van 28 juni 1985 betreffende de milieuvergunning (*B.S.*, 2 augustus 1996) voegt, in het voornoemde decreet, een tweede lid toe aan artikel 30, § 2. Voortaan melden de burgemeester en de in artikel 29, § 1, bedoelde ambtenaren, in de gevallen bedoeld in artikel 29, §§ 1 en 2, aan elkaar dat er overtredingen werden vastgesteld en dat er een proces-verbaal is opgesteld. Dit gebeurt binnen vijf werkdagen na de vaststelling van de overtreding. De naam van het gecontroleerde bedrijf, de datum van de vaststelling en de voortgangsbewaking na de overtreding worden gemeld.

G.D.

Natuurbehoud

Op 9 mei 1996 vernietigde de Raad van State, wegens het ontbreken van een voldoende rechtsgrond, het besluit van de Vlaamse regering van 4 december 1991 tot instelling van een vergunningsplicht voor de wijziging van een vegetatie en van lijn- en puntvormige elementen, beter bekend als het «vegetatiebesluit». Volgens de Raad van State voldeed artikel 37 van de wet van 12 juli 1973 op het natuurbehoud, dat enkel sprak van maatregelen vergezeld van toelagen, niet als rechtsgrond, daar vergunningsregelingen steeds uitdrukkelijk bepaald dienen te worden in de basiswetgeving. Het decreet van 16 juli 1996 houdende wijziging van de wet van 12 juli 1973 op het natuurbehoud (*B.S.*, 2 augustus 1996) maakt aan dit probleem een einde. Het decreet voegt immers een artikel 37bis in in de wet van 12 juli 1973 op het natuurbehoud, waardoor een nieuwe rechtsgrond wordt gecreëerd voor het besluit van 4 december 1991.

Het decreet van 16 juli 1996 is op 2 augustus 1996 in werking getreden.

V.D.S.

Wijziging Ger.W. – Toegang tot de gerechtelijke stage

De wet van 19 juli 1996 (*B.S.*, 3 augustus 1996) wijzigt artikel 259^{quater}, § 1, Ger.W., wat de toegang tot de gerechtelijke stage betreft.

Voortaan zal voor elk gerechtelijk jaar het aantal vacante plaatsen van gerechtelijk stagiair voor de Nederlandse en de Franse taalrol bij een in ministerraad overlegd K.B. worden vastgesteld.

De geslaagden voor het vergelijkend toelatingsexamen voor de gerechtelijke stage kunnen uiterlijk drie jaar na het afsluiten van het examen tot gerechtelijk stagiair worden benoemd. Onder de geslaagden voor twee of meer vergelijkende toelatingsexamens voor de gerechtelijke stage wordt voorrang verleend aan de geslaagden voor het vergelijkend examen waarvan het proces-verbaal op de verst afgelegde datum is afgesloten.

De wet van 19 juli 1996 is op 1 september 1996 in werking getreden.

V.D.S.

Z.I.V.-reglementering – Normatieve verdeelsleutel

In het koninklijk besluit van 10 juni 1996 tot vastlegging van de normatieve verdeelsleutel ter opsplitsing van de jaarlijkse begrotingsdoelstelling van de verzekering voor geneeskundige verzorging onder de verzekeringsinstellingen voor de jaren 1995 en 1996 (*B.S.*, 3 augustus 1996), wordt voor de regeling der loontrekkenden en voor de regeling der zelfstandigen een afzonderlijke normatieve verdeelsleutel opgesteld. De in het besluit vastgelegde berekeningswijze wordt toegepast op de normatieve verdeelsleutel voor de afsluiting van de rekeningen voor de boekjaren 1995 en 1996.

A.M.B.

Vlaams parlement – Aanvang zittijd

Het bijzonder decreet van 24 juli 1996 houdende wijziging van artikel 32 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen (*B.S.*, 14 augustus 1996) voegt in titel III, hoofdstuk II, afdeling II, een derde onderafdeling toe, waarvan het enige artikel 53bis bepaalt dat het Vlaams Parlement elk jaar van rechtswege bijeenkomt op de vierde maandag van september. Op grond van zijn constitutieve autonomie brengt het Vlaams Parlement hiermee de bijzondere wetgeving in overeenstemming met de realiteit (*Gedr. St.*, VI. Parl., 1995-96, nr. 382/1, 1).

Krachtens artikel 3 is het bijzonder decreet in werking getreden op 1 september 1996.

L.V.

Onderwijsrecht II – Eindtermen en ontwikkelingsdoelen

Artikel 2 van het decreet van 24 juli 1996 (*B.S.*, 14 augustus 1996) bekrachtigt het besluit van de Vlaamse regering van 20 juni 1996 tot bepaling van de eindtermen en de ontwikkelingsdoelen van de eerste graad van het gewoon secundair onderwijs (eveneens bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 14 augustus 1996); in de omvangrijke bijlage bij dit besluit worden de vakgebonden en vakoverschrijdende eindtermen en ontwikkelingsdoelen nader gepreciseerd. Inzake de vakgebonden eindterm Geschiedenis 14, voegt artikel 3 van het decreet een zinsnede toe.

Het B.VI. reg. is op 20 juni jl. in werking getreden, terwijl artikel 2 van dat besluit bepaalt dat de eindtermen en ontwikkelingsdoelen, als vastgesteld, in acht moeten worden genomen vanaf het schooljaar 1997-98.

L.V.

Werkloosheidsreglementering

Het K.B. en het M.B. van respectievelijk 4 en 5 augustus 1996 (*B.S.*, 14 augustus 1996, 21.522 en 21.525) brengen wijzigingen aan in de reglementering betreffende de werkloosheid. Gezien de erg gedetailleerde aard van de wijzigingen ligt het niet in onze bedoeling om een ruime bespreking hieraan te wijden. De lezer wordt hiervoor verwezen naar de tekst van de besluiten.

De wijzigingen in het K.B. betreffen voornamelijk de schorsing van werklozen en de voorwaarden die moeten worden vervuld opdat de schorsing een einde neemt.

In het ministerieel besluit wordt een nadere omschrijving gegeven van het begrip «persoon ten laste». Om als financieel ten laste te worden beschouwd moet gelijktijdig worden voldaan aan drie voorwaarden. In de eerste plaats dienen zowel de werkloze als de persoon ten laste een verklaring in die zin af te leggen. Bovendien mag de persoon ten laste niet over het bestaansminimum beschikken en evenmin als kind ten laste van een onderhoudsplichtige ouder zijn. Ten slotte mag de persoon ten laste niet reeds als ten laste worden beschouwd van een andere werkloze waarmee hij samenwoont.

Beide besluiten traden in werking op 1 september 1996.

P.N.D.

Wijziging wettelijke rentevoet

Het K.B. van 4 augustus 1996 (*B.S.* 15 augustus 1996) verlaagt de wettelijke rentevoet. In artikel 2 van de wet van 5 mei 1865 betreffende de lening tegen intrest wordt de rentevoet van 8 % naar 7 % gebracht. Het K.B. is op 1 september 1996 in werking getreden.

R.P.

Raad van State – Wijzigingen van de bevoegdheid en de procedure

De wet van 4 augustus 1996 (*B.S.*, 20 augustus 1996) wijzigt op een aantal punten de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973 (*B.S.*, 21 maart 1973). Deze uiteenzetting beperkt zich tot een opsomming van de belangrijkste wijzigingen zoals ze zijn weergegeven in de memorie van toelichting (*Gedr. St.*, *Senaat*, 1995-96, nr. 1-321/1, 3-4):

- een versterking van de Raad van State door de oprichting van twee bijkomende kamers en door de uitbreiding van het aantal magistraten van het auditoraat en van het coördinatiebureau;

- structurele maatregelen, zoals de kamer met alleensprekende staatsraad voor de zaken in kort geding wat ook het voorwerp van het geschil moge zijn, en de verplichting voor de partijen om het debat aan te passen aan het arrest dat is uitgesproken in kort geding;

- een aantal specifieke maatregelen met het oog op het definitief wegwerken van de gerechtelijke achterstand, zoals het opstellen van een vierjarenplan door de Raad van State en de aanwijzing van een beheerder die belast is met het administratieve beheer van de Raad van State en zijn infrastructuur.

Wat de afdeling wetgeving betreft, wordt de regeling van de raadpleging van de afdeling wetgeving van de Raad van State, inzonderheid wanneer de dringende noodzakelijkheid wordt aangevoerd, bijgeschaafd en wordt in de mogelijkheid voorzien voor de organen van de Franse Gemeenschapscommissie om, na de overheveling van een aantal bevoegdheden van de Franse Gemeenschap naar het Waalse Gewest en naar de Franse Gemeenschapscommissie met toepassing van artikel 138 Gw., de afdeling wetgeving te raadplegen. Ten slotte wordt de rol van het coördinatiebureau en van de afdeling wetgeving inzake coördinatie, codificatie en vereenvoudiging van de wetgeving bevestigd.

Deze wetswijzigingen moeten, luidens de genoemde memorie van toelichting, het mogelijk maken «om een halt toe te roepen aan de groei van de gerechtelijke achterstand en deze achterstand weg te werken, om de gemiddelde duur van de procedure terug te brengen van 3 jaar tot ten hoogste 18 maanden, en moet de Raad van State toelaten om meer aandacht te schenken aan die geschillen waarin de principes het belangrijkste zijn» (*Gedr. St., Senaat*, 1995-96, nr. 1-321/1, 3).

De wetswijzigingen treden in werking op 1 oktober 1996, behalve de artikelen 11, 15 en 31 van de besproken wet van 4 augustus 1996: deze treden in werking op een door de Koning bij een in ministerraad overlegd besluit bepaalde datum.

G.D.

Enquête structuur ondernemingen

Het K.B. van 11 juli 1996 (*B.S.*, 22 augustus 1996) verplicht het Nationaal Instituut voor de Statistiek ertoe en steekproefenquête te verrichten naar de structuur van de ondernemingen aan de hand van gegevens van het vorige jaar. De enquête zal jaarlijks worden uitgevoerd bij ondernemingen die door middel van een gestratificeerde steekproef zullen worden gekozen. Bij ondernemingen die een vereenvoudigde boekhouding voeren en bij zelfstandigen zal de enquête worden uitgevoerd door middel van een vereenvoudigde vragenlijst. De gedetailleerde vragenlijst is bestemd voor de ondernemingen die een volledige boekhouding voeren. Onder deze laatste zullen bepaalde ondernemingen bijkomende inlichtingen moeten verstrekken.

De enquête bevat gegevens met betrekking tot de identificatie, het personeel, de opbrengsten, de kosten en de investeringen van de ondernemingen. De behoorlijk ingevulde vragenlijsten moeten binnen zestig dagen aan het Nationaal Instituut voor de Statistiek worden teruggestuurd. Het is de ondernemingen eveneens toegestaan hun aangifte te doen door middel van een elektronische drager. De informatieplichtige is gehouden de informatie gedurende twee jaar te bewaren. De informatie die krachtens dit K.B. wordt verzameld, mag later voor andere vormen van statistische en wetenschappelijke verwerking worden gebruikt. Ten slotte heft het K.B. een aantal andere K.B.'s en M.B.'s op, waarin voor diverse industrietakken het bijhouden van jaarlijkse statistieken verplicht was gesteld.

Het K.B. van 11 juli 1996 is op 22 augustus 1996 in werking getreden.

R.P.

Wijziging artikel 52sexies Vennootschappenwet

De wet van 10 juli 1996 (*B.S.*, 27 augustus 1996) strekt ertoe een einde te maken aan interpretatieproblemen die zijn gerezen met betrekking tot artikel 52sexies van de wetten op de handelsvennootschappen, gecoördineerd op 30 november 1935. Het betreft problemen die zijn gerezen naar aanleiding van de wijziging van artikel 52sexies Venn.W. door de wet van 13 april 1995.

De laatstgenoemde wet heeft richtlijn 92/101 van 23 november 1992 in Belgisch recht omgezet. Deze richtlijn heeft

betrekking op kruisparticipaties tussen *afhankelijke* vennootschappen en voorziet er met name in dat het stemrecht dat verbonden is aan de effecten van de moedervennootschap, die in het bezit worden gehouden door haar dochtervennootschappen, geheel en onmiddellijk wordt geschorst.

Met het oog op het omzetten van die richtlijn werd artikel 52quinquies Venn.W. gewijzigd. Tegelijk werden evenwel ook in artikel 52sexies Venn.W. een aantal gelijklopende wijzigingen aangebracht, ook al betroffen die wijzigingen kruisparticipaties tussen *onafhankelijke* vennootschappen en bleven die wijzigingen derhalve vreemd aan de omzetting van de voornoemde richtlijn.

De interpretatieproblemen die de wet van 10 juli 1996 beoogt weg te werken, zijn precies ontstaan door het feit dat, als gevolg van de aanpassing van artikel 52sexies Venn.W., richtlijn 92/101 door sommigen toepasselijk werd geacht op een aangelegenheid die niet door die richtlijn werd geregeld (voor een meer uitgebreide beschrijving van de interpretatieproblemen zie *Gedr. St., Kamer*, 1995-96, nr. 570/1, 1 e.v.).

De wet van 10 juli 1996 bevat geen specifieke bepaling van inwerkingtreding.

M.V.D.

Bevolkingsregister – Vermelding van huwelijks- of vermogensrechtelijke contracten

Verscheidene gemeenten hebben het initiatief genomen om de vermogensrechtelijke contracten die gesloten zijn tussen twee of meer personen, op te nemen in een speciaal daartoe bestemd register. Aangezien deze initiatieven op geen enkele specifieke rechtsgrond berusten, werd het raadzaam geacht om bij K.B. van 12 juni 1996 (*B.S.*, 27 augustus 1996) een standaardprocedure in te stellen om het bestaan van dergelijke contracten vast te leggen.

Voortaan dient de vermelding betreffende de burgerlijke staat aangevuld te worden met de facultatieve verklaring van het bestaan van een huwelijkscontract of een vermogensrechtelijk contract. Deze laatste informatie wordt, zoals de informatie betreffende de wijze van teraardebestelling en de informatie betreffende de transplantatie van organen, opgenomen op initiatief van de betrokken personen om hieraan een zekere bekendmaking te geven. Wanneer een derde mededeling vraagt van gegevens betreffende de wijze van teraardebestelling of de transplantatie van organen, is hij niet verplicht aan te tonen dat de mededeling van deze gegevens door of krachtens de wet is voorgeschreven of toegestaan. Het volstaat deze derde te bewijzen dat het verkrijgen van de desbetreffende informatie voor hem onontbeerlijk is.

Het K.B. van 12 juni 1996 bevat geen specifieke bepaling van inwerkingtreding.

R.P.

O.C.M.W.-Goedkeuringstoezicht

Het decreet van 24 juli 1996 houdende afschaffing van het goedkeuringstoezicht op de beslissingen van de openbare centra voor maatschappelijk welzijn inzake de informatisering van hun diensten (*B.S.*, 28 augustus 1996) bepaalt in ar-

tikel 2 dat de bepalingen van artikel 34, § 5, van de wet van 23 december 1974 betreffende de budgettaire voorstellen 1974-75, als vervangen bij de wet van 10 juni 1993, niet (langer) van toepassing zijn op de openbare centra voor maatschappelijk welzijn. Volgens de memorie van toelichting biedt de wetgeving inzake de overheidsopdrachten immers een voldoende waarborg tegen mogelijke misbruiken en is het bijzonder toezicht op dit soort rechtshandelingen dan ook achterhaald (*Gedr. St., Vl. Parl.*, 1995-96, nr. 348/1, 2).

Het decreet bevat geen nadere bepaling betreffende de inwerkingtreding.

L.V.

Sociale balans

Het K.B. van 4 augustus 1996 (*B.S.*, 30 augustus 1996) verplicht werkgevers een sociale balans op te stellen en brengt daartoe wijzigingen aan in diverse koninklijke besluiten (o.m. het K.B. van 8 oktober 1976 op de jaarrekening van de ondernemingen; het K.B. van 12 september 1983 tot uitvoering van de wet van 17 juli 1975 op de boekhouding en de jaarrekening van de ondernemingen; het K.B. van 17 november 1994 op de jaarrekening van de verzekeringsondernemingen; het K.B. van 23 september 1992 op de jaarrekening van de kredietinstellingen en het K.B. van 14 december 1987 betreffende de jaarrekening van de ziekenhuizen).

In de sociale balans moet o.m. een staat worden opgenomen van de tewerkgestelde personen met vermelding van het feit of het om voltijdsen dan wel om deeltijdsen gaat. Tevens moet het aantal gepresteerde uren worden vermeld, alsmede de totale personeelskosten en de voordelen boven het loon die door de werkgever worden toegekend.

Er dient een tabel met personeelsbewegingen te worden opgesteld, met daarin een overzicht van het aantal personen wier arbeidsovereenkomst een einde nam en van de personen die in de loop van het dienstjaar in dienst traden. Ook moeten de maatregelen worden aangegeven die de onderneming heeft genomen ten gunste van de tewerkstelling en dient met name een overzicht te worden gegeven van de maatregelen met financieel voordeel, de bedrijfsplannen, het jongerenbanenplan, de maatregelen t.a.v. de lage lonen, de tewerkstellingsakkoorden 1995-1996, het banenplan ter bevordering van de tewerkstelling van langdurig werklozen, de Maribel-operaties en de herinschakelingsbanen. Tevens moet een aantal andere maatregelen worden vermeld zoals die betreffende de eerste werkervaringsovereenkomsten, de ingroeibanen, de jongerenstages, de leerovereenkomsten en het contractueel brugpensioen.

De werkgever moet de sociale balans meedelen aan de ondernemingsraad. In geval er geen ondernemingsraad is, dient de mededeling te gebeuren aan de vakbondsafvaardiging of moet de werknemers de gelegenheid worden geboden om de sociale balans te consulteren op de plaats waar het arbeidsreglement wordt bewaard.

Het K.B. van 4 augustus 1996 is van toepassing op de jaarrekeningen en de sociale balansen betreffende de boekjaren die aanvangen na 31 december 1995.

P.N.D.

Leertijd

Het besluit van de Vlaamse regering van 24 juli 1996 (*B.S.*, 30 augustus 1996) betreffende de leertijd, bedoeld bij het decreet van 23 januari 1991 betreffende de vorming en de begeleiding van de zelfstandigen en de kleine en middelgrote ondernemingen bestaat uit vijf hoofdstukken. Hoofdstuk I bevat de algemene bepalingen. Hoofdstuk II behandelt de praktijkopleiding. In dit hoofdstuk wordt aandacht besteed aan de leerovereenkomst (afdeling 1), het ondernemingshoofd-opleider (afdeling 2), de rechten en plichten van de partijen (afdeling 3), de schorsing van de uitvoering van de leerovereenkomst (afdeling 4) en het einde van de leerovereenkomst. In hoofdstuk III wordt de aanvullende theoretische vorming geregeld. De cursussen (afdeling 1), de inschrijving van cursisten (afdeling 2) en de lesvolgning (afdeling 3) worden hier nader omschreven.

Hoofdstuk IV betreft de begeleiding en evaluatie. Hier vindt men de bepalingen betreffende het begeleidingsteam (afdeling 1), het overgangsexamen (afdeling 2), het eindexamen (afdeling 3), de getuigschriften (afdeling 4) en het toezicht op de examens (afdeling 5). Hoofdstuk VI bevat een aantal slotbepalingen.

Het besluit van 24 juli 1996 is op 1 september 1996 in werking getreden.

V.D.S.

BOEKEN

T.J. MELLEMA-KRANENBURG, *De actio pauliana*, studiepockets privaatrecht, nr. 45, Zwolle, Tjeenk Willink, 1996, 2e druk, 91 pp.

Dit boekje is de tweede, herwerkte druk van de oorspronkelijke uitgave van 1990. Terwijl in 1990 nog werd uitgegaan van het toenmalige art. 1377 B.W. staan nu uiteraard de artt. 45-48 van boek 3 van het nieuw Nederlands B.W. centraal bij de bespreking van de *actio pauliana*.

Na een korte begripsbepaling en verwijzing naar andere, specifieke pauliana-bepalingen in het B.W., wordt meteen onderzocht wie de *actio pauliana* kan instellen en tegen wie ze ingesteld kan worden. De volgende vier hoofdstukken worden integraal gewijd aan de analyse van de toepassingsvoorwaarden voor de *actio pauliana*: een rechtshandeling, onverplicht verricht, met benadeling van een of meer schuldeisers en met kennis («wetenschap») van debiteur en bevoordeelde crediteur. Hoofdstuk 7 belicht de rechtsgevolgen van de *actio pauliana*: de relatieve nietigheid met een bescherming voor de derden te goeder trouw. Na een kort hoofdstukje m.b.t. de verjaringsregels betreffende de *actio pauliana*, wordt ruime aandacht besteed aan de problematiek van de samenloop tussen de pauliana en de andere vorderingen, in het bijzonder de vordering uit onrechtmatige daad. Hoofdstuk 10 zet ten slotte de verschillen tussen paulianeuze handelingen en schijnhandelingen uiteen.

Hoofdstuk 11 behandelt vervolgens, net zoals bij de eerste uitgave van 1990, de faillissementspauliana (artt. 42-51 Fw.) als een afzonderlijk geheel.

Het boek eindigt dan nogal abrupt met een hoofdstukje casuïstiek dat een aantal casusposities bevat m.b.t. de bovenvermelde toepassingsvoorwaarden van de *actio pauliana*.

Een sterk punt van deze uitgave is ongetwijfeld dat de recente rechterlijke uitspraken, waaronder een aantal cruciale arresten van de Hoge Raad (bv. HR, 1 oktober 1993, *N.J.*, 1994, 257, en HR, 22 september 1995, *R.v.d.W.*, 1995, 185) in de tekst verwerkt zijn. De soms ietwat gewrongen zinsconstructies, de vaak te bondige schrijf-

stijl bij de uiteenzetting van casusposities (bv. p. 81) en een aantal drukfouten (bv. p. 24 «vermogensvermeerdering» i.p.v. «vermogensvermindering») werken wel storend en remmen een zeer vlotte lezing af. Bovendien verlaat het boek nergens het niveau van de rechtstechniek. Toch biedt het een duidelijk beeld van de actuele interpretatie en toepassing van de *actio pauliana* naar Nederlands recht. De talrijke verwijzingen worden daarenboven op handige wijze gecentraliseerd in een wetsartikelenregister, een jurisprudentieregister en een literatuurlijst. Zowel voor de student als voor de practicus is dit boek in elk geval een handige leidraad bij het leerstuk van de *actio pauliana*.

Koen Van Raemdonck

H. Nys, Van ethiek naar recht?, Het Raadgevend Comité voor Bio-Ethiek en de Medisch-Ethische Commissies in Ziekenhuizen, Maklu, Antwerpen, 1995, 140 pp.

In het voorjaar van 1995 werd door de wetgever de oprichting goedgekeurd van een federaal *Raadgevend Comité voor Bio-Ethiek*. Daarnaast was reeds door het K.B. van 12 augustus 1994 zowat ieder ziekenhuis verplicht over een «plaatselijk ethisch comité», een commissie voor medische ethiek, te beschikken. Zowel het federale comité als de vele plaatselijke comités moeten de mogelijkheid bieden de bio-ethische problematiek in ons land systematisch te behandelen.

H. Nys schreef een kritische commentaar over beide wetgeven- en initiatieven.

In titel I, afdeling I, toont de auteur aan dat Het Raadgevend Comité niet zo maar uit de lucht is gevallen. Soortgelijke initiatieven werden namelijk genomen in de Raad van Europa, de Europese Unie, de Unesco en in de ons omringende landen. De auteur behandelt uitgebreid deze *achtergronden*, die alle inspiratie verstrekten voor het Belgische Comité. Vooral het Franse *Comité Consultatif National d'Ethique* krijgt terecht veel aandacht. In titel I, afdeling II, wordt een overzicht gegeven van de voorgeschiedenis van het Comité: allerlei commissies of raden die als voorlopers van het Comité kunnen worden beschouwd, de parlementaire initiatieven die het nu opgerichte Comité mogelijk maakten. Op grond van een regeer akkoord van 10 mei 1988, is het Comité uiteindelijk tot stand gekomen in een samenwerkingsakkoord op 15 januari 1993 gesloten tussen de Staat, de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap, de Duitse Gemeenschap en de gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie.

In hoofdstuk II van de eerste titel volgt dan een analyse van het samenwerkingsakkoord: de opdrachten van het RCBI, zijn samenstelling, zijn werking. Met grote nauwkeurigheid en kritische zin worden in het boek de ruime opdrachten besproken zoals omschreven in art. 1, vooral de adviserende opdracht: «over de problemen die rijzen tengevolge van het onderzoek en de toepassingen ervan op het gebied van de biologie, de geneeskunde en de gezondheidszorg of deze problemen nu betrekking hebben op de mens, op groepen uit de maatschappij of op de gehele maatschappij; deze problemen worden onderzocht op hun ethische, sociale en juridische aspecten, meer bepaald betreffende de eerbiediging van de rechten van de mens.»

In titel II wordt vervolgens het K.B. van 12 augustus 1994 besproken betreffende plaatselijke ethische comités in de ziekenhuizen. In hoofdstuk I wordt de wettelijke grondslag van het K.B. onderzocht. Het K.B. werd uitgevaardigd ter uitvoering van art. 68 van de gecoördineerde ziekenhuiswet. In zijn advies kwam de Raad van State tot het besluit dat art. 68 geen rechtsgrond biedt voor het voorgedachte ontwerp. Bovendien is het K.B., voor zover aan de commissies als taak wordt opgedragen een advies uit te brengen over onderzoeksprotocollen, van een betwistbare wettelijkheid. Raakt het oprichten van een adviesorgaan inzake bio-ethische aangelegenheden niet de bevoegdheden van de Gemeenschappen inzake het gezondheidsbeleid? Voldoende vragen en problemen voor H. Nys om nauwkeurig de wettelijke grondslag van het K.B. te bespreken.

In de analyse van het K.B. worden achtereenvolgens het toepassingsgebied, de samenstelling, de werking, de opdrachten van de plaatselijke commissies behandeld.

Vermeldenswaard voor de praktijk zijn de paragrafen over het «niet bindend karakter van de adviezen», alsook over de «aansprakelijkheid van de (leden van) commissies voor medische ethiek».

Wat de derde opdracht betreft van de commissies, namelijk het beoordelen van onderzoeksprotocollen, merkt H. Nys op dat men de taken die volgen uit deze derde opdracht niet zozeer zal vinden in het K.B. van 12 augustus 1994, maar wel in de 'Good Clinical Practice' die in België bindend is bij het beoordelen van clinical trials met geneesmiddelen.

Ten slotte willen wij nog even blijven stilstaan bij de titel van het boek: *Van ethiek naar recht?* In de inleiding wijst de auteur erop wat hij met deze titel bedoelt:

«Uit de ondertitel blijkt voldoende dat het hier niet gaat om een inhoudelijk bespreking van de problemen die het juridisch normeren van de bio-ethische problematiek oproept. Wel hebben we met deze titel willen aangeven dat we de oprichting van een Raadgevend Comité voor Bio-ethiek door de wetgever en de verplichte oprichting van commissies voor medische ethiek in ziekenhuizen zien als een eerste, nog bescheiden en onzekere stap (vandaar het vraagteken) in de richting van wat in Frankrijk doorgaans wordt genoemd 'le passage de l'éthique au droit'.»

Dat er op dit vlak nog veel moet gebeuren in België, blijkt uit een advies van de Raad van State waarin gesteld wordt dat ethische normen niet relevant zijn zolang ze niet tot dwingende rechtsregels zijn verheven. H. Nys merkt daaromtrent op:

«Dit geeft blijk van een zeer statische en unilaterale kijk op de relatie tussen ethiek en recht. Uit de bespreking van de totstandkoming van de Franse bio-ethiekwetten in het eerste deel van dit boek kan men leren dat de werkelijkheid veel subtieler is. Er is sprake van een wederzijdse beïnvloeding tussen ethische bezinning en regelgevend proces. De wetgevende normen komen niet uit de lucht vallen maar zijn dikwijls het resultaat van een lange ontwikkeling waarbij ethische bezinning op internationaal, nationaal en lokaal vlak elkaar onderling beïnvloeden en uiteindelijk leiden tot een voor velen aanvaardbare uitkomst die in wetgeving kan worden omgezet maar waarbij de wetgever toch nog meer is dan een slaafse uitvoerder van wat elders werd bedacht. De Raad van State lijkt de ethische bezinning te willen terugdringen tot het voorgejuridiseerde domein.»

F. Van Neste

G.L. COOLEN, Militair straf- en strafprocesrecht, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1996, 244 pp.

Dit boek komt zeker op zijn tijd voor al diegenen die zich een idee willen vormen over de fundamentele veranderingen die het Nederlandse militair recht recentelijk heeft ondergaan.

Per 1 januari 1991 is het militaire straf- en tuchtrecht geheel herzien in werking getreden. Het Wetboek van Militair Strafrecht is ingrijpend gewijzigd en twee nieuwe wetten werden ingevoerd: de wet militaire strafrechtspraak (Rijkswet van 14 juni 1990) en de wet militair tuchtrecht. Het boek behandelt alleen het militaire straf- en strafprocesrecht. Voor het tuchtrecht schreef prof. mr. G.L. Coolen het werk *Militair Tuchtrecht* dat door dezelfde uitgever werd gepubliceerd.

Het hier besproken boek is naar de bedoeling van de auteur niet alleen voor studenten geschreven maar tevens voor hen die binnen de krijgsmacht in hun werk met militair en oorlogsrecht te maken hebben; vandaar dat in het militair strafrecht plaats wordt ingeruimd voor het thans actuele oorlogsstrafrecht dat nog steeds gebaseerd is op de wet oorlogsstrafrecht van 10 juli 1952 en op de wet overlevering inzake oorlogsmisdaden van 19 mei 1954.

In het deel materieel militair strafrecht wordt vooraf geantwoord op de vraag op wie dit recht van toepassing is zowel binnen als buiten het Koninkrijk; vervolgens worden het strafbaar feit, de straffen en maatregelen besproken; ten slotte worden een aantal specifieke misdrijven uitvoerig ontleed, zoals het niet voldoen aan een wettige oproeping, de afwezigheidsdelicten, de schending van het dienstbevel, de verkeersdelicten en de oorlogsmisdrijven tijdens internationale of niet internationale gewapende conflicten. In het deel militair strafprocesrecht wordt eerst de sedert 1 januari 1991 niet meer van toepassing zijnde wetgeving kort in herinnering gebracht. Daarna wordt de organisatie van de militaire strafrechtspraak be-

handeld zowel op Nederlands grondgebied, als in de Nederlandse Antillen en op Aruba. De bevoegdheid *ratione personae* over militairen en niet-militairen gelijkgesteld wordt uiteengezet; hierbij wordt eveneens de bevoegde rechter betrokken in verband met de toepassing van de wet op het oorlogsstrafrecht. De strafvordering in eerste aanleg en de rechtsmiddelen worden op een grondige manier toegelicht, waarbij speciale aandacht wordt besteed aan de politietaken van de koninklijke marechaussee en de opsporingsbevoegdheden van de militaire commandanten. De studie wordt afgesloten met een jurisprudentieregister en een uitgebreid trefwoordenregister.

De auteur is wonderwel in zijn bedoeling geslaagd een studie-pocket te schrijven die beoogt de lezer een juist en zo volledig mogelijk beeld te verschaffen van het nieuwe militaire straf- en strafprocesrecht. Het is een duidelijk, nauwkeurig en toch vlot leesbaar werk waarbij ter illustratie een aantal gerechtelijke beslissingen worden opgenomen en gecommentarieerd. Het verwijst bovendien naar speciale rechtsleer voor eventueel diepgaander onderzoek.

Samenvattend kan worden gezegd dat het onbetwistbaar een zeer nuttige handleiding zal worden voor militairen, advocaten en militaire juristen.

G. Van Gerven

AANGEKONDIGD

J.B. HUIZINK, *Contractuele samenwerkingsvormen in beroep en bedrijf*, Deventer, Kluwer, 88 p., 29,50 fl.

B. HESSEL, *Wetgevingsbundel Nederlands economisch recht*, vijfde druk, Zwolle, Tjeenk Willink, 418 p., 38 fl.

D. VAN DER MEIJDEN, *Praktisch milieurecht voor het Hoger Beroeps Onderwijs*, tweede druk, Zwolle, Tjeenk Willink, 294 p., 58 fl.

H.J. SNIJDERS en E.B. RANK-BERENSCHOT, *Goederenrecht*, tweede druk, Deventer, Kluwer, 602 p., 79,50 fl.

M. FREUDENTHAL, *Incassoprocedures*, Deventer, Kluwer, 392 p., 79,50 fl.

J.W. VAN ITTERSUM, W. ENGELS, A. HEKMAN en A. DE JONG, *Memo superheffing 96/97*, Deventer, Kluwer, 244 p., 55 fl.

A. DEN HARTOG en E.F. STAMHUIS, *Onderhandelen in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 328 p., 70 fl.

H. DE GROOT en P.A. STEIN, *Grondtrekken van het handelsrecht*, zevende druk, Zwolle, Tjeenk Willink, 446 p., 62 fl.

W. BRUSSAARD, Th.G. DRUPSTEEN, P.C. GILHUIS en N.S.J. KOEMAN (red.), *Milieurecht*, Zwolle, Tjeenk Willink, 498 p.

D. HAZEWINKEL-SURINGA's, *Inleiding tot de studie van het Nederlands strafrecht*, vijftiende druk, Arnhem, Gouda Quint, 976 p., 120 fl.

Y. BURUMA, A.K. KOEKKOEK en L.C.M. MEIJERS, *Opsporen in de rechtsstaat*, Zwolle, Tjeenk Willink, 74,30 fl.

W.J. OOSTWOUDE, *Management buy-out*, Deventer, Kluwer, 468 p., 85 fl.

L.F.M. BESSELINK, *De staatsrechtelijke regeling van aanvaarding en invoering van verdragen in Nederland* (preadvies), Zwolle, Tjeenk Willink, 52 p., 35 fl.

G.J.E.M. CRAENEN, *De staatsrechtelijke regeling van aanvaarding en invoering van verdragen in België* (preadvies), Zwolle, Tjeenk Willink, 40 p., 35 fl.

M.A. VAN WUNGAARDEN en M.A.B. CHAO DUVIS, *Hoofdstukken bouwrecht 9* (tweede druk), Zwolle, Tjeenk Willink, 126 p., 49,50 fl.

M.A. VAN WUNGAARDEN en M.A.B. CHAO DUVIS, *Hoofdstukken bouwrecht 10* (tweede druk), Zwolle, Tjeenk Willink, 114 p., 45 fl.

M.A. VAN WUNGAARDEN en M.A.B. CHAO DUVIS, *Hoofdstukken bouwrecht 11* (tweede druk), Zwolle, Tjeenk Willink, 112 p., 45 fl.

D.A. LUBACH en G.J. VAN TONGEREN, *Stad en milieu*, Zwolle, Tjeenk Willink, 40 p., 22,50 fl.

W.H. VAN BOOM, T. HARTLIEF en J. SPIER, *Regresrechten*, Zwolle, Tjeenk Willink, 164 p., 49,50 fl.

STICHTING DUX IN IURA, *Gids voor de rechtenstudie & juridische beroepen*, Zwolle, Tjeenk Willink, 308 p., 15 fl.

J.M. BONNES, *Wet milieubeheer extract*, Zwolle, Tjeenk Willink, 40 p., 27,50 fl.

Th. G. DRUPSTEEN en N.S.J. KOEMAN (red.), *Wet milieubeheer - Tekst & Commentaar*, Deventer, Kluwer, 534 p., 110 fl.

W.J. SLAGTER, *Ondernemingsrecht*, Deventer, Kluwer, 570 p., 92,50 fl.

H.J. SNIJDERS e.a., *Toegang tot het buitenlands vermogensrecht*, Arnhem, Gouda Quint, 588 p., 95 fl.

P.M.M. MOSTERMANS, *De processuele behandeling van het conflictenrecht*, Zwolle, Tjeenk Willink, 310 p., 65 fl.

H. VANHEES, *Basiswetteksten inzake het recht van de intellectuele eigendom*, Antwerpen, Intersentia, 516 p., 895 fr.

B. DE SMET, *De hervorming van het vooronderzoek in strafzaken*, Antwerpen, Intersentia, 494 p., 3.450 fr.

D. SIMOENS en J. PUT (eds.), *Ontwikkelingen van de sociale zekerheid 1990-1996*, Brugge, Die Keure, 962 p., 5.250 fr.

H. DE LOOSE e.a., *Het mede-eigendomsrecht geactualiseerd*, Brugge, Die Keure, 198 p., 1.950 fr.

C. MAES, L. STAPPERS, L. BOUTELIGIER, D. DEGRANDE en J. VAN GILS (red.), *Mogen wij nu iets zeggen?*, Brugge, Die Keure, 108 p., 650 fr.

K. VELLE, *Recht en gerecht - Bibliografische inleiding tot het institutioneel onderzoek van de rechterlijke macht (1796-1994)*, twee delen, Brussel, Algemeen Rijksarchief

F. OST en S. GUTWIRTH, *Quel avenir pour le droit de l'environnement?*, Brussel, Facultés universitaires Saint-Louis, 488 p., 1.800 fr.

VLAAMS PLEITGENOOTSCHAP BIJ DE BALIE TE BRUSSEL (ed.), *Verzekeringen en gerechtelijke procedures*, Kalmthout, Biblo, 182 p.

E. SCHOONVLIET, *Handboek internationaal fiscaal recht*, Kalmthout, Biblo, 348 p.

C. WANTIEZ, *Transferts conventionnels d'entreprise et droit du travail*, Bousval, E.D.S., 158 p.

J. VAN HOUTTE, V. THIELMAN en K. DE VALCK, *De zakenwereld en de juridische dienstverlening*, Leuven, Acco, 94 p., 835 fr.

D. MEULEMANS (red.), *Een onroerend goed huren en verhuren*, Leuven, Acco, 660 p., 2.695 fr.

G. CRAENEN & W. DEWACHTER, *De Belgische grondwet*, Leuven, Acco, 54 p., 395 fr.

G. CRAENEN (ed.), *The institutions of federal Belgium*, Leuven, Acco, 172 p., 895 fr.

E. SUY, *Corpus iuris gentium*, Leuven, Acco, 666 p., 1.790 fr.

MEDEDELINGEN

Voordracht: De hervorming van het gerecht na de zomer 1996: De gevolgen voor het bedrijfsleven.

Op donderdag 30 januari 1997 houdt Raadsheer I. Verougstraete, een voordracht met bovenvermelde titel.

Deze lezing wordt gehouden in het kader van de opleidingen georganiseerd door het Instituut der Accountants.

Inlichtingen: tel. 02/522.06.92.

Voordracht: Grote zwakheden en kleine deugden van de indikatieve lijst der forfaitaire schadevergoedingen

Op dinsdag 4 februari 1997 organiseren de Licence spéciale en droit et économie des assurances de la faculté de droit van de ULB samen met de Vereniging voor Verzekeringsjuristen (AJA) een voordracht, die zal worden gehouden door mr. D. de Catallay.

Inlichtingen: Vereniging der Verzekeringsjuristen, tel. 02/547.56.11 en fax. 02/547.56.00.

VERSCHEENEN

BASISWETTEKSTEN INZAKE HET RECHT VAN DE INTELLECTUELE EIGENDOM

Hendrik VANHEES

ISBN 90-5095-002-7 – Omvang: 528 pag. – Prijs: 895,-BF

In dit wetboek worden een groot aantal basiswetteksten op het gebied van de intellectuele eigendom samengebracht (auteursrecht, octrooirecht, merkenrecht, tekeningen- en modellenrecht, de bescherming van topografieën van halfgeleiders, kwekersrecht, de bestrijding van namaak). Zowel internationale overeenkomsten (o.a. het TRIPS-akkoord, het Verdrag van Parijs tot bescherming van de industriële eigendom, de conventie van Bern voor de bescherming van letterkundige en kunstwerken) als Europese wetteksten (o.a. de verordening inzake het Gemeenschapsmerk, de richtlijn databanken) en Belgische wetgeving (o.a. de auteurswet, de octrooiwet, de Benelux Merkenwet, de Benelux Tekeningen- en modellenwet) werden opgenomen.

De materie is bijgewerkt tot 30 september 1996.

INTERSENTIA Uitgevers NV
Antwerpen - Groningen

Churchilllaan 108 – 2900 Schoten
☎ 03/658.01.69 – Fax 03/658.71.21

VERSCHEENEN

DE HERVORMING VAN HET VOORONDERZOEK IN STRAFZAKEN

Moet het gerechtelijk onderzoek in zijn huidige vorm gehandhaafd blijven?

Bart DE SMET

ISBN 90-5095-001-9 – Omvang: 499 pag. – Prijs: 3.450,-BF

De hervorming van het strafrechtelijk vooronderzoek, een thema dat lang in de academische sfeer bleef hangen, is momenteel niet meer uit de actualiteit weg te denken. Steeds meer groeit het besef dat de diverse schakels van de strafvorderlijke keten niet optimaal zijn afgestemd en dat de strafvordering dringend structurele aanpassingen behoeft. Meermaals werd gepoogd de strafvordering te moderniseren, doch telkens ontbrak consensus over de opzet en de omkadering van het proces.

Het struikelblok op weg naar hervormingen blijkt vooral de rol van de onderzoeksrechter te zijn. Terwijl sommigen het noodzakelijk achten de onderzoeksrechter als leider van het onderzoek te handhaven, pleiten anderen voor een geheel nieuwe structuur waarin de politie onder de controle staat van een rechter van het onderzoek. Deze magistraat zou dan niet meer gelast zijn met de leiding van een aantal dossiers, maar zou slechts mogen optreden als een partij hem daartoe uitdrukkelijk verzoekt.

In dit boek geeft Dr. Bart De Smet een overzicht van de argumenten pro en contra het gerechtelijk onderzoek en gaat hij na of deze onderzoeksvorm nodig is om een efficiënte en evenwichtige rechtshandhaving tot stand te brengen.

INTERSENTIA Uitgevers NV
Antwerpen - Groningen

Churchilllaan 108 – 2900 Schoten
☎ 03/658.01.69 – Fax 03/658.71.21

VERSCHENEN

BEROEPENWETGEVING IN ONTWIKKELING

Evaluaties halverwege het invoeringstraject van de Wet BIG

**F.C.B. van Wijmen
C.J.M. Nederveen-van de Kragt**

ISBN 90-5095-003-5 – Omvang: 258 pag. – Prijs: 1.250,-BF

Dit boek geeft inzicht in de belangrijkste aspecten van de kort geleden geheel gemoderniseerde Nederlandse beroepenwetgeving en bevat ook vergelijkingen met de Europese regelgeving op dit terrein. In november 1993 is de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg, de Wet BIG in het Staatsblad verschenen. Deze wet gaat maar liefst 12 wetten, die in de loop der tijd zijn ontstaan, vervangen. Acht gezondheidszorgberoepen (arts, tandarts, verloskundige, apotheker, psychotherapeut, psycholoog, fysiotherapeut en verpleegkundige) verkrijgen de zgn. titelbescherming. De Wet BIG gaat de keuzevrijheid van de patiënt vergroten en biedt die patiënt tegelijk bescherming. Centraal staat daarbij de kwaliteit van de beroepsuitoefening in de individuele gezondheidszorg. Voor de beschermde beroepen worden onder andere opleidingseisen gesteld, bestaat de mogelijkheid van door de overheid erkende specialisatie en is het deskundigheidsgebied wettelijk vastgelegd. Voor de uitvoering van riskante medische handelingen is een regeling opgenomen en verder gaat voor alle genoemde beroepen tuchtrecht gelden. Deze wet treedt eind 1997 naar verwachting geheel in werking. Halverwege het invoeringstraject is de balans opgemaakt. De bijdragen zijn geleverd door experts op de verschillende deelaspecten.

Een volledig hoofdstuk is gewijd aan de Belgische regelgeving op dit terrein en er zijn bijdragen over (een vergelijking) van de Europese regelgeving en over de specifieke problematiek van de erkenning van diploma's in Europees verband.

INHOUD:

DEEL I. TITELBESCHERMING

REGISTRATIE EN HERREGISTRATIE
J. Legemaate

WEL OF GEEN ARTIKEL 34 Beroep?
L. de Nobel

DEEL II. BEVOEGDHEIDSREGELING

VOORBEHOUDEN HANDELINGEN EN DE BEVOEGDHEIDSREGELING
J.M. Buiting en F.C.B. van Wijmen

DE PROBLEMATISCHE MEERWAARDE VAN ARTIKEL 39
F.C.B. van Wijmen

DEEL III. TUCHTRECHT

TUCHTRECHT ALS KWALITEITSINSTRUMENT
J.J. van Uchelen

**IDENTIFICATIE VAN TUCHTNORMEN:
HET VOORBEELD VAN DE VERPLEEGKUNDIGE BEROEPSGROEP**
G.P.M. Raas

DEEL IV. INTERNATIONALE VERGELIJKINGEN

N.P.Y.M. de Bijl
DE BELGISCHE BEROEPENWETGEVING NADER BESCHOUWD
H. Nys

DE ERKENNING VAN DIPLOMA'S IN DE EUROPESE GEMEENSCHAP
H. Schneider

INTERSENTIA Uitgevers NV
Antwerpen - Groningen

Churchilllaan 108 – 2900 Schoten
☎ 03/658.01.69 – Fax 03/658.71.21